

KRISZTUSBAÖLTÖZÖTTEN

M. DEÉSY GÉZA

M. DEÉSY GÉZA:

KRISZTUSBA ÖLTÖZÖTTEN

**OLTÁRRAEMELT
JEZSUITÁK A
REND ELSŐ NÉGY
SZÁZADÁBAN**

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST

**322—1938. Imprimi potest. Budapestini, die 4. Maii 1938. Eduardus Lányi S.J. vico-
provincialis. — Nihil obstat. Dr. Julius Czapik censor dioecesanus. Nr. 4751|1938.
Imprimatur. Strigonii, die 14. Novembris 1938. Dr. Joannes Drahos vic. gen.**

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában. Budapest, VIII., Csepregy-utca 2. szám.

Jezsuita titok?

Nem mi találtuk ki ezt a szót. Sőt: mosolygunk rajta.

Ezt akarják megtalálni? — Nincs olyan. Vagy mégis?

Ha van, csak azért titok, mert nem fér be mindent önzéssel, üzlettel, hatalmi mániával mérő fogalomkörökbe. Van más is ezek fölött. A jezsuita titok olyan, mint a katolikus titok: természetfölötti.

Négyszáz éve már annak, hogy Innigo de Loyola keze alól történelembe léptek ezek a „feketék”. Soknak közülük oltárra vitt az útja. Szentségbe ivelt. Vérbeli jezsuiták. — S a titkuk? A Rendalkotmány így fogalmazza meg: KRISZTUSBA ÖLTÖZNI.

Végtére minden szent ezt teszi. — A szentség foka Jézus életének k i t e l j e s e d é s e mibennünk. — Innen erednek szíenai csodák, mikor Katalinok vonásain átfénylik a krisztusi Arcél.

Jezsuita szenteken emberi szem nem érzékelt ilyen rendkívüli kegyelmet, de é l e t ü k ö n átverődik a diadalmas szentpáli „élek én, már még se én”.

Hanem Krisztus!

Ismerjünk rá, mikor a jezsuita szenteket látjuk alkotni tudományban, apostolságban, elmélyedésben; izzadni missziókban, vérezni vértanúságban minden világrészen. És Őt szeressük meg bennük. — Akkor nem fog jezsuita dicsekvésnek tűnni egyetlen sor sem ebben a könyvben, bár a Társaság szeretetéből és né g y s z á z a d o s születésnapjára írták.

Skiccek az ember arcáról, de arról is, amit a L é l e k m i s z t i k u s fénye világít.

Egyedül a szentjeiben élő Jézus dicsőségére

1938. Mindenszentek ünnepén

a Szerző.

„Keresztrefeszített embereket kíván a mi életmódunk, akiknek keresztlen van a világ. Új embereket, akik levetkőzték saját érzéseiket, hogy

KRISZTUSBA ÖLTÖZZENEK!

És önmaguknak holtan az Igazságnak éljenek. Akik, mint Szent Pál mondja, Isten szolgálaként viselkednek fáradtságban, virrasztásban, böjtölésben, tisztaságban, tudásban, béketűrésben, nyájasságban, a Szentlélekben, nem színlelt szeretetben, az igazság Igéjében. És az igazságosság leggyverzetében jobbról és balról, dicsőségben és becstelenségben, gyalázatban és jóhírnévben nagy utakon törtetnek az égi haza felé s amennyire tölűk telik, másokat is magukkal vonzanak: állandóan szemük előtt tartva Isten legnagyobb dicsőségét!”

(A Rendalkotmány összege és célja.)

I N N I G O D E L O Y O L A

Tőr és tűz

A vaszkokról már akkor is mindenki tudta, hogy jól áll kezükben a tőr. És gyakran játszódik le közöttük lovagregénybe illő epizód. De Azpeitia, ez a kis bányaváros úgylátszik mégis zokon vette, hogy a szomszédos Loyola kastély lovagjai hazatértükben túl gyakran zavarták az álmát kardcsörtetéssel, duhajkodással. 1515-ből való poros pöriratok mondják, hogy a Corregidornak is megjelentették Innigo de Loyola „féktelen kihágásait”.

„Láttam, hogy kirántja kardját és utat vág magának négy támadója között” — mondja később egy püspök a fiatal Innigóról. És ez megesett nappal, megesett éjszaka. Könnyen villantak össze éles lovagi pengék. Lehet, hogy szerelem volt a dologban, mert Innigo is, mint a többi (vagy talán még jobban), élvezte, hogy tetszik a nőknek. És kereste a gáláns kalandokat. Értett hozzá, hogy arányos, büszke férfitermetén jól álljon minden divatos lovagruha.

És Velasquez de Cuellar királyi főszámvevő udvarában a hölgyeknek csakugyan tetszett „ez a mosolygó szemű kis spanyol”, vállára omló, szép férfihajával. (Mert a tonzúrárt csak felvette, de nem viselte.) „Kék, zöld, sárga selymeket” hordott, amilyet minden jámbor tonzúrástól eltiltott a szabály. Kezében pedig mindig ott van a szenvedéllyel becézett fegyver. Megbotránkozva írja a Corregidor tolla: „Az egész világ szemeláttára állandóan páncélingben mászkál, teletűzdelve mindenféle fegyverrel.”

Lehet, hogy nem szerelem, hanem büszke önérzete miatt nyúlt a pengemarkolathoz. Mert büszke volt öseire és magára. Büszke Beltrán Iannezre, Ontar és Loyola urára, ki megépítette várkastélyukat, két közelebbi ösre, aki alig két ezreddel szalasztott meg

hétezer franciát, és apjára, az új Beltrán Iannezre, aki 1491-ben, mikor Innigo született, már a „parientes majores” soraiban tündökölt. Büszke volt a farkasszimbolumra, amit címerében viselt, mert hősi, nyílt bátorságot jelentett.

Akárhogy is, Innigo kezében szintén jól állt a tör és ő is szerelmes volt a fegyverbe. Úgy érezte, hogy az *életet* jelenti számára. Lovagnak csakugyan életszimboluma lehet a kard. Nála még játékos, könnyelmű tör, nem hadvezérek komoly vezérlő kardja. Csak később látszott meg, hogy csodálatos körültekintés, kitartó szervező erő húzódott meg a hiúságok, szerelmek, könnyelműségek és fékezetlen energiák mögött.

Valami csodálatos *tűz* áradt belőle. A jellegzetes vaszk tűz, mely fojtott izzással örök nyugtalan-ságra, néha kirobbanásra sarkall, míg célhoz nem ért. *Hódító* tűz, másokba is áthullámozó erő. Neki pedig volt célja ott az előkelő udvari életben. Ma „nagy élet”-nek hívnák azt, amibe Innigo akkor belekóstolt: báltermek és estélyek, tánc és zene. Helyek, ahol megnyerő modorral mindent elérhetünk. Otthon volt itt. Tudott bánni az emberekkel. S fantáziája élénk színekkel festette eléje a jövőt. A tiszti karrier álomképei élesztették a jellegzetes *hódító* lángot. Nem szalmatűz volt, de mégis hiú, evilági láng.

Tör és tűz. Ez jelenti a fiatal Innigót. Hány esztendő, hány egymásba fonódó titkos ok kell hozzá, míg egy Kéz kemény, szent, keresztmarkolatú Karddá edzi az ábrándozó lovag törét, hogy árnyéka (a Kereszt) végigkísérjen egy egész életet?

Vagy elég talán egy pillanat?

Hány csoda kell, míg hiú lángokat természetfeletti tüzzé tud szítani a Szél? Míg ezt az Innigót, kinek neve is tűzembert jelent (Ignatius), elkapja az a másik Izzás, mely mindent megemészt és „nunquam dicit: sufficit”. Sose mondja: elég!

Talán nem kell, csak egy pillanat!

Vártoronytól a Vöröstoronyig

A politikusok akkor is terveket szőttek. Felmérték a helyzet jelentőségét: Spanyolországban lázad a nép, a trónon V. Károly a fiatal király; Navarra felé megindulhatnak I. Ferenc francia seregei, hogy visszahódítsák azt.

Azt hitték, ők csinálják a világtörténelmet és tudják, mit miért kell a politikában tenni. Gondolt-e rá maga Innigo lovag is, mikor lebámult Pampelona vártornyából a francia embergyűrűre, hogy talán ez az egész háború, politikusaival, seregeivel és ostromaival csak arra jó, hogy belőle szülessen meg az a *Pillanat*?

Ő is várt egy percet: a hősi győzelem dicsőséges pillanatát, mely őt is egyszerre hölgyéig emeli és karrierben is jóval a többiek elé. Ezért akarta mindenáron felvenni a harcot. Ezért állt ki a várfalra, míg valami ostoba ágyugolyó szétverte jobb lábszárát és ezer szilánkra zúzta álmoképeit.

Hiába vágta már össze öklét, hogy sebesült lábán lefűrészeljék kilátszó csontjait s a másikkal egy hosszúra rángassák az orvosok, hogy jól álljon rajta a csizma. Hiába akart lovagregények romantikájába feledkezni, valami megváltozott benne. Valaki már belenyúlt életébe és az új élet megindult a vártoronyból ismeretlen úton ismeretlen kifejlés felé.

Kell tudnunk röviden ezt a külső keretet is, hogy abba álljon be az élő *Innigo* képe. Az egész emberé.

A betegágyon jobb híján Szentek életét nyomták kezébe. Nem rajongott érte. De figyelme mégis életében először fordult hosszabb időre a lélek világa felé. Itt térítette meg a Kegyelem és vitte először csak homályosan látott célok miatt el a családjától, a régi környezettől Monserrat bencés klostroma felé. Ott gyónta meg egész régi életét és egy átvirrasztott éjtszaka után, durva zárándokruhában, öszvéren indult Manrézába. Lovagruhája egy kolduson maradt, töre pedig ott függ a Lovagok Királynőjének oltára fölött.

A manrézai barlangban külsőleg kezdte utánozni a szenteket. Nagy önmehtagadással és vezekléssel. De az Isten lassan megtanította az igazi szentségre és lelkébe öntötte csírában nagy terveit. A Szentföldre akart menni. 1523 elején vette útját Barcelonába, majd Rómán és Velencén át a Szentföldre. Maradni szeretett volna. Lelkét fogta a szent látomásokat ébresztő táj. Az Olajfák hegye. Háromszor ment vissza meg nézni mennybe szálló Urunk kőben maradt legendás lábnyomát. De engedelmeskedett a Szentföld őrének, aki nem egyezett bele tervébe. 1524 januárjában már újra európai partra száll Velencében, és Genuán keresztül, át hadra készült táborokon, megalázásokon, visszatér Barcelonába. Itt veti alá magát Ardebalo mester oktatásának, aki gyerekekkel egy sorban tanítja a meglett és régi természete szerint nagyon önérzetes férfit. Már hozzászegődik három lelkes fiatal. Két év múlva, 1526 tavaszán Alcalóba is követi őt az egyetemre. Itt éri először az igazi keresztények sorsa: üldözés, perbefogás, eretnekség gyanúja, börtön, tilalom, mint régen Jeruzsálemben az apostolokat: „Beszólítván őket, meghagyák, hogy egyáltalában ne beszéljenek és ne tanítsanak.” (Ap. csel.)

Innigo Salamancába ment, hogy új perek, új vádak és új börtön után innen is távoznia kelljen, ha dolgozni akar, Párizsba. Már tanítványok nélkül.

1528-ban ért a híres egyetemi városba. Teljes lélekkel adta magát újra a tanulásnak. 1534-ben doktorált a filozófiából. Elkezdte a teológiát is, de betegsége miatt csak magánúton tanult. Sikertelen próbálkozások után újra talált társakat. Már tudta őket vonzani. Terve volt. Szentföldre menni, hirdetni az örömhírt minden hitetlennek: ha ez lehetetlen volna, letérdelni az Egyház látható Fejénél; odaadni magukat teljesen a Helytartónak, aki a Pápa.

Szobatársára áradt át először a láng: Faber Péterre. Majd Xaviert, Laynezt és Salmeront hozta köréje a tettvágy. Bobadilla és Rodriguez is méltónak találták Innigo tervét, hogy rászánjanak egy életet.

Ott, Párizs mellett, a Mont Martren, az Areopagita vérevel szentelt dombon adták az Oltáriszentség előtt testüket tisztaságban, tulajdonukat szegénységben minden vértanúk Királyának. Jézustársaságnak magja voltak.

1535 márciusában (már tanulmányaik végén) az orvosok Innigót gyomorbaja miatt elparancsolják Párizsból. És csakugyan, otthon rendbejön, bár családi kastélya helyett az azpeitai piszkos szegényházat választja lakásul minden rongyával és rongyosával együtt. Rövid tartózkodása alatt a környéken eleven lett az eucharisztikus élet. Innigót azonban hívja a Terv és Itáliába hajózik. Velencében várja meg a francia fővárosban maradt társakat, kik három újat hoznak magukkal: Le Jay-t, Broet-t és Codure-t. 1537-ben találtak Innigóra és egy új spanyol társára, Hoces-re. Már tizenegyen voltak.

Felvonultak a Szentatya elé. Közölték vele szentföldi tervüket. Aldását adta és megengedte, hogy az arbei püspök pappá szentelje őket. Velence háborúja elzárta előlük a Szentföldet, s a társak Vicenzában eltarhoz léptek. Innigo kivételével. Ő várt karácsonyig. Készült. A Santa Maria Maggiore jászololtárán misézett először. Tervük szerint fel kellett magukat ajánlani a pápa szolgálatára. És a „Jézustársasága” (akkor már így hívták magukat) képviselői: Innigo, Laynez és Faber gyalog mentek Rómába a Helytartó elé. La Strotában egy útszéli kápolnában kapta Innigo keresztviselő Királyától az ígéretet: „Kegyes leszek hozzátok Rómában.” Ez a kinyilatkoztatás örök kitüntetésül szinte szüntelen üldözést ígért.

A pápa nagy jóindulattal Fabert a Szentírás, Laynezt a dogmatika tanárává tette. Innigo lelkigyakorlatot adott kíváncsi polgároknak, kegyes biboroknak és nagyhatalmú császári követeknek. 1538 nagyböjtjében az összes társak Rómába gyűltek. De rendalapító működésüket titkos eretnekek támadásai zavarták. Ignác bizonyítványt szerzett életük és tanításuk mellett. És öt szakaszba foglalva megírja a ter-

vezett Társaság képét. Hosszú várakozás után, 1540-ben a „Regimini militantis Ecclesiae” bulla meghozta az ünnepélyes jóváhagyást.

A társak egyértelmű, többször megismételt, egyhangú szavazása Ignácot általános rendfőnökké tette. S a Hadvezér, római rendházának egyszerű szobájában: a *Vöröstoronyban* megkezdte láthatatlan munkáját, mellyel belenyúlt Isten rendelése szerint a világtörténelembe.

Barlang, könyv, misztika

Egyik reggelen, hosszas könyörgésre, a Vöröstoronyban, mint P. Gonzalez írja, „szokása szerint fel alá járkálva mondta tollba életét. Hogy jobban lássam az arcát, mindjobban közeledtem feléje. Ekkor rám szólt: Tartsd meg a szabályt! Mikor nem törődve a figyelmeztetéssel, ismét közelebb léptem és e hibámba kétszer vagy háromszor visszaestem, újra figyelmeztetett és eltávozott”.

Nehéz a szentek arcába nézni. Lelkük titkait sokszor szinte szégyenlősen őrzik. Az igazi arcukat, melynek minden nagyságukat köszönik, a kegyelem jellegzetes vonásait eltakarják. Mi pedig látni szeretnénk őket. Valami keveset és mégis sokat elárult akkor Szent Ignác belső fejlődéséből.

A manrézai barlangban, hová naponta imádkozni járt, kóstolt bele először Isten édességeibe. Addig úgy volt, mint minden földbemerült ember: ha hitte is, távolban gondolta az Istent. Nem vette fel a személyes kapcsolatot Vele.

Abból a betegágyon kezében nyomott Szentek életéből, majd Kempis „Krisztus követése”-ből tudta meg, hogy lehet. Szokott katonás lenülettel vetette magát az új munkába: lélek alá rendelni régi szenvedélyeit Isten dicsőségére. Mindennek ellenkezőjét tette, mint régen.

„A zarándok napról-napra úgy koldulta össze Manrézában a szükséges alamizsnát. Húst nem evett

és bort nem ivott. Még akkor sem, ha megkínálták. Vasárnap ellenben nem böjtölt és ha kevés bort adtak neki, megitta. Mivel azelőtt nagy gondot fordított arra, hogy kora szokásához hiven, ápolja haját, — szép haja volt — elhatározta, hogy úgy hagyja, ahogy magától nő, se nem fésüli, sem nem nyírja és nem fedi be sem éjjel, sem nappal. Ugyanebből az okból hagyta megnőni kezén és lábán a körmét, mert régebben ezekre is sok gondot pazarolt.” Ez még jóvátétel volt előző életéért. Lovagias elégtétel az Istennek, már egyúttal kemény erénygyakorlat is. Felküzdí magát egész az egyesülő élet küszöbére. S akkor neki is át kell mennie azon a lelki útra jellemző sötétségen, mely minden földit és magához tapadást kiűresít belőle. Bűneinek emléke kísérteties ostromot indít az Isten felé törekvő lélek ellen, kétségbe akarja ejteni, hogy megállítsa az úton.

„Midőn egyik nap ismét hevesen gyötörték, imádkozni kezdett és nagy buzgósággal hangosan folyamodott Istenhez segítségért: Segíts rajtam, Uram, mert sem embernél, sem más teremtménynél nem találok segítséget. Ha tudnám, hogy valahol segítőt találhatok, semmiféle fáradságtól sem riadnék vissza, hogy fölkeressem. Mutasd meg hát Uram, hogy hol találom meg. Még ha egy kutyát kellene is követnem, hogy segítsen rajtam, még azt is megtenném.”

Mialatt ilyen gondolatok foglalkoztatták, közben nagyon heves kísértés ösztönözte, hogy cellája nagy ablaknyílásán át vesse le magát: ez éppen ama hely mellett volt, ahol imádkozni szokott. Belátta, hogy vétek volna eldobni magától az életet. Ismét hangosan kezdett fohászkodni: „Uram, nem teszek olyant, ami megbántana téged.” E szavakat, akár csak az előbbieket, többször ismételte.

A lelki gyöttrődések és vigasztalások tapasztalt lelkivezetővé érlelték a világias katonát. És egyre nőtt az a kis könyv, melybe tapasztalatait, gondolatait írta. Sok fájdalom, de öröm közt is megszülettek a LelkiGYakorlatok. Ezek a sorok kötik Szent Ignác

kísértésben vergődő lelkéhez korunknak szinte minden istenkeresőjét. Nagy alapigazságoktól Krisztus-közelbe visznek elmékedései és fel az egyesülő élet küszöbére, a tiszta istenszeretet indulatáig.

Az Isten, akinek nagy tervei voltak ezzel az emberrel, látta azt az elszánt erőt, mellyel Ignác a lelki úton a megromlott természetet legyűrte (agere contra) és jutalmul a megígért „Százszorannyit”: Önmagát adta neki, tapasztalati édes ismeretben, amit misztikának hívunk.

Szent Ignác hivatása volt felöltöni lehetőleg a teljes, szemlélődő és tevékeny, vegyes életet folytató Krisztust. Az *Úrnak* isteni családjába kapcsolt *életét*, mely poros palesztinai utak izzadságát átszővi hegyen töltött, Istenbe olvadt éjszakák gyönyörével, hogy reggel újra lejjön belpoklosokhoz, süketekhez és vakokhoz, írástudók és farizeusok, keményfejű tanítványok közé.

Ezért lép annyira előtérbe Ignác életében a legmagasabb Szentháromság-misztika. Mi minden rejlik a lelkigyakorlatos Fundamentum kimért mondatai mögött? Filozófia a Magátólvalóról és mástólvalóról? Az is. De az akkor még filozófiában járatlan Szent Ignác misztikus élménye is. Lelke előtt ott örvénylett el a teremtmények *Istenből Istenbe* áramló körforgása. Így mennek a Lelkigyakorlatok is az Istenbőlvalóság titkától az egyesítő szeretet felé.

Tapasztalta a Szentháromság jelenlétét lelkében és *minden* teremtményben. P. Nadal írja: „Ezt a kegyelmet (a Szentháromság megismerését) kivételes mértékben megkapta. Eppúgy azt is, hogy *minden* dologban, munkában és beszédben Isten jelenlétét *finom, szellemi* érzékkel *megérezte*. Sőt e jelenlétet látta. S így volt „contemplativus in actione”. S ezt öltöztette ezekbe a szavakba: *találjuk meg* minden dologban Istent.”

„Én áhitatot tudok találni, ahol és ahogy csak akarom” — mondta a Szent P. Nadalnak.

Krisztus mint a lelkek Királya állt előtte, ki

hódító útra hív. Elsősorban belső követés ez. Belső azáltal, hogy magának Krisztusnak élete, maga az eleven Jézus győz velünk és bennünk. Úgy, amint a Rendalkotmány szövegezi: „Magunkra öltvén Őt.” Nem képletesen, hanem valóságosan! Látja, hogy ez az út kereszten át vezet a diadalmaskodott élet felé, de a győzelem biztos, ha teljes lélekkel testté váltjuk a felajánlást: *Accipe intellectum, atque voluntatem omnem!* Fogadd értelmemet! Miért? Hogy te gondolkozz velem! Fogadd minden akaratomat! Hogy Te akarj vele egyedül és ne én! Győznie kell Krisztusnak így másokban is: az apostoli munka által és mindenütt, az Atya nagyobb dicsőségére. Mert ezt a szeretet-törvényt a Szentlélek írta szívek hústáblájára.

Ez a *királyi hívás* kulcsa minden megcsodált, sokszor véres *apostoli* küzdelemnek, mely tőle indult.

Ez Szent Ignác lelke története: Kemény aszkézis, naponta több mint kétszeri önvizsgálat s aztán mély, szemlélődő bekapcsolódás a lelkében talált Szentháromság életébe, mely megnyitotta előtte a dolgok minden összefüggését: „*Vidi, sensi et intellexi omnia fidei Christianae Mysteria!* Láttam, megérzeltem és megértettem a keresztény hit *minden* Misztériumát!”

„Magasabban voltam, mint az Ég!”

De a Király hívása földre hív. Földi lelkekben vívja ki csodás országa hatalmát.

Igy tudott Ignác is járni a földön a nélkül, hogy elvesztette volna a magában hordott eget. Így jutott az emberi nagyság legmagasabb csúcsaira. A megtalált Isten birtokában lehet csak igazán monumentálisat alkotni, kívül: a földön is. Ő pedig *alkotni* akart.

A lélek kiárad

Az a jezsuita ideál, hogy a szemlélődés túlcserdüljön termékeny apostoli munkára. Szent Ignácból az Elő Víz bőségebben csordult ki, mint másból. Sodort.

Először a barcelonai három társat kapta el, de más áramok újra elszakították őket. A manrézai lelki beszélgetéseknél már valamivel többet jelentett a kész Lelkigyakorlat. Ezt adta mindenkinek, aki hozzá csatlakozni akart. Párizsi hat társa között olyan lelkeket hódított már, mint Xavéri Szent Ferenc, és mindből lelkiembert faragott lelki hadjáratához. Velük megcsinálhatta világtörténelmi művét: Jézustársaságát. Tolla alatt születik a szervezés jogi remeke, a Rendalkotmány, melyet azóta alakult szerzetesi társulatok mintául vettek, sőt Lenin is hozzáfogott áttanulmányozásához.

Iskolájából nőnek ki a szentek és a római rendházból egyre szélesebb hullámgyűrűkben gyűrűzik végig Európán az *új katolikus* szellem:

Ignác szobájában marad, de ha éhínség üt ki (1538), tud ezreket táplálni kenyérrel és Krisztussal is. Árvaház épül szavára. Fiai az ő parancsára mennek és az ő szellemét öntik: Laynez Pármában, Piacenzában, Velencében, Páduában. Faber a protestantizmusban fuldokló Németország wormszi birodalmi gyűlésén. Salmeron és Broet szíéniai kolostorokba lehelnek új lelket. Jajus Lombardiában, Bobadilla Calabriában és Ischia szigetén, Rodriguez Portugáliában dolgozik. S a hadvezér éles szeme felfedezi, hogy a német és magyar területeken hiányzik az utánpótlás. Gondolatából tett lesz és megszületik a Collegium Germanicum-Hungaricum, hogy még századok múlva is Németországnak Sonnenscheinok, Magyarországnak Prohászkkák nőjenek belőle.

S mikor apostoli éhségének Európa kevés, Xavért Indiába, Japánba rendeli parancsa, hogy öskeresztény csodák újuljanak meg keze alatt.

Az „Okos Szent” teljesen korának embere. Megkereszteli a humanista kultúrát. Rendházai mellett iskolák épülnek. Halálakor már tizenkét rendtartományt, száz kollégiumot irányított vezéri keze.

Nem csoda, hogy ez előtt a diadalmas áram előtt megtorpant minden ellenhullám és magával ragadta Európát a katolikus újjászületés friss szele.

Aki él

Szent Ignác 1556-ban a föld számára meghalt. Istenben él. A legmúlhatatlanabb fénykoronát kapta. De ez az „él” azt jelenti, hogy mint eleven erő nyúlt be modern életünkbe is. Irodalmi folyóiratok írtak cikket „Loyolai Szent Ignác mint kortűnet” címen. Mert ma is van mondanivalója.

Együtt az Egyházzal! — mondta ki abban a korban, melynek inkább el az Egyháztól volt a jelszava. És munkájára megfordult a történelem: Ennek a négy fogadalommal Rómához és pápához kötött szellemnek aktualitását olyan realisan látjuk, mint új vértanúezrek kiöntött véréét.

Lelkigyakorlatozói elé is odavillogtatta a Krisztus Királyság dicsőséges vízióját, hogy apostoli megajánlást határozzanak el. A világi apostolok Actio Catholice korában ez oly eleven, mint maga az idő, melynek sodrában állunk.

Az eucharisztikus kongresszusok korában, mikor levette minden janzenista álimádatot, korai s sűrű áldozást hirdetünk, csak Szent Ignác vetése hozza meg a termést: mert ő már akkor venni és enni szoktatta tanítványait.

Zsarnoksággal hajtott embercsordák korában Szent Ignác hozza az emberi egyéniséggel összeférő és mégis teljesen alárendelt engedelmesség katolikus megfogalmazását.

Lelkigyakorlatos házakban most is Szent Ignác adja az elmélkedéseket.

A római, beyruthi, innsbrucki, washingtoni, nijmegeni,

wegeni és tokiói akadémiák az ő művének továbbfakadása.

Övé a négyszáz év alatt katolikus férfivá nevelt fiúsereg.

Övé az afrikai, indiai, kínai missziók megmentett millió lelke.

Övé különösen minden szentté nőtt fia. Bennük új színekre bomlott az ő lelkisége. Maga mellé tudott emelni az oltárra tizenhatéves fiúkat és tudós egyházdoktorokat.

Eleven arca, az a megfoghatatlan és ismeretlen jezsuita arc, amit annyiszor hiába kerestek, földi szem előtt sötétben marad. És hiába keresik evilági hódítótervek mögött. Mert őt föld feletti betű fénye világítja csak: O. A. M. D. G.

S ez az arc azonosságig hasonlít Jézuséhoz. Ez az őt betű teszi: Isten nagyobb és egyre nagyobb, örök győzelemmé teljesült dicsősége.

„NÖVEKEDNIE KELL”

Megvidámítja ifjúságomat

Sokszor mondta válaszul ezt a zsoltárverset a tizennégyéves bécsi kisdíák, mikor ott térdelt, hogy ministráljon jezsuita tanárainak. S azóta most már az ő ünnepén szól tovább a szentmise Offertórium, örök emlékére fiatal életének, melyet csakugyan egyedül az Isten vidámított. Annyira, hogy feltűnt még a bécsi kamaszoknak is.

Ma inkább megszoktuk gyermekeknél a feltűnő istenközelség jeleit (Guy de Fontgalland), de 1550—1568 kis időközében (ez Szaniszló élete), mikor a protestantizmus kétellyel fertőzte a gyermeklelkeket is, csodálnunk kell ezt a kis diákot.

Igaz, a lengyel főnemes Kosztkák hűséggel álltak ősi hitükben és Szaniszló keresztapja az oltárlépcsőre tette le a vízből és Szentlélekből újjászületett kisdedit. Mégis ki gondolta akkor, hogy lépcsőről oltárra viszi őt a Lélek. Senki. Éppenúgy néztek rá, mint más grófi gyerekekre és a növekedő kisfiúnak hallania kellett az asztalnál boros főurak léhaságait. Csodálatos. A keresztségi kegyelem, amit örökre megőrzött, más *izekhez* szoktatta Szaniszló szívét. Nem villant föl szeme titokban. Utálta a nekimelegedett urak szabad vicceit. Ifjúságát Isten vidámította meg. Ezért fogta el néha túl erős undor és a különben életerős kisfiú sápadt ájulásban esett össze a mulatozók között.

1564-ben bátyjával együtt Bécsbe küldte apja a jezsuiták kollégiumába. Itt a fiúkkal együtt élte vidám diákéletét. Tanult és belépett a bécsi diákok eucharisztikus szövetségébe. A nagy tervek kora volt ez. Feszülő fantáziával kiálmodott lehetetlen akarásoké. Szaniszló sokkal jobban érezte, mint a többi, hisz meg is mondta: *En nagyobbra születtem!*

Akkor történt, hogy II. Miksa visszavette a jezsuitáktól a kollégium épületét, apja ajándékát. A bentlakó diákok „szabadnak” érezték magukat. És grófi fiúknak akadt mulatság Bécsben. Pál, Szaniszló bátyja, udvarmesterükkel, Bilinszkyvel, egy luteránus házába költözött. S a diáktanyán megkezdődött az élet. Pál kamasz barátai is megszerették ezt a helyet. Bilinszky meg együtt züllött az egyre inkább bűnökbe sodródó fiúkkal.

Most látszott, hogy Szaniszló diákos önérzete mögött mély életlátás szabta meg a *nagyobb*, hozzáillő dolgok rendjét. Amit a többi mint nagyfiús bravúrt hajszolt, ő lemosolyogta. Nagyobbra született. Mégsem akart különcködni. Amiben tehette, együtt ment velük. Így szánta rá magát tánctanulásra is.

Hősi harcokat vívott ekkoriban. Örökös gúny ellen, az elveiért. Nem volt gyámoltalan, nemsókára megmutatta. De jóideig fiatal fiúknál szokatlan önuralommal tűrte bátyja és barátai durvaságait, vicceit és rúgásait. Egyikük ezt írta később: „Mikor Bécsben tanultam, egy fedél alatt laktam Szaniszlóval. Észrevettem, hogy éjfélkor felkelt a Szent és imához térdelt. Halkan megközelítettem és dühömben ágyakon rúgtam, aztán testem egész súlyával rátapostam.” Dühre hangolta őket, mert nem értették meg ezt a fiút, akinek *eleven valóság* volt az Isten. Annyira, hogy érdemesnek találta felkelni éjjeli beszélgetésre Vele. Mert Szaniszló akkor már otthon volt a szemlélődésben. Innen kapott erőt, hogy visszafojtsa egész lázadó fiatal önérzetét, lemondjon a visszafizetésről és reggel ugyanolyan mosollyal fényesítse bátyja finom csizmáit, lelkében Istennel, ki megvidámítja ifjú életét.

A hívás

Szaniszló betegen feküdt. — Egy éjjel nagy kiáltás zavarta fel a vele egy szobában alvó Bilinszkyt: — Letérdelni! Letérdelni! A szentáldozást hoz-

zák nekem! Domine non sum dignus... Deus cordis
mei! Szívem Istene!

Az udvarmester zavartan engedelmeskedett. És a csodálat, félelem, lelkiismeretfurdalás vegyes érzel-
mével nézte, hogy a szentek vágya hogy töri át az
 eget és kényszeríti le az Istent. Nem szorul rá a lute-
ránus háziúr engedélyére. Mert *miatta* nem mertek
papot hívni a beteg Szaniszlóhoz.

Később új, rendkívüli kegyelem szentelte meg a
betegágyat. Egi Édesanyját látta a Szent, aki karján
hozta neki az Istengyermekeket. S akkor hangzott el
félreérthetetlenül a hívás, vagy még inkább parancs
Jézustársasága felé. Hogy csakugyan mehessen, még
abban a pillanatban talpraállt. Betegsége eltűnt nyom-
talanul. Bilinszky azt hitte, félrebeszél a fiú, mikor
ruháit kérte. Orvost hívtak. A gyógyulást neki is lát-
nia kellett. De biztonságból ágyba parancsolta a
„beteget”. Szaniszló mosolygott. Megvárta, míg az
orvos mögött betették az ajtót, aztán templomba ment
hálát adni a gyógyulásért, még inkább a hivatásért.

Az osztrák rendtartomány főnökénél jelentkezett.
Elutasították. Túl közel volt apja. Féltek bosszújától.
A fiút azonban vitte nagyratörő lelke és nem adta
meg magát. A pápa legátusát kérte meg közbenjárás-
ra. Hasztalan. És akkor Szaniszló kemény, kicsit
mégis romantikus színű elhatározással döntött.

1567 augusztus második felében jártak. Egy este
Pál és Bilinszky hiába keresték Szaniszlót. — Rohan-
tak a jezsuitákhoz. Senki se látta. Akkor már tud-
ták, hogy a fiú nem hagyta magát eltéríteni a céltól
és — *megszökött* Bécsből. Hiába hajszolták kocsin.
Az Isten is úgy intézte, hogy ne ismerjenek rá arra
a madzaggal átkötött derekú fiúra, aki mellett el-
robogtak. Szaniszló is jó mélyen fejérehúzott valami
őcska, nagyszélű kalapot. Parasztfiúnak nézték.

Ő mégis észrevette üldözőit és mellékdülőre tért.
Később hiába hajtották vissza a lovakat. Megbokro-
sodtak. Megálltak a dülő kezdetén. Szaniszló meg-

menekült. S bátyjának tudatnia kellett apjával legkisebb fia karrierjét.

Borgia Szent Ferenc, Jézustársasága Generálisa pedig ezt az értesítést kapta Szaniszlóról: „Nálunk mindig a szorgalom és erény példája volt. Mindenki szerette, nem volt terhére senkinek. Fiatal még, de ítélete olyan, mint az *érett* férfié.”

Naponta hallgatott szentmisét és gyakran áldozott. Társaitól eleinte tanulmányaiban elmaradt, de a retorikán jóval elébük vágott. Gondolata állandóan Jézuson és az Ő társaságán járt.

Elhatározta, hogy szülei, testvérei, rokonai és barátai ellenére is a Társaságba lép... „Ha állhatatos jellemére gondolok, hiszem, hogy nemcsak fellángolás, hanem isteni hívás vezeti.”

Talán épp akkor fogalmazták ezt a mondatot, mikor Szaniszló Augsburgba ért és Kaniziuszt, a német provinciálist nem találta ott. „Állhatatos jellem”-ről és „isteni hívás”-ról írt a bécsi rektor. A fiú *pihenés nélkül* gyalogolt tovább Dillingen felé, hogy Kaniziuszt megtalálja.

Úgy érezhette ezen az úton, hogy semmi sem sikerül. Tervei egymásután omlottak össze: szülői engedély, a bécsi felvétel, a nuncius közbenjárása, s most Kaniziusz is mintha előle menekülne.

Egy kápolnához ért. Az egyetlen, aki eddig mellette volt: Jézus. Szaniszló most is áldozni akart. Vággal lép be a... protestáns imaházba. Csak akkor látta, hogy hiányzik a templom eleven Szíve. S hogy Jézust se találta otthon, újra előmlött lelkén a csüggedés. Egyáltalában igaz-e a hívás? — Könnyek szöktek a szemébe. Lehet, hogy akkor a betegágyon is tévedett. Fantomnak mondta volna: „szívem Istene”?

Ma már bent van miseszövegében egy zsoltárrészlet: „szíve vágyát megadtad neki: ajkad parancsa nem csalta meg őt”.

A holtfáradt Szaniszlóval újra megesett az öszöveltségi próféta csodája: Kenyeret kapott, olyat, mely-

től bírta gyalog egész az Isten hegyéig. Az üres, protestáns imaházban szellemkezekből *áldozott*.

Kaniziusz, úgy látszik, szintén romantikus lángolásnak, kis kalandnak nézte *először* az egész szökést és „hivatást”. Kijózanításul az ottani kollégium növendékei mellé rendelte inasnak. Ha állhatatosan kibírja a próbát, felveszi a rendbe.

A gróffiú lelkében bizonyára újra feltört a „nagyobbra születtem”. Nem inaskodásra. Érett természetfeletti látás kell, hogy ilyenkor megértse, aki „nagyobb akar lenni köztetek, legyen mindnyájatok szolgája”!

És megcsinálta az átértékelést. Kiállta a próbát. Talán az utolsót?

A német provinciális még most is túl közelnek vélte Szaniszló apját. Kisérettel Rómába küldte a fiút. — Egyhónapi gyaloglás. Közönséges kamaszönérzet talán meg is gyűlöltette volna azt a Társaságot, mely ennyi akadályt gördít saját jelöltje elé. Szaniszló azonban szó nélkül gyalogolt a cél felé.

Úgy tetszik néha, hogy ennek a fiatal Szentnek egész élete legendákba vész, csodás áldozásokba, melyekben csak kételkedni tud az ész. Mit *tett* tulajdonképpen? Annyi *érett* ítéletről, annyi *hősi* akaratról tett tanuságot, olyan *reális* áldozatokat hozott, mint amilyen reális fájdalom a gyökeres szakítás saját családdunkkal („ellensége az embernek az ő házanépe”) és mint amilyen reális az inaskodás semmiért, idegen kölykök szolgálatában, és mint amilyen reális a lábat feltörő út és elcsigázó gyaloglás át az Alpokon.

Most már Kaniziusz is le merte írni: „*Nagy dolgot várok tőle!*”

1567 október 28-án a rend generálisa, Borgia Szent Ferenc végre megengedte, hogy felvegye a *jezsuita* ruhát. Novicius lett.

Anyám

Szaniszló már fejlett lelkiélettel, az életszentség magas fokán lépett társai közé. Claudius Aquaviva, akit a novíciusok közül melléje rendeltek vezetőtársul, inkább tőle tanulhatott sokat a lelkiélet művészetéből.

Ujonctestvérei között nagy különbségeket talált. Dr. Torres, a tridenti zsinat tudósa már 56 éves volt. Az utolsó „Fabius de Fabiis” 24 éves volt és ekkor lépett noviciátusba a hithagyásból visszatért lengyel kancellár, Stanislaw Worzevický. Mindnyájuknak feltűnt Szaniszló. Nem származásával, nem korával vagy érdekes előéletével, hanem *lelki gyermekségével*. Szentséget sugárzott.

Szaniszló lelkét, azt hiszem, legmélyebb rétegében ez a szó nyitja meg: „Anyám!” A Boldogságos Szűzről mondta ezt. Csak így: magában. Ki mit tud látni a Szűzben — jellemző reá. Ha olyan *természetes egyszerűséggel* csak ez a szó tör fel és több mondani való fölösleges, rögtön érezni, *ki* mondta ezt a szót Szaniszlóban.

A szentekben Jézus éli tovább egész reálisan isteni életét. Egyikben inkább ezt, másikban inkább azt a fázisát. Szaniszlóból a *Gyermek Jézus* hangja szól: Anyám. Ez a Jézus gyermekéletét folytató misztika Szaniszló titka. A „nagyok”-nak idegen lesz ez a lelkiség. De, aki most *tud* közülünk a „kis útról” és az „Egy lélek történeté”-ről, megérti, mi ez a titok.

1897-ben írtak egy kis színpadi jelenetet a lisieuxi Karmelben. Az a Szent írta, akiben mi, a XX. század elői közelről figyelhetjük Jézus teljessé-bomlott gyermekéletét: Lisieuxi Szent Teréz. A jelenet címe: Kosztka Szent Szaniszló.

A szinte „a-priori” felállítható lélekkonság itt foghatóvá válik. Olyan természetesen illennek éppen Szaniszló szájára Kis Teréznek saját lelkéből sarjadt vágvai. Miért kellett Szaniszlóban írni műalkotással a lelkét?

Mert ugyanaz az élet: a Gyermekek Jézus élete *mindkettőjüké*.

A noviciátusi *rejtett életről* fennmaradtak *szép szimbolumok*: úgy, ahogy a festők festik.

Engedelmesség: Szaniszló két hasábfával az ölén. A konyhába viszi. Mellette túl buzgó társa hármát markol fel. A parancs csak kettőre szólt.

Imádság: Kerti kút. Szaniszló hideg ruhával csillapítja istenszerelemtől átizzott szívét.

S ezt a boldog, Istenbe rejtett életet nem tudta megzavarni apjának dühös, fenyegető levele. „Ha szívembe nézne apám és látná azt a nagy boldogságot, mellyel Isten eltöltött, mikor Jézustársaságába hívott, biztosra veszem, egész másképp gondolkozna és beszélné.”

Talán ez a kiteljesült boldogság érezteti meg vele, hogy életműve kész. 1568 augusztusában *tudja*, hogy nemsokára hazamegy. Anyjához. Nagyobbra született, mint a *föld*. Oltárra született.

Példája nyomán fiatal fiúk tudnak majd lemondani szülőkről, hazáról, jövőről: a hivatásért. Noviciusok tanulnak tőle elmélyedő és rejtettségében is apostoli életet.

Bátyja, a sokat emlegetett kamasz megtér és ő is jezsuita lesz. Az Isten tervei beteljesülnek. Szaniszló csakúgy átgyalogolt a Földön, mint az Alpeseiken. Vándorbotja szimbolummá nőtt. Azokéva, akik *haza* sietnek és értenek hozzá, hogy megváltsák az időt: „*instanter operando*”.

Apostolság nélkül azonban nincs jezsuita élet. Micsoda Szaniszló apostolsága?

Lisieuxi Szent Teréz így írja:

„Szaniszló: Ó Anyám, azt reméltem, hogy magadhoz veszel az égbe és most azt mondod nekem, hogy Jézustársaságában kell tündökölnöm...”

A Boldogságos Szűz:

*Szaniszló, tiszta, szép virág,
kinek illatja messze száll.
Az égi sereg lekaszál
s Urunkhoz véled visszaszáll.*

Szaniszló: Mily boldog vagyok! . . . Nemsokára meglátom Jézust. Nemcsak gyermeki formájának tüné-
ményszerű alakját, hanem isteni lényének teljes töké-
letességét. Anyám, szeretett égi Anyám, téged is lát-
hatlak majd égi trónusodnak örökkévalóságában . . .
Semmit sem sajnálok, ami erről a földről való . . . és
mégis van egy kívánságom, ami ha nem teljesülhetne,
még az égben sem tudnék boldog lenni . . . Imádtott égi
Anyám, mondd meg nekem, dolgozhatnak-e ott az
üdvözült lelkek a szegény földi lelkekért? Nem dol-
gozhatnak-e én fent az égben Jézus dicsőségéért,
lelkeket nyervén meg neki . . . mert ha nem, akkor
inkább maradjak itt, ebben a száműzetésben, hogy
továbbra is érte harcolhassak . . .

A Boldogságos Szűz:

*Jézus dicsőségét kívánod szolgálni,
lelkeket menteni, szeretetet vetni;
megadatik néked égnek országából
Isten katonáit győzelemre vinni.*

*Mert az üdvözültek csillagként lebegnek,
Égi országútra vakokat vezetnek,
Szeretetük fényét bűnösökre szórják,
Szemüket megnyitják, szívük égbe vonják.*

Szaniszló: Ó mily szerencsés vagyok! . . . Mennye-
k fényes Királynője, könyörgöm hozzád, ha egyszer már
az égi otthonban leszek, engedd meg nekem, hogy
visszatérjek erre a földre, hogy a szent lelkeket itt
megvédelmezzem, akiknek hosszantartó működése
majd kiteljesíti az én rövid életemet, úgyhogy én az
ő munkásságuk árán gazdagon arathassak a lelkek

között és Megváltómnak az érdemek egész sokaságát ajánlhassam fel.

A Boldogságos Szűz:

*A küszködő, bűnnel kísértett embert
lesz hivatásod fentről védeni
s minél dúsabb lesz lélekaratásod,
annál több fény fog reád ömleni.”**

* A „Vigilia” 1935. III. kötetéből.

Országok magassága fölött

„Országok magassága fölé akarlak emelni téged!”
Ezzel az isteni ígérettel fejezi be buzdító szavait, *ezt* hangsúlyozza, erre figyelmezteti égő, fiatal hallgatóit.

És a sziénai fiúk soha még ilyen világosan nem láttak, soha senki az ő akarásuknak föl a magasba ilyen lendületet még nem adott, soha senki így utat még nem mutatott. — Az a Gonzaga, aki jezsuita lett, a castiglionei örgróf legidősebb fia, az beszélt.

Gonzaga? . . . Kétszáz éve már, hogy erről a névről egész Itáliában mindenki beszél, sőt azon túl is, de mennyi mindent! 1328-ban L. Gonzaga szerencsés lázadással Mantua ura lesz.

Bajor Lajos Mantua, Cremona, Asola, Reggiolo császári helytartójává nevezi ki.

XII. Benedek megerősíti Mantua feletti uralmát.

Ettől fogva hol Párma, hol Flórenc látja a Gonzaga-kardot vágni, hol meg egymást öldösk a Gonzaga név viselői, hogy a birtok szét ne darabolódjék.

Pápák, biborosok, császárok látogatnak el Mantuába, de ha, mint 1459-ben, II. Pius pápa és még huszonhat kardinális jön is egyszerre, bőven akad fényes szállás. S az udvartartás pazar.

Francesco, a IV. örgróf ékszergyűjteménye külön a királyénál, lovai keleti telivérek, egyenesen a szultán adományai, de akad bőven nápolyi, szicíliai, tüzes spanyol ló, sőt Arábiából is jött szállítmány.

Oroszlánviadalok mulattatják a vendégeket.

És most szemtől-szembe állni egy Gonzagával! Várva-várták azt a pillanatot a sziénai kollégium növendékei s mikor minden megtörtént, egyikük sem kételkedett, most a Gonzagák legnagyobbikát látták:

ő minden Gonzagák magassága, országok magassága fölött áll.

Apja, Don Ferrante is azt akarta, hogy külön legyen mindegyikükénél.

A castiglioni örgrófság örököse csak *vezetésre különösen rátermett* egyéniség lehet és Luigi *megnyerte* apja tetszését.

1571. Don Juan D'Austria Lepantótól győzelmes sereggel most Tunisz ellen készül. Don Ferrante a mellett, hogy Castiglione örgrófja, spanyol királyi kamarás, Nápoly és Milánó jóvedelmének nagy birtokosa és az Itáliában tartózkodó spanyol gyalogság főparancsnoka. Háromezer zsoldossal neki is ki kell vennie részét a Tunisz elleni háborúból. — A Po partján, Casale Maggione városka határában képezi ki zsoldosait. Luigi még alig négy-öt éves, de hadgyakorlatból, csapatszempléből, mindenből kiveszi részét. Oly bátran és buzgón süti el a fegyvereket, kis mozsarakat, hogy a katonák alig győzik puskaporral. De ha nem kap, „szerez” magának. Tudja ő már, hogyan pótolják a katonák hiányos holmijukat. Innen is, onnan is vesz egy kicsit s mikor már összegyűlt egy mozsárra való, — a tábor alszik — diadallal gyújtja meg. Irtózatos robbanás. A nyomás őt is földhöz vágja. Arcát is összeégeti a szétfreccsenő puskaapor. Katona, mint a tábor többi katonája, apja így kemény büntetést akar reá mérni. Hisz a lövés pillanatában mindenki lázadástól tartott. Ilyen fölfordulás okozója büntetlenül nem maradhat. De a katonák könyörgésre fogják a dolgot és megvédik barátjukat a büntetéstől.

Castiglione

Ahhoz persze még kicsiny, hogy Tuniszba menjen a sereggel. Most hazakerül édesanyjához Castiglioneba. Az előbb kívül-belül durva, darócós katonák között „volt otthon”, egészen beletanult az ő életükbe. Nem is tesz le katonai rangjáról a finomkodó udvarhölgyek közt sem. Még beszédmodorában is megtartja

ezt. Édesanyja tudja, hogy fia nem is sejti a csúnya és durva szavak értelmét s míg a kastély képmutató hölgyei riadtan futnak szét, ő megérteti vele, nem illik ez a beszédmód sem hozzá, sem máshoz.

Édesanyját különben nagyon szereti. Eleinte csak gyermeki ragaszkodással, akitől oly sok szépet tanulhat. Szépet. Nem ugyan lovaglást, vagy kardforgatást, vagy puskadurrogatást, hanem olyat, ami másképp szép. Tőle hall először, ha apjával talán imádkozott is néha a táborban, részletesen valamit az Úr Jézusról, az angyalokról, akikhez később különös szeretet fűzte. Bizonyára vele ment először az udvari kápolnába is, s látta, hogy az a kastély minden szobájánál díszesebb. Vajjon miért? A feleletet megint Donna Márta adta s úgylátszik igen okosan. Mert megszereti, előnybe helyezi a kápolnát.

Többször keresi fel napközben s az oltár Jézusa segítségére siet. Megszeretteti vele az imát. Luigi egyszerű szóbeli imát végez. Különösen kedveli a zsoltárokat. Nem hagyja el őket, akármilyen fáradt este. Elpuhultságot, kényelmet nem tűr. A térdeplőpárnát mindig visszautasítja.

Ismerkedés a világgal

Don Ferrante, az örgróf a tuniszi vállalkozás után évek múlva érkezett haza. Ilyenkor ő rendelkezik Luigi fölött. Mon Ferrato, Luca s aztán Firenze, Mantua az első állomások, hová Alajos és öccse, Rudolf kerülnek. Firenze. A Mediciek hazája. Itt aztán, a Boccaccio által inspirált szerelmi viták, a szellemes udvari játékok, állandó csókolódzással egybekötött zálogosdik földjén csak úgy ragad az emberre a fejedelmi modor, melynek elsajátítására apjuk gondoskodásából ők is idejöttek.

Alajos is táncolni tanul. Nevelője megjegyzi, hogy nem szívesen. Férfiasabb dolgok őt jobban érdekelték. Lóverseny, az az ő számára megfelelőbb élmény volt.

Pontosan beszámol róla levelében. „... di Bagno gróf berber ménje nyerte.”

Ugyanebben a levélben írja, a Palazzo Pittiben ők is rendeztek versenyfutást. Először a hercegnő kutyái futottak. Aztán annyira megtetszett a mulatság, hogy „mindenki futott: a hercegnők, don Giovanni és mi is. A mulatság estig tartott”.

Egy más alkalommal hamar véget ért a mulatság. Zálogosdit játszottak. Megfogták és büntetésül az egyik leány árnyékát kellett volna megcsókolnia. Luigi félbeszakította a játékot és kiment.

„A parfümös nőket” ki nem állta. Maga is mondta.

A dolgokról megvolt a véleménye és ezek mellett kitartott.

Santissima Annunziata

Még mindig Firenze; de egy ritka, értékes pillanat Firenzében. *Luigi* Bartolomeo Fiorentino Annunziata képe előtt térdel. Mégegyszer *végiggondol* mindent, amit látott és hallott: rövid időn belül két gyilkosság a nagyherceg udvarában! A nagyherceg nővérét hűtlensége miatt megfojtja férje, a fivére pedig feleségét fojtja meg ugyancsak ezért. Azok a szellemes társalgások, ahol minden második szó bók vagy megszólás, az a sok festett szépség, aki lehetőleg hercegné szeretne lenni, mind férjet keres és a sok cavalliere, akik annál inkább lovagok, mennél jobban tudnak nyiltan vagy titokban visszaélni e kereséssel. Aztán a szegény nép, mint húzza a rövidebbet, dolgozik és adót fizet. Innen és onnan is lázadások hírei. Aztán a lelki örömök ott, a castiglionei kápolnában, a gyónás itt, P. Francesco del la Torresnél, amelyben tábori lopását úgy megsiratta s mely alkalommal oly világosan látta, mily nagy az a mélység, melyben Firenze, Mantua s úgylátszik minden fejedelmi város kavarog s amely úgy szeretné őt is mint valami örvény magába rántani. És nem fog sikerülni? Ki az, aki eddig ellen tudott állni? De ha ő veszi majd át

az örgrofságot, legalább a maga portáján rendet teremtet. Kevés mindez s lehet, hogy már másnap megölik azokat, kiknek öröme a szenny és nem tűrik a magasabbra emelkedést. Egy dolog biztos: ő *ellenáll*, ő nem akar a piszkos kavargásba kerülni. De mikor minden pillanat zuhanás lehet, ellene egész világ, mellette sokszor senki, a kápolna Jézusa, a tanácsadó, a gyóntató hányszor *milyen messze!*

És mégis. Az evangéliumi ifjú szomorúan távozott, mikor meghallotta, hogy áldozatot kell hoznia. Luigi lehorgasztott fejet, távozást nem ismer. Ő áldozatot hoz *most*, önként, itt, a Szűzanyának, szüzi testét, lelkét, segítségét kérve és lehajtja fejét, mert *közeledni akar* a Mesterhez.

Találkozás az igazi nagysággal

Egy ember jött Castiglioneba, aki húszéves korában kardinális, huszonhárom éves korában az Egyházi Állam kormányzója volt. Huszonnégy éves, mikor bátyja halála miatt ő lesz a gazdag és előkelő család feje. Még a pápa is azt tanácsolja neki, mondjon le az egyházi méltóságokról és lépjen világi pályára. Tépelődik, mit tegyen. Aztán hogy minden idegen tanácsnak elejét vegye, titokban pappá szentelteti magát. Azóta püspök, aki egyszerűségével és munkásságával mindenkit megnyert. Ő az, aki 1576-ban hőiesen jár el a pestisbetegek között s vállán viszi őket a menhelyre. *Carlo Borromeo* apostoli vizitátor érkezett Castiglioneba.

Azonnal gondoskodik Luigi elsőáldozásáról, maga nyújtja neki az Úr szent Testét.

Pestis? Ennek még a híretől is szalad minden ember. Megvetve minden félelmet segíteni rajtuk, fölemelni őket és vállon vinni a kórházba, mikor minden érintésük csaknem biztos halál... szóval Krisztusért hőiesen élni, ez az, amit Alajos első Krisztus-egyesülésében kérhetett. Biztos: ettől fogva Krisztus központ, sőt egyedüli valóság.

„Valószínűleg én leszek az az egyik“, mondta anyjának, mikor ez bizalmasan hét- vagy nyolcéves korában közölte vele, mennyire szeretné, ha egyik fia Isten szolgája lenne.

Don Ferrante

Ausztriai Mária, II. Miksa császár özvegye elhatározta, hogy fivéréhez, II. Fülöphöz utazik Spanyolországba. Kíséretre volt szüksége. — A spanyol udvar áramába kerülni, Don Ferrante terveibe ez belevág. A széles ismeretség, fenségek szolgálata és barátsága, ez igen fontos, hogy valakiből *nagy* Gonzaga legyen. S fia érettségének és komolyságának erre van még szüksége. Hogy hosszú az út, félévig is eltart s utazni — hisz a tizenhatodik században vagyunk — még fejedelmeknek sem fejedelmi élvezet, az mind nem számít. A család dicsősége mindennél többet ér. Így 1582 márciusában már Madridban vannak. Luigi Don Diego, az asztúriai herceg és trónörökös első apródja. Apja szeme rajta. Ő fia, a jövőendő örgróf számára igazán nagyszerűen készíti az utat. Rudolf, aki egy-két évvel fiatalabb nála, sohasem lesz jó fejedelem. Őt csak külső pompa, multságok érdeklik, semmi fegyelem benne. Alajos épp ellenkezőleg: az érett gondolkodás, kemény önfegyelmzés. Don Ferrante szenvedélyes játékos. Így gyakran vannak pénzügyi zavarai. Ilyen kényes kérdések megoldását már most fiára bízta, s Luigi sikerrel lelevelezi a dolgokat.

Azért mégis szeretné, ha fia egyes kérdésekben megváltoztatná véleményét. Már Mont Ferratban összeszólalkozott vele, mert nem járt el az udvari színjátékokra. De hasztalan. Alajos kerülte a bűnt. Az udvari színházak azonban nem, s azért továbbra is kerülte a színházakat is.

Hát még ha Luigit úgy belülről látta volna az örgróf! Az asztúriai herceg, akit ő kísérgetett egyszer, dühösen parancsolgatta a szélnek, ne fújjon már tovább. Alajos szellemesen mondja neki: „Habár ön

herceg s a nagy Spanyol Birodalom örököse is, mégsem uralkodhatik a szél felett. Erre csak Isten képes." Olyan szánalomraméltó számára ez a sok nagyság itt a spanyol udvarban. S ez a kifinomult semmittevés! Ezt ő nem bírja. Új földrészeket fedeznek fel. Oda is el kell vinni Krisztust. Mennyi tettrevágó ifjú, akinek csak irányítóra lenne szüksége, s mit tudnának elérni! Krisztus a király, akinek érdemes szolgálni. Krisztusnak szolgálni, s úgy, amint Ő akarja, teljes odaadással. Tehát elvágni mindent, ami őt ebben az odaadásban akadályozná. Elvágni a szegénység, tisztaság és engedelmesség fogadalmával. És szolgálni úgy, hogy ez *csak* szolgálat legyen. Nem lehet világi pap, sem barnabita, sem kapucinus, mert családjuk mindent elkövetne, hogy bíborosi méltóságot nyerjen. Tudta, hogy *így* szolgálják Istent a Compagnia di Gesu harcosai. Sokat hallott már róluk. Madridi gyóntatója is jezsuita volt. Firenzében is többször járt a jezsuiták templomában. Útban Spanyolország felé beszélt a császárné udvari káplánjával, aki szintén jezsuita. 1583 augusztus 15-én, Mária mennybevitеле napján a madridi jezsuiták templomában áldozott, s a Szűzanya képe előtt adott hálát a szentáldozás kegyelméért. Ezen a napon világosan látta: neki jezsuitának kell lennie.

Don Ferrante dühében korbáccsal fenyegeti fiát. Ki lesz az ő örököse? Hivatja Donna Mártát, a jezsuita gyóntatót. P. Ferdinando Paterno kimondja: hivatás-ügy soha szóba nem került közöttük.

Hiába minden! Hannibal Gonzaga, a ferences generális is csak azt tudja mondani: Luigi igenis jezsuita *akar* lenni.

„A szelek futak és ama háznak estek”

de nem dőlt össze! Don Diego, a trónörökös meghalt. Alajosnak semmi dolga többé az udvarnál. Ő különben is választott már. Rudolfot sétálni hívja, betér vele a jezsuita kollégiumba s kijelenti, többé nem

megy haza! Többszörös üzenetváltás. A ferences generális (rokona) elébe tárja atyja akaratát, térjen vissza Itáliába s ott lépjen be a rendbe. Alajos nem makacs. Ő csak ott nem enged, ahol engedni nem lehet. Jó, majd Itáliában fog belépni.

Don Ferrante remél. Felső-Itália udvaraiba küldi Alajost Rudolffal. Pávia, Milánó, Ferrara, Torino, mind ezt akarta mondani: Gonzaga vagy, Gonzaga-vér, kell ennél több? S az ő fiatalos feleletét ismétlik azok, akik most életükkel vetik vissza a vér tanát. Ne akarj annyira Krisztusé lenni, örgróf is lehetsz és maradhatsz az övé is. Ő felelt, mint nyomdokain azok, akik nem hajlandók nagy pártemberséget kis krisztuskövetéssel összekapcsolni. Ő típusa azoknak, kik *egészen* csak Krisztuséi akarnak lenni.

„Világgyűlölők.” Így nevezi ezeket az ellenséges tábor. Hogy magát takarja és őket megingassa. Főlényesen veti vissza vádjukat Alajos, mikor így ír később Rudolfnak:

„Csak ami Istentől elválasztja önt, az választja el tőlem is.”

Turinban, az érseki palotában Luigi rendreutasít egy idősebb nemest, ki léha viccekkel kereste a fiatalok közt népszerűségét. Világgyűlölő? Igen, gyűlöli a léhaságot, gyűlöli az ilyen népszerűségkeresést.

A szelek fútak és a háznak estek.

Castiglioneban van megint Luigi és püspök jön a mantuai hercegtől, kéri, legyen világi pap. Minden méltóságot elnyerhet a herceg közvetítésével. Saját családja révén is elnyerheti azokat, felel Luigi, s nem marad más hátra, jön az újabb támadás. Nagybátyja jön Castel Goffredoból, aztán Gonzaga Vince kardinális, Pastorio, Castiglione plébánosa, P. Francesco Pannigarola, kora legkiválóbb szónoka.

Don Ferrante remélve kérdezi ezek után: „Mi akarsz lenni?” „Jezsuita leszek!” Ferrante dühösen parancsolja, távozzék szeme elől. Luigi azt hiszi, apja kitiltotta a házból. Elmegy a várostól egy mérföld-

nyire fekvő villájukba. Ferrante még dühösebben hivatja haza és szobafogsággal bünteti.

Luigi egyedül van. Imádkozik és sanyargatja testét, hogy a megpróbáltatásokra új erőt szerezzen. A háznagy lyukat fúr az ajtón s látja, mint ostorozza véresre a feszület előtt magát az ifjú. Jelenti atyjának. Másnap Don Ferrante maga látja ugyanezt. Ekora szeretetnek nem tud ellenállni. Jelenti a jezsuita generálisnak Rómába, hogy fia, „a legkedvesebb ezen a világon”, jezsuita akar lenni. Alajos tizenhét éves. Császári herceg. A császárral kell elfogadtatnia hercegi rangról való lemondását. Atyja, míg az engedély megjön, Milánóba küldi pénzügyek miatt. Alajos hét-nyolc hónapot tölt itt s így beiratkozik a jezsuita Bréra-kollégiumba. Filozófiát tanul.

Mikor az engedély megérkezik, apja maga hozza Milánóba. Megint próbálkozik. Brérában a saját jelenlétében kell Alajosnak megfelelnie P. Ach. Gagliardi, a híres teológus támadásaira. „Még sohasem éreztem annyira pulzusomat, mint akkor” — mondta később Alajos. De a páter vereségét beismerve feladja a játszmát. Ferrante megadja az engedélyt az elutazáshoz.

Castiglioneban megint visszavonja. Alajos a P. Generálisnak ír, ne menjen-e végre engedély nélkül Rómába? Majd mikor apja tovább sem enged, megkéri, legalább tanulmányait hadd végezhesse a Rendben, Rómában. Ezt helyesli Ferrante. Alajos ír a P. Generálisnak: „Hivatásomban látom az isteni Fölség legfőbb ajándékát. Biztosítom Önt, hogy inkább ezerszer meghalok, mint hogy megváltoztassam Isten szolgálatára tett elhatározásomat.”

Majd egyik nap ellenállhatatlan indítástól ösztönözve felkel imájából. Odamegy apjához s így szól:

— Atyám, én egészen kezedbe adom magamat. Tégy velem, ami neked tetszik. De mondom neked, hogy engem Isten a Jézustársaságba hívott s ha ellenállsz hivatásomnak, *Istennek* állsz ellen.

Az apa a fal felé fordul és keservesen sír, majd felel:

— Alajos, te megsebezted az én szívemet, mivel szeretlek téged és mindig szerettelek, amint meg is érdemelted. Beléd helyeztem mind saját, mind egész családom reményét. Ha azonban Isten, amint mondod, hív téged, nem akarlak feltartóztatni. Menj, ahová akarsz, reád adom áldásomat.

Országok magassága fölött

1585 november 2. Mantuában a San Sebastiano-palotában az egész Gonzaga-nemzetség figyelni Luigit. Most írja alá lemondását Rudolf javára, aki mellette áll. Készen van. Most odafordul öccséhez és diadallal mondja: „Vajjon kettőnk közül ki a boldogabb? Bizonyára én!”

Visszavonul szobájába, felveszi a jezsuita talárist és az ünnepi lakomán így jelenik meg. Vidáman vezeti a társalgást. Ma neki kell segítenie. A többiek akadoznak. Nehezen beszélnek. Megértették, hogy valami hiányzik ahhoz, hogy ők is boldogok legyenek. S eddig csak azért tudtak boldogok lenni, mert nem tudtak erről a hiányról, vagy legalább tudtak ügyesen nem tudni róla.

Tudták pénzzel, tánccal, kényelemmel, szolganéppel, játékkal takarni, pótolni, ami mégis pótolhatatlan.

November 25-én már ott van a római noviciátusban azok között, akik mint ő is, csak azt nem tűrik, hogy valami elválassza őket Krisztustól. Most folyosót seper, fől szolgál az ebédnél, most megszabott napi-rend szerint él. Csöngetések. Apró kis negyed-, fél-órákra tépett napok. Lelkiolvasmány. Imádság. Házi-munka. Rövid tanulás. Látszólag semmi alkotás és mégis minden az alaprakás.

Megelőzőleg kint a világban sokat böjtölt, imádkozott, különösen mikor rájött arra, hogy az elmélkedő imádság mennyi hasznot jelent az ő számára. Túlzott önmegettagadása, gondolatkoncentrációi kimeri-

tették. Feje állandóan fájt. Most előjárói óvják minden túlzástól. Erejére a Társaságban szüksége van. Sokat kell még dolgoznia másokért. Kórházban is szolgál, majd Nápolyba kerül és metafizikát tanul. Egy kis másirányú foglalkozás, nehogy a lelkiek felőröljék. Filozófiai tanulmányai rövidek voltak. Azt kint a világban is tanult már. Két évre belépése után leteszi a fogadalmakat. Félév múlva megkapja a tonzúrát és a kisebb rendeket. Tanulmányait kitűnően végzi s így az átvett tételek nyilvános védelmével őt bízzák meg. Még mindig nem hagy neki békét a Gonzaga-név.

Három bíboros jelenik meg a disputáján s ellenfele szillogizmusait a Gonzagákra írt dicshimnusszal vezeti be. Alajos mintha haragudott volna, alaposan elbánt vele.

Közben odahaza leírhatatlan kavarodás támadt. Don Ferrante meghalt s Rudolf viszályba keveredik a mantuai herceggel. A császár segítségét kéri. Ő sem tud segíteni. Ekkor a mantuai herceg anyja, Ausztriai Eleonóra és Donna Márta is arra gondol, Alajos tudna segíteni.

Előjárói ismerik Alajost. Bellarmin „*a kegyelemben megerősödöttnek*” tartja őt. Beleengedik a kavarodásba. Castiglione, Brescia, Mantua, Castel Goffredo mindmegannyi ellensége a szertelen Rudolfnak s ő békét hint mindenfelé. Nem véletlen, hogy a mantuai kollégiumban, mikor rendtársai buzditására beszédet kell tartania, Krisztus szavairól elmélkedik: „Szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket!” Ebben a gondolatkörben élt ő most, mert látta a rengeteg bajt, amelynek itt köröskörül mind-mind a gyűlölet a hajtóereje. A mantuai herceg tehát kibékült Rudolf-fal. Rudolfnak azonban házasságával is baj van. Titokban kötött házasságot egy leánnyal s most mindenki botrányozik, miért tartja házában.

Alajos figyelmezteti, és pedig kérlelhetetlen szigorral: házasságát köteles nyilvánosságra hozni. Kimondja: „Ha én nem nyerhetem meg önt *Krisztusban* testvéremül, akkor test szerint sem akarom testvéremül

elismerni." S kérlelhetetlenségét megokolja. „Krisztus maga mondja nekünk, menj és vond kérdőre testvéredet. Ha hallgat reád, ismét testvérednek tekintetted, de ha nem hallgat, legyen ő neked mint a pogány és nyilvános bűnös. Harc mások veszendő örök boldogságáért, ez a jezsuita Gonzaga. Egy hosszú levélből, melyet bátyjának ír, néhány sort csak: „... reggel, felébredésnél ajánlja magát Istennek... a szentmisére emlékeztetem még önt... aztán nem szeretném, ha ön este lefeküdne, mielőtt magába tekintett volna, vajjon nem bántotta-e meg Istent, hogy elhatározza, amennyiben súlyos bűnben érzi magát, — Isten őrizze meg tőle — ennek gyónás által való mielőbbi letörlését... aztán jöttetés az emberek előtt... ön, mint testvéreink feje, tudja azt, mennyire helyes az, hogy közöttük megőrizze az egyetértést; azért úgy járjon el mindig, hogy ezeknek okuk legyen örülni az egyetértésnek.”

Örülni az egyetértésnek; ez igazában csak ott lehetséges, ahol Krisztus az uralkodó. Ezért olyan boldog, mikor visszatérhet megint övéihez a római rendházba: „... mennyire örülök, hogy visszautazom a Római Kollégiumba, hogy viszontlátom lelkiatyámat és testvéreimet, akik után úgy vágyom; ismét élvezhetem az ő társaságukat és még oly sok jóbarátét.” És megérkezik és élvezi társaságukat, élvezi nem önmagáért, hanem mert így válllvetve gyorsabb a haladás és lendületesebb a munka Krisztusért.

1591-ben pestis dühöng a nyomorgó Itáliában, Rómában is. Utcákon, házakban halomszámra esnek össze az emberek. A P. Generális maga is ápolja a betegeket. Alajos is engedélyt kér. Hadd mehessen a kórházakba. És megy, és hogyan!

Mikor egyik társát valaki figyelmezteti, vigyázzon, mert fertőzést kaphat, az lángolóan felel: „Megijedni! Eszembe sem jut, amíg együtt dolgozom Alajossal, akit semmi sem képes megijeszteni.”

Már Rómába érkezése előtt is tudta, most ki is mondja: „Azt hiszem, nem sok napom van már hátra.

Oly rendkívüli vágyat érzek magamban a munka és Isten szolgálata után, nem hiszem, hogy Isten megadta volna ezt nekem, ha nem akarna rövidesen magához venni."

Március harmadikán fertőzést kap. Előjárói minden óvatossága ellenére. Hiába rendelik pestises betegektől ment kórházba. Egyet odavisznek. Alajos ápolni kezdi és Isten ígéretei, tervei beteljesülnek.

Egy hét múlva felveszi a betegek szentségét. Boldogan ír anyjának: „Nemsokára elmegyek és dicsérni fogom Istent örökre az *élők* földjén. . . . Ha már most a szeretet, mint Szent Pál mondja, arra készítet, hogy a sírókkal sírjunk, az örvendezőkkel örvendezzünk, Fenséged örömének nagynak kell lennie."

Beérkezett ember

1621 augusztus 11-én a római kollégium rektora megint egy egészen fiatal jezsuitának nyújtotta az Élet Kenyerét, hogy az mint utolsó erőforrás lankadatlan futást biztosítson a célba. A célba? Berchmans 22 éves és jezsuita. Hogy lehet egy 22 éves fiatal, tanulmányai közepén álló jezsuitáról azt állítani, hogy befutott a célba. Hogy véghezvitte, amit véghez kellett vinnie.

Nem járt Indiában, sem Kínában térítő utakon. Nem tanított sem egyetemen, sem gimnáziumban. Nem írt könyveket, hogy ezrekhez vigye Krisztust. Nem tartott senkinek lelkigyakorlatot és nem mutatta be a szentmiseáldozatot, senkit bűneitől föl nem oldott. Mindmegannyi jezsuitára váró feladat. S Berchmans ezek közül egyetlenegyből sem vette ki részét. Hogyan lehet akkor, mert az, mintaképe minden jezsuitának?

Berchmans a készülő jezsuita mintaképe. A készülés befejezett remeke.

Nem az, aki megkezdí

Diest belga városkában született. Apja szegény timár. Ameddig bírja, tanítatja fiát, ki pap akar lenni, de aztán csak elő kell állania a szomorú hírrel; anyja beteg, családjuk szegény, valami mesterséggel kell felcserélnie az iskolábajárást.

A fiú sírvafakad. Kéri apját, engedje, hogy tovább tanuljon. Inkább megelégszik kenyérrel és vízzel, ő pap szeretne lenni. Aztán elszalad a templomba s a Szűzanya segítségét kéri. Vele olyan benső viszonyban van, s Scherpenheuveli kegyhelyen tizenkétéves korában szüzi tisztaságot fogadott iránta való szeretetből, lehetetlen, hogy most ne segítse.

Diesti első iskolaéveiből maradt fenn egy értekezése. Ez a címe: „A megkezdett munkát nem szabad abbahagyni.” S a tárgyalásban ilyen gondolatok: „A köznapi életben közönséges dolog, hogy amit jónak ismertünk fel, azt követjük és szüntelenül megtartjuk. Aki nem cselekszik így, az messze eltér az okosságtól ... nem aki kezd, hanem aki állhatatos marad végig, az üdvözl.”

És a Szűzanya megsegítette.

Froymont mehelni kanonok szolgálófiút keres, akinek azonban pappá képzéséről is gondoskodnék. Itt a kanonok házában kis konviktus is van, fölvétele után Jan szolgálja ki a gimnazista fiúkat.

F. Boels, amsterdami előkelő lutheránus fiúra tárgyalása és nagyszerű erényei oly hatással vannak, hogy 1613 elején visszatér az Egyházba (sőt később jezsuita lesz).

De a kanonokot is és egész környezetét lefegyverezi őszinte alázata s az a szorgalom, mellyel minden fennmaradó idejét szemináriumi tanulmányaira szenteli. Ebből az időből maradt fenn „Quaerela animae” című költeménye. Egész életére jellemző sorok benne:

„Tempus et hora fugit; passim sic labitur aetas
Et subito transit more fluentis aquae
Divitiis, vitiis inhias? Caelestia quaere;
Non nisi caelestes mens adanhelat opes.”
A napok és órák futnak, keresd az égieket!

1615-ben kollégiumot nyitnak Mechelnben a jezsuiták. Maga sem tudja hogyan, most elhagyja eddigi pártfogói által kijelölt útját és a szeminárium helyett a jezsuiták kollégiumába jár. Mária-kongreganista. Mária seregébe tartozhatni hallatlan öröm az ő számára. Minden hónapban teljes napot most a kongreganista lelkület kialakítására szán. Szentáldozásai után két órát is elbeszélget az emberalakító Krisztussal.

Igy látja meg egész bizonyossággal: neki jezsuitának kell lennie. S fogadalommal kötelezi magát, hogy nem nyugszik, míg felvételt nem nyer.

Megint nehéz volt a szülők áldozata. Hisz azt hitték, mindig világi pap lesz, aki majd őket is segítheti. De megkapó, az áldozat milyen jutalmat nyert. Az édesanya boldogan halt meg, hisz fián már szerzetesi ruha, s az apa régi tanulmányait folytatva, két év múlva a pappászentelés kegyelmét kapja, később Jan testvérei közül egyik jezsuita s egy augusztinus lesz.

Élni és halni

1616 szeptember 24-én kezdi el hát Berchmans a jezsuita próbaéveket Mechelnben.

A próbaéveket s aztán a filozófiát, szóval a készülést. A *Názáret rejtett éveit*, amelyeknek titkát és értékét maga az Üdvözítő adta meg azzal, hogy először ő végezte el őket. „Engedelmes vala nekik...” — ennyit mond az evangélista. S amit ezzel mond, kitölti a tizenkettedik évtől a harmincadikig terjedő hosszú időt.

„Minden hónap első három napján átgondolom az összes szabályokat... előjáróim minden utasítását és akaratát feljegyzem és tökéletesen akarom betartani... valahányszor valamely szabály ellen vétettem, alázatosan büntetést kérek. Úgy akarom egész életemben szívvel-lélekkel tenni és teljes odaadással, amit teszek... Sohasem leszek tétlen” — így találjuk részletezve az evangélista szavait Berchmans irataiban.

És figyelmezteti magát és jegyzi az eredményt és tesz új feltételeket.

„Segítség, Uram, hogy jobban tölthessem a következő órát”, hogy *jobban és jobban* ez a visszatérő fohász. Csupa tudatos perc szól bőven fennmaradt jegyzeteiből, lelkínaplóiból. S ha így nézegetjük, olyan ridegnek tűnik fel mindez. Pedig a valóságban isten-

szeretet édesít meg mindent, hisz minden őerte van és érte semmi sem sok. Nehéz, de csupa öröm mégis, mert a *Szentcsalád élete*. Itt van Mária, az Édesanya, a szüntelenül Segítő. Milyen kimondhatatlan Berchmans szeretete, mellyel ezt az Édesanyát szereti. Külön jegyzetbe írja, amit róla olvas vagy hall. Különösen, ha a Szeplőtelen Fogantatás mellett szóló a dokumentum.

Fogadalommal kötelezi magát, hogy a Szeplőtelen Fogantatásnak mindig védelmezője lesz, ha az Egyháznak is ez a szándéka és vérével írja alá a fogadalom szavait.

S itt az Oltáriszentség Jézusa, és Szent József, az előljárók.

És a jegyzetek tovább:

„Ösztökélések az imára. Első motívum: ha jól végzem imámat, semmi veszély sem fenyeget, hogy elveszítem hivatásomat: minden távozás a Társaságból ugyanis itt veszi kezdetét.

Második motívum: a Társaság igen nagy gondoskodása az imáról.

Harmadik motívum: ki jól végzi imáit, *birja az eget* már itt a vigasztalás bősége miatt és később a túlvilágon.

Mivel pedig az ima igen függ a reggeli felkeléstől, leírom, hogyan kell eltöltenem félórám reggeli elmélkedésem előtt . . .”

Jönnek a naponkénti elmélkedések:

„Alázat (Jézus gyermekségéről szóló elmélkedés Szent Lukács alapján, 1620 február 8-án).

Mi késztessem a követésre?

1. Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.

2. Aki magát megalázza, felmagasztaltatik.

3. A Szűzanya és a szentek alázata.”

1620 egyik szeptemberi napján: buzgólkodás Isten dicsőségéért. „Mi a buzgólkodás: hatalmas vágy, hogy

mindenkitől, mindenütt és mindenben megdicsőíttessék az Isten. Mivel érem el?

1. Teljes erővel legyőzöm magamat.
2. Szorgalmasan nekifekszem a tanulásnak.

Azután leírja szabálykönyvéből a második szabály kezdősorait. Társaságunknak az a célja . . .

Jön az önvizsgálat: mennyi benne a buzgólkodás. Sok, de a saját dicsőségéért való buzgólkodás. Késztesse őt tehát:

1. a kérdés: miért jöttél ide?
2. Az Úr szavai Sziénai Szent Katalinnak: Legyen gondod reám és én gondolkodok majd reád.
3. Az udvari emberek példája, kik úgy keresik uraik dicsőségét.

A befejező gondolat: „ama Deum et zelabis ejus honorem”.

„Törekedjenek arra, hogy az istenszolgálat útján mindig előrehaladjanak” — figyelmezteti Szent Ignác alattvalóit a 22. szabályban s Berchmans ezt a figyelmeztetést életté tette.

„Legyenek meggyőződve, hogy a Társaság szellemében végzett tanulmányok sok érdemmel járnak” — ezt mondja Szent Ignác. Sok érdemmel járnak. Ezreknek nyitja meg talán a mennyországot érte Isten. Berchmans pedig napról-napra jegyez: „kerüld a tétlenséget . . . szeresd a szobádat . . . s a dolgozóasztalt . . . az Isten ellenségei éjt nappallá téve tanulnak, hogy Krisztus ügyének ártsanak, nem kell-e akkor neked is tanulni, hogy Krisztust védelmezhesd?”

Utolsó feljegyzése: „ebéd táján készülök az argumentációra”. Ez 1621 augusztus 25-én volt. Hatodikán nyilvános dispután szerepelt. A meleg disputa után megfázott. A szüntelen törtetéstől kimerült, gyöngé test nem tudott megbirkózni a tüdőgyulladással.

Mikor P. Rector a legméltóságosabb Oltáriszent-

séggel szobájába lépett, ott térdelt halálos ágya mellett testvéreitől támogatva. Mielőtt szívébe zárta volna a Legszentebbet, még egyszer szólt: „Vallom, hogy mint anyámnak, a római katolikus egyháznak igaz fia akarok *élni és halni*. Vallom, hogy mint a Szüzanya gyermeke akarok *élni és halni*. Vallom, hogy mint a Jézustársasága hű fia akarok *élni és halni*.“

Élni és halni! . . . Mindíg így, kizárólagosan, megalkuvás nélkül, ez Berchmans.

„KRISZTUS AZ”

FRANCISCO DE XAVIER

**„Nagy Sándor és Bacchus után, kiket a költők emlegetnek,
Ferenc a harmadik, ki Ázsiába vág a rengetegnek.”***

Miért hagytad ott Párizs egyetemi katedráját, Francisco? Hiszen mikor kilovagoltál őseid várából és elhagytad a vaszk tartományt, más tervek égtek a szemedben.

Otthon megjegyezték ezt a dátumot (1525), de a te tizenkilenc éves lelked már a Sorbonne-on járt és azt a másik napot számítgatta, mikor doktorrá leszel. Híres doktorrá! Mert volt kedved tanulni és eszed hozzá, hogy túlszárnyald minden egyetemi társadat. Talán nem sikerültek terveid?

Vagy hirtelen megúntad az egyetemi város vidám diákéletét?

Pedig rólad azt mesélték, hogy könnyen álltál rá huncutságokra. Otthon is, a kicsit kaszárnyás kollégiumban, meg kint is Párizs utcáin éjtszaka, ahol nagyon fősvényen bántak a világítással. És nem értették, mi ütött beléd, hogy otthagytad a Szajna-szigeti vidám sportokat. Pedig szinte mindig leverted őket!

Hogy? — Regnum Christi? — És neked közöd van indiai fakírokhhoz? — Ez megint valami olyan Loyola-mondás. Annak az öregnek koponyájában fordulnak meg csak ilyenek. Inkább gondolom, igaza van nagy professzorodnak, aki fakírok helyett ajánlja, vedd pártfogásodba Párizs hölgyeit. — Miért undorodsz? Kicsit rothad már a tanár úr képe, igaz, de mond néha okosat is.

*

Xavier! És mégis, most, 400 évvel utánad, tudom, hogy neked volt igazad. Már akkor is, mikor nagy

* Paul Claudel remek verse fogja eggyé ezt a cikket.

tervek, tanári tervek, a hírnév és dicsőség tervei fűtöttek. Nagy akartál lenni. Világi nagyság, igaz, de legalább nem voltál *nyárspolgár*. Azokkal nem tud mit kezdeni az Isten.

Innigo vezér kicsit ravasz volt, mikor felfedezett téged a Borbála-menzán, és látta, hogy ki vagy. Te nem vetted észre benne a vaszk nemest. A mellett öreg volt már diáknak és tandíját úgy kéregette össze jötevőktől. Egyes kérdésekben vaskalaposan szigorú képet vágott. Szó, ami szó: lenézted. Nem kellett neked. De te *kellettél* neki!

És valld be: magasabbrendűséged minden tudata mellett is jólesett, mikor pillanatnyi pénzzavaraidból kisegített, mikor dicsérte tanári előadásaidat és hallgatókat toborzott neked.

Pierre le Fevre barátod akkor már rajongott az öreg spanyolért. Tőle tudtad meg, hogy valamikor jól állt kezében a kard, lábán a finom táncos csizmák, meg hogy földid, ki letette rangját. Nem közönséges. Nem olyan szürke, mint a többi...

Igy mentél el vele sétálgatni. Két hódító tervű férfi. Beszélgettetek. Először te vonultattad fel színes fantáziádat a jövőről. Innigo megdicsért, de kellemetlen utóíze maradt szádban a gratulációnak:

„Mit használ az embernek, ha az egész világot...!?” A lelkével meg mi lesz?

Szóval rászántad magad egy lelkigyakorlatra. A többi már úgy jött, mintha most peregne előttem, késő kis testvéred előtt a film:

Igazán nekifeszültél az elmélkedéseknek, mert amit csináltál, mindig megcsináltad.

A király így szólt:

„Tervem van. Meghódítok *minden hitetlen* földet. (A lelked is olyan volt kicsit.) Aki velem akar jönni, szeresse az én ételemet, az én italomat, az én ruhámat. Dolgozzon és virrasszon velem éjtszaka, ha kell... hogy aztán, ha része volt a küzdelemben, velem legyen a győzelemben is!” (Szent Ignác lelkigyakorlataiból.)

És te is kimondtad: „*Fogadj el, Uram!*” De komolyan mondtad. És nagyon láttad, hogy a nagyok akkor lesznek nagyok, mikor *katolikusok* lesznek. Az *egyetemes Krisztus-ország*, a határtalan horizont megfogott. Ez világrészekkel méri.

És azért szeretünk ma nagyon, mert *katolikus* voltál.

Az már a Gondviselés gondja volt, hogy Innigo generális neked mondtá azt az „I” betűt. Menj! Mentél csupa öröm engedelmességből hódítani. A pápa azt mondtá, legátusa legyél Keleten. A portugál király hat jezsuitát kért, te fölérsz hattal.

Hogy mondtá Ignác atyád?

„Nem egy országról van itt szó, hanem Európánál nagyobb birodalmakról. Ez való bátor nagylelkűségnek. Menj hát, ahová Isten hív s a pápa küld. Gyullaszd fel magaddal vitt tüzed!”

Igy ment Ázsiába a harmadik Hódító.

**„Se leggyvere, se tábora, elefántjai sincsenek,
Körötte mint kevély király körül, sok harci eb sem lincseleg,
Nem gögös szalmaszál a gögösök között és marka sem
szorít szőlőgerezdet,
Csak egyedül van és kicsiny, sötét és elviselt, és viszi a
keresztet!”**

Adios! Adios! — hangzott a partról a búcsúzó tömeg kórusa, mikor 1541 április 7-én elindult Lisszabonból az indiai flotta. Akkor szállt hajóra Xavier. Ki ösmerte volna meg a pápa legátusát?

Úgy akart eljönni Rómából egy szál ruhában, éppen csak kijavíttatta kopott talárisát. Hogy hasonlít atyjához és testvéréhez, Ignáchoz, ki elhajította maradék pénzét a szentföldi hajóút előtt! Elég gazdag ő: viszi a keresztet. Küldetéstudattal lépett úszó ott-honára. Ő is a „több” embere volt. A híres lelkigyakorlatos „egyre inkább” szentje. A meg nem állásé, a *teljes* odaadásé, a szent éhségé, mely sose lakik jól és mégis mindig jóllakik. Kellott ide mind a kettő:

küldetéstudat és soha meg nem elégedés sem magával, sem külső eredményekkel. Hiszen

„A poklok ellen reng a bárka, elcsitult a tenger,
S a kárhozott küszöbről forró sóhaj leng el.
Ez már az alvilág, s a nép, mely zajtalan jár,
Csak az dobog s üvölt az éjtszakán, hogy jóra hasztalan vár!
Ez India s aztán Japán, Kína és a rothadó szigetvilág,
Ez India: lenyúlik lombján. Füstölögnek rajta mágiyák és
gúlák,

Jajong a dögmadár az égő barmok és az emberhús szagára,
(Hóhérondon szörnyű sütés sötétlik, ocsmány bélyeg; átkozott
sötét lik,

Jaj, kínzás titka, jaj, gyalázat bús szabálya!)
Ezek Ázsia milliói, ez jutott a földi Urnak örököül.
(Es Buddha hármass becstelenség, holtfehéren, mint a ronda
nyú a föld alatt, úgy gömbölyül!)

Ez véges-végig Ázsia, pokoltól föl az egekig!
A tengeren sóhaj suhog és káröröm nyírt! —
S ott egy hajó, a tengeren sötét pont! És e bátor ívben
egyenesen,

Nincs vágya jó öbölre, nem figyel tolongó lellet sem,
Egy pap, letérdepelve, hol kinyúl az árbocok váz,
A Loyolai leveléből olvas és zsolozsmáz.”

Szörnyű volt Xaviernek ez a kettősség. A rothadás, mely fogadta és a magában hordott Krisztusország, mely olyan elevenen áradt a Loyolai leveleiből s a zsolozsmáiból. Fájdalom, hogy nem lehet egyszerre megéreztetni mindenkivel. Hiába világoskodik a fény, a sötétség nem fogadja be.

„Nyűg nekem sokszor az élet, inkább szeretnék meghalni, mint látni ezeket a krisztusgyilkoló bűnöket... Fájd, hogy nem tudom meggátolni, sem úgy, ahogy szeretném, jóvátenni.”

Mindenütt így volt.

Goában a portugál bakák erkölcsstelenségerontotta le a keresztény nevet, az indiai *halászpártok*on csupa erőszakkal megkeresztelt hindu (portugálok buzgólkodása) semmit sem tud Arról, kinek nevétől életre ébredt a vízben.

Xavier lelkében azonban a lelkigyakorlatok eleven Krisztusa, akinek hódító tervei vannak, aki halálra adta magát ezekért... a földrészekért; akiről Xavier tapasztalatból tudta, hogy igája édes, terhe pedig könnyű. Miért nem fogadják be mégsem? Hiszen Ő küldi a Vigasztalót, lelkünk édes Vendégét, úgyhogy egyik lelkigyakorlatában könyörögnie kellett: „Satis, Domine, satis!” Elég Uram, elég a gyönyörből! Emberek sok vagy Te!

Csak természetes, hogy ez a fájó ellentét a két világ között utánozhatatlan aktivitásba robbant. Caritas Christi urget nos. Krisztus szerelme sürget. Szüntelen sürget. Egy nyugodt pillanat nélkül. (S az egész mégis mozdulatlan belső nyugalom.) Olyan hevesen sürget, hogy nem érzi már munkáját érdemnek az Apostol: kín, jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot.

A hallgatás fájt. Sőt fájt maga az is, hogy nem *tehet* eleget. Aki tapasztalta, tudja, hogy nincs más ehhez a kínhoz hasonló, bár édes fájdalom.

Ez a szenvedés legyőzi a másikat, azt, amit a munka elé meredő kemény falak kínálnak.

„Azon a szigeten, ahová tartok, vad népek közt tömérdek veszély és méreg fenyeget. Ez riasztotta vissza eddig a papokat tőlük. Én látom, hogy ez a nép végső szükségben él. Papi hivatásom húz, hogy lelkük üdvéért *halálra* szánjam magamat, csak hogy megszerezsem nekik az örök életet.”

„Világosan látom, érzem és tudom, semmi mást nem keresek itt, csak azt, hogy *apostoli* munkámban teljesen felemésszem magamat és életemet adjam a lelkekért.”

„Pusztuljak el fegyver vagy méreg által, mit bánom! Azt azonban őszinte szívvel állítom, hogy akár ezer halált is kész vagyok kiállni egyetlen lélek üdvösségeért, hiszen ha életemet adhatom értük, a lelkekért, tudom, vérem szava többet használ nekik, mint minden szónoki rábeszélésem. A vértanúk vére sokkal

több gyümölcsöt hozott a pogányok körében, mint az apostolok verejtéke."

Egyszer Jézus megmutatja neki, mennyi szenvedés vár még rá. Akár Szent Pálnak. „Megmutatom neki, mennyit kell szenvednie az én nevemért. Hiszen választott edényem ő. Xavier nézi, s az, aki „satis”-t mondott a szemlélődés isteni gyönyöreinek, a szenvedés felé kitarja karját: „*Amplius Domine, amplius!*” Még többet, Uram, még sokkalta többet!

És elindul így, túlsordulásig telve kegyelemmel, szembe a szenvedéssel. Húzzuk meg a térkép-vonalat.

Goában, ahol partra szállt, csengő szóval járta a várost. Gyermekeket gyűjt maga köré. Elsősorban övék a mennyek országa. Így jut el a felnőtt lelkekig. Tíz ember kellene helyettem, írja Rómába, annyi gyónó jelentkezik.

Aztán a *halászpárt* gyöngyhalászhajók jönnek. Ferenc tanítja meg őket leszállni a mélybe azért az egyetlen Igazgyöngyért, melyhez „hasonló a mennyek országa”.

„Karom sokszor belefájdul a keresztelésbe, torokom bereked, annyiszor kell elismételnem az imádásokat és annyiszor kell hallgatóim elé állítanom a kereszteny ember kötelességeit.”

Innen *Travancor*, a szomszédos tartomány. Xavier prédikál, ezernyi tömeg tolong. De nyílnak a fülek, vagy száz nyelvre tört az egyetlen hang, vagy visszaestünk az első lélekáradás boldog délelőttjére? Mind-egyikük saját nyelvén érti a szónokot tolmács nélkül. Ez az Isten beszéde.

És sorba kell felsorolni neveket. Mind elég egy embernek egész életére. Ő sorban hódít:

1545-ben *Ceylon* és *Manar* szigetét, *Mailapur*, *Madras* és a züllött *Malakka*. Majd *Molukki*, egy új szigetcsoport. *Ternate* szigetén királyi családokat térít meg, majd újra *Malakka* hallja hangját. Kicsapongás helyett kegyelmi élet ömlött el egyre jobban a hírhedt városban.

Könnyű leírni az utakat, nehéz végigjárni. Mezít-

láb a mezítlábasokkal s együgyűen az együgyűekkel az egyetemi tanárok díszének s a pápa legátusának.

Mégse álljon előttünk Xavier úgy, mint egy prédikáló s keresztelő gép, ki könnyelműen szinte rekordszámra önt le embereket a szentség vizével. S aztán tovább megy, hogy ne maradjon utána más, mint kis pára nyári záporok nyomán. Xavier után *maradt*. A lelkekben is, a városokban is. Ingathatatlan hit a lelkekben, intézmények a városokban.

Goában Szent Pál-kollégium néven bennszülött szeminárium. A halászpártokon egész napját felfaló tömegpasztoráció között ráér lefordítani malabár nyelvre a katekizmust. Jezsuita provinciává szervezi a közben alakult házakat és misszióstelepeket, mert új tájakra hívja az Isten.

Malakkai tartózkodása alatt került eléje egy ember. Jasirónak hívták. Japán volt. Hazájáról beszélt Xaviernek. Ez elég volt. Hiszen megszervezte hagyhatta el India keresztényeit. Az már nem számít, hogy veszélyes hajóút kell odáig.

„Egy vigasztal: Isten tudja, miért megyünk Japánba. Csak azért, hogy Isten képmásai megismerjék Teremtőjüket és dicsőítsék Őt . . . Egyházunk határait akarom sokkal tágabbra tolni. Ezért bízom, hogy utunk sikerül” — írja Szent Ignácnak.

„A hosszadalmas hajózás fáradalmai, a pogányok közt töltött élet, a forrón tűző nap kibírhatatlan hősége és sok más kellemetlenség, ha Isten szerelméből szenvedjük el őket, a legtisztább gyönyörök kezdete és forrása. Én azt tartom, hogy akik Jézus Krisztus keresztyét szeretik, azok boldogságukat találják abban, hogy minél többet szenvedhetnek, és belehalnak abba, hogy nem szenvedhetnek.”

Japán. — Jasiro lakása misszióközpont lesz. De szegény apostolnak „Japánban még egyszer gyermekké kell lennie, beszélni, ülni, járni, enni tanulnia.”

Lefordíttatja fogalmazását és így, olvasva prédikál hallgatóinak. Sok a hiba, mindenki nevet. És mégis sokan hinni kezdenek. — Boncok szaladnak a

császárhoz panaszra. S akkor Xavier is elindul, hogy igazolja magát és felülről is megindítsa Krisztus diadalútját.

Hogy menjen? Először aszkézise szólalt meg. Szegényen fog menni. Meztláb és kopottan. A szegény Krisztus hírnöke. Gyalog ment ötszáz kilométert havon, hegyen, vizen át. Micsoda út! Kísérői fáradtan dőcögnek utána. Xavier azonban siet. Nem érzi vérző, fagyos lábait s a hideg patakok átlábalt vizét.

„Oly tiszta és állandó lelki öröm árasztja el lelkemet, hogy nem emlékszem, éreztem-e valaha is hasonlót... És ennek a gyönyörnek állandó forrása a sok veszély és nyomorúság, amelyeket Krisztus ügyéért szívesen vállalok s alig érzek *belső örööm* miatt.” Szinte táncolt ezen az úton.

Miyakoban azonban nem fogadta a császár. Nem tárgyalt koldusokkal. S akkor Xavier, aki tudott meztláb lenni gyöngyhalász hindukkal, tudott királyi lenni a királyokkal. Egyedül Krisztusért! — Szép ruhában, európai ajándékokkal kedveskedett Jamagutsi fejedelmének, Outszi Jositohanak. Megkapott minden felhatalmazást. És nemsokára hatni kezdett a Kovász. Már kétezren vannak Krisztusba oltott emberek. Ez megért minden szenvedést.

„Bár elküldhetnénk Európa egyetemereire vigasztalásainkat, melyekkel elhalmoz az Isten. Biztosan tudom, sok tudós hagyná ott tanulmányát... sok prelátus a díszet egy másik, édes, vigaszos életért, és itt keresné azt Japánban.” Ő *itt* kereste, megtalálta s keményen dolgozott érte. Most is ráért japán katekizmusokat faragni.

De vágya vitte tovább. Katolikus lelke új horizontot látott felködleni. Melytől egész Japán kultúrája függött. Felszélesedett előtte Kína.

Azonban tilalom van! És van kínai nagyfal. Ő be mer szökní! — Portugálok kísérik. Előkészít mindent gondosan. Don Alvaro, Malakka flottaparancsnoka azonban utolsó pillanatban megakaszt mindent.

Xavier misékben könyörög s éjtszakákat virraszt véres ostorokkal, fénylő imában. Hiába.

Xavier mehet, ahová akar, de portugál kíséret — nincs!

Búcsúzzon el mégis Don Alvarótól, kéri egy portugál pap, hogy meg ne botránkozzanak. — „Don Alvaro nem lát engem többé ez életben. Isten ítélőszékénél várom. Ott majd számot ad azért, amit tett.” — S útban a partra Don Alvaro háza mellett mentek. Xavier letérdelt. Magábamélyedve megkereste Istent, ellenségeiért imádkozott. Aztán felkelt. A tenger *mély* volt, mint a lélek s mint az ég; és *kék* volt, mint az istenbizalom. Xavier elindult.

„Kínától a sivatagig már ostromárkot ástott,
Japántól etióp vidékekig vonulnak az okos vonások.
Isten tovább ér, mint a lázadó, a szeretet szélesebb a pokolnál,
Kibontja boldog zászlóját, megleste már az örök lágy zaját;
A fogyhatatlan életért a főkapuban vívta párbaját.
Minden kibúvót elzárt Szodomám, eltorlaszolt minden be-
/járatot;
A mérhetetlen Ázsia e kicsiny ember lábnyomán bezáratott.
Hangosabb, mint a trombita. Dübörgőbb, mint ha menny-
/dörögne,
A városok polgárait legyúrte és a vak világot eltörölte.
A pusztulás így pusztul el, így vág a kard a perzselő parázs-
/ba,
Pokol szívét így öldösi és belső rothadásba lökdösi szíven-
/marása!”

Szancsán néma kis sziget. Szalmakunyhók állnak a partján. Portugál kereskedőknek néhány napi szállás.

Xavier szinte egyedül került ide. Egy segítőtestvért alkalmatlannak talált már az úton. Visszaküldte. Tolmácsa megszökött: előre félt a mandarintól. S ő egyedül, hű tolmácsa, Antonio s egy hindu szolga közt. Várja a dzsunkát, mely Kínába viszi. Késik. — Tél van. Xavier éhezik s a nagy hidegben láz kezdi szívni a testét.

Eddig hatalmas, természetfeletti vágy húzta: a Krisztus sürgető szerelme. Caritas Christi. Akkora vágy, mint a Jézusé, mely vérezni hívta őt a földre minden népekért. Mely így mondatta vele: tanítsatok minden népeket. Egy is kevés. Sok is kevés. *Mind* kell!

Sőt nem is csak „ekkorá” vágya volt Ferencnek. Ez a mindent felemésztő, földrészekén végigsodródó láng *ugyanaz az egyetlen* vágy: a benneélő Jézusé!

De most, azon a nyomorúságos gyékényen, melyre lenyomta a láz, szívébe néz a Szent s úgy találja: „Ma már nagyobb vágyam fel az egekbe! Látni az Istent!”

1552 december 3.

„Ferenc, Isten vezére, véget int az ostromoknak;
Nincsen cipő a lábain és teste öltönyénél is kopottabb.
Minden parancsot végbevitt, jaj, többet nem tudott már,
Csak ennyi mind, amit tehet: Eldől a Nagy-falaknál,
Mert ott szorong már Kína, ott dereng a Nagy-fal,
De nem jutott be mégse, mert a kapuk előtt meghal.
Elnyúlik és kinyitva könyvét így piheg,
Igy sutlog: Jézusom! És megbocsát mindenkinek.
Mint egy katona, oly komoly, testét kihúzza s lábait egymás
[mellé helyezte végre,
Lecsuklik csillogó szeme s beburkolózik a kereszti jegyébe.” *

* Horváth Béla fordítása.

Bárányok

Villardet kis savoyai francia falu. A határban zöldelő dombok hátára napról-napra felhajtotta egy kisfiú apja fehér báránykáit. Egyedül volt. Ha kérdezték tőle, hogy hívják, Pierre-nek mondta magát. Különben nem sokat beszélt. Megszokta, hogy egyedül legyen. Mióta esztét tudja, ezzel a nyájjal jár ki ide, ahol jó leheveredni a fűbe és fölneézni. Hanyattfekve figyelni a felhőket és a csodálatosan átlátszó eget, mely mögött a jó Isten lakik. Sokat hallott róla Pierre a szüleitől, akiknek 1506 ápriliásában ajándékozta őt.

Mennyi mindent súghatott ennek a gyerekek a pásztorélet: a *fehér* bárányok és a *végtelen* ég, hogy tizenkét éves se volt még, mikor szüzességi fogadalommal adta magát Annak, akit megszeretett. Hol találkozott az Istennel?

A faluban mosolyogva hallgatták, mikor ünnepnapokon prédikációval tartotta őket és ajándékkal jutalmazták a hétéves apostolt. Rögtön szétosztotta pajtásai között.

Tisztaság, apostoli vágy, szeretet. E kisfiú papságról álmodik. De tanulni kellene akkor. Ő meg itt él eldugva Villardetben. Semmi remény. Mégis elpanaszolja bánatát szüleinek és Pierre könyörgése eljut nagybácsijának, egy karthauzi priornak füléhez. Ő tud segíteni. És Pierre szorgalmának semmi sem állja többé útját a Le Roche-i kollégiumban.

A Mont Martre

Pierre már négy éve járt a párizsi egyetemre. Tizenkilenc éves korától egész akaraterejével mélyedt bele a filozófiába és most végre huszonhárom éves. Doktorál.

Egy napon új szobatárs várta a Szent Borbálakollégiumban. Pierre a nyílt természetű ember kedves mosolyával fogadja. Egy-két nap után megszereti az idegent, férfias, egy kicsit mégis csodálattal vegyült barátsággal. Mert az új szobatárs nem gólyakorú egyetemista. Hihetetlen elmélyedést és akaraterőt mutat; meg lelkes, szinte hódító tervei vannak.

Elmondja őket Pierrenek. Szentföld. Hitetlenek. Őrá várna a hivatás, hogy megmentse a szerencsétleneket. Vagy ha ez meghiúsul, embereket keres, akik vele együtt katolikus módra egészen átadják magukat a Szentatya rendelkezésére.

Pierre le Fèvre előtt egyre jobban felfénylett a terv egész nagyszerűsége. Mikor még hozzá Innigo de Loyola nagy biztonsággal megoldotta lelki problémáit és átvitte őt a lelkigyakorlatok acélfürdőjén, Pierre túláradozó örömben borult Innigo nyakába és kérte, hogy csatlakozhasson nagy, hódító vállalkozásához.

Ő lett először pap a lassan alakuló Jézustársasága párizsi tagjai közül. Ő tartotta kezében 1534 augusztus 15-én azon az emlékezetes szentmisén Krisztus eleven Testét Innigo és hat társa felé fordulva, hogy elmondják fogadalmukat. Ő is megtette. Aztán megáldozott.

Soha nem halványult el ennek a misének emléke. A vértanúk hegyén tett eskü ereje vitte a jezsuitát Szent Ignác után Rómába, majd az engedelmesség erejével tüneményes európai apostolutakra.

Szentek, birodalmak

1537-ben indultak a Párizsban hagyott társak Ignác után. Mikor a Szentatya parancsára Itáliában kezdtek dolgozni, Pierre le Fèvre Velencében, Vicenzában és különösen Pármában hódított lelkeket. Tudományos előadások, lelkigyakorlatok, szüntelen

gyóntatás és beszéd. Munkája nyomán városok újultak szinte máról-holnapra intenzív keresztény életre.

Fiatalemberek jelentkeztek a Társaságba, akiket elkapott a páter körül lüktető munka és a nagy Regnum Christi árama.

Feltűnő, mennyi szent nőtt a páter lelkigyakorlataiból. Itáliai lelkigyermekai közül például P. Criminale, aki Indiában halt később vértanúhalált, Németországban pedig Petrus Canisius.

1540-ben jelenik meg Fáber Wormsban. Nem kezd azonnal nyilvános működést, hanem akikben felébredt tudása és szentsége iránt a bizalom, azokat vezeti egyénenként. Lelkigyakorlatban. Ez a legnagyobb ereje. Szent Ignác mondta róla, hogy mindnyájuk közül legjobban tud lelkigyakorlatot adni.

Rászorult akkor Németország erre az első jezsuitára, aki földjére lépett. A legteljesebb vallási tudatlanság, a Luther nyomán támadt kaosz és minden erkölcsi következménye fogadta Fábert. Ő sorba vette a városokat: Worms, Regensburg, Speier, Mainz, Köln. A papsághoz fordult elsősorban, meg azokhoz, akik jelentős szerepet vittek egy város életében. Csodálkozva látták, hogy a Fáber lelkivezetése alatt álló papság és világiak egészen újjáteremtének egy év alatt mindent. Speierben így akadt több áldozó, mint azelőtt húsz évben együttvéve. Mainzban a főiskolán hirdetett előadásokat. És közben szélesebb köröknek prédikált. A protestantizmus hódításaitól csüggedt katolikusok közt új remény lett Fáber. Gyorsan terjedt a híre.

A kölni karthauzi prior írja 1543-ban: „Egy-két művelt embertől hallom, hogy Isten apostoli férfiakat támasztott nekünk és eltöltötte őket Lélekkel és erővel... Egyikük Mainzban tartózkodik a Bíborosnál. Nagyon szent ember, Petrus Fabernek hívják. Jóakarátú embereknek egészen sajátos gyakorlatokat ad, ezek nyomán pár nap alatt gyökeresen elfordulnak a teremtményektől és bensőségesen keresik az Istent.

Csak volna alkalmam, hogy Mainzba mehessek! Remélem, Isten megadja nekem azt a kegyelmet, hogy lássam ezt az embert, mielőtt meghalok, hogy a Belső Ember megújulására és Istennel való egyesülésre vezessen."

A fiatal Kaniziusz is Kölnből siet Mainzba, hogy kipróbálja a lelkigyakorlatokat: „Megtaláltam az embert, akit kerestem, — írja — ha egyáltalán ember és nem az Úr angyala. Nem láttam és hallgattam tudósabb embert, mélyebb teológust, ennyire erényes férfit. Nincs más vágya, csak Krisztussal dolgozni a lelkekért. Hallottam, hogy beszélgetés közben, asztalnál, nincs egy szava, melyből ne áradna Isten dicsősége és áhítat. E mellett olyan szeretetreméltó, hogy hallgatói sose találják unalmasnak. Tekintélye akkora, hogy sok szerzetes, püspök és doktor választotta lelki vezetőjének."

Igy lett Kaniziusz is jezsuita. S ez a birodalmakban számoló ember Fábertől tanulta, mit tesz az: Krisztus országa a földön.

1544-ben Portugáliába és Spanyolországba szólítja hivatása Fábert. Előlről kezdődik a német munka. Királyi udvarokban és szegények között. Eredményesen, mert érzik belőle a Szent.

Angyalok barátja

Külső sikerre elég a szónok szuggesztíója, a bárátságos ember természetes hatása, a tudós tekintélye. De szentek és kegyelmi élet nem született még emberi erőből. Lélekvilágban Istent árasztani csak az tud, aki tele van Istennel. — Boldog le Fèvre lelkiélete legfőbb vonásának tartják az Isten angyalainak különös tiszteletét. Talán kis pásztorfiú korából hozta magával? Lehet. De miért tartjuk gyermekes vonásnak? Mért nem úgy járnak Örangyalaink lelkünk szeme előtt, mint a Claudeléi: erősen és karddal a derekukon! Fáber így szerette azokat az Erős Szellemeket.

És ha bevehetetlen várakra, megkeményült lelkekre akadt, a Láthatatlan Sereg ostroma bevette mind.

Velük indult az Isten elé is. Mindig.

Olvasom a naplóját: a szentmise offertóriumakor, elmélkedéskor. De lényeges, hogy *Isten* felé indult velük és nem feneklett meg valami magagyártotta áhitatban. *Katolikus* volt. Hova jutott el így? A *lelkünkben hordott Istenig*, a Krisztussal egyesült élet milyen mélységébe! Kis ízelítőt ad ez a naplórészlet. Már a napló *végéről*, az egésszé teljesedett lelkiélet visszfényeiből való:

„Hogy fel tudjak emelkedni Istenhez, hogy megismerhessem Őt *önmagában*. És megismerhessek mindent Urunk Jézus Krisztusban, hogy végül egy egész örökkévalóságig ő legyen mindenem mindenemben, törekednem kell, hogy Jézus, az Út, Igazság és Élet, *szívem mélyén, sőt még mélyebben* lakjon, szóval *énem belsejében*.

Aztán, hogy fölöttem legyen a Lélek által, és kívülem az érzések által. Hogy ezt elérhessem, kérem kell az Atyát, ki felettünkvaló, hogy adjon erőt; a Fiút, ki embersége miatt kívülvaló, hogy adjon Bölcseséget; és a Szentlelket, ki *lelkünk mélyéről való*, azáltal, hogy *bennünk lakozik*, adja meg a jóság ajándékát. Másképp *nem nyílik* meg belsőm úgy, hogy tiszta szívvel szemlélhessem *magamban* az Istent. A Három Isteni Személy segítsége nélkül *lelkünk felsőbb része* nem emelkedhetik fel Isten láthatatlan világáig, mely teljesen felettünk való. Tagjaink sem lehetnek *megtagadva* annyira, hogy a lélek megérezze Azt, aki ott van *mindenek alatt és mindenek felett*.”

A kegyelem nélkül nem lehet. Még az önmegtagadást sem lehet abban a fokban, — mondja — de állandóan kiemeli, hogy részünkről ez az, ami igazán lényeges: „A leghatásosabb eszköz a Kegyelem elnyerésére az emberektől való elhagyatottság és a Felfeszítetthez való hasonlóság.” „Keressük ennél fogva a Felfeszített erősségét és csak aztán a Megdicsőült-

nek hatalmát és nem fordítva.” Istenhez nem jutunk, csak így: a megtagadott én tisztítótűzén keresztül.

Fáber átment rajta. Az apostoli munka nemcsak dicsőség és öröm és siker. A szüntelen önmegtagadás egy módja, szüntelen munka Istenért.

P. Pierre le Fèvre szintén munkában esett el. Spanyolországi útjából Rómába térve, pár nap múlva láz vitte el 1546 augusztus elsején. Az Isten Szellemeinek földi barátja megkezdte a Seregekkel együtt örök Sanctusát!

Az alkirály

Mindenki ismerte a spanyol udvarban. Mikor kedvenc lovára ült és az urakkal solymászni indult, érdekes híreket suttogtak mögötte a szolgák, öfelsége fővadászmesteréről. Házi inasai meglesték, hogy mielőtt eljött volna az udvari ünnepre, ruhája alá, éppen oda, hol most csillogó kardszíja feszült, vezeklőövet kötött. Hisz volt is neki miért hordani — mondták. Nem maga miatt, hanem mert hát a dédapja — pápa.

És ma is szívesebben fordítanánk át elolvasatlanul az Isten Egyháza történetének azt a pár lapját, melyet a Borgiákról írt az idő. A fővadászmester azonban meg akarta mutatni, hogy lehet valaki egyszerre *igazi* főúr és *igazi* keresztény. A nélkül, hogy elmosná a Krisztus kemény parancsát keresztről és önmegtagadásról.

Mintha az Isten is *engesztelésre* választotta volna ki gyermekkorától fogva, ősei bűneiért.

Érzéket teremtett belé a *lélek* iránt. 1510-ben született. Kisfiú korában elég gyakran fordult meg a klarisszák kolostorában, ahol hercegi nagynénje élt szerzeteséletet. Nem tudni miért és hogyan, de a kis Franciscón nyomot hagyott a kolostor. Szemrehányóan mondta néha anyja: „Herceget kértem az égtől, nem barátot!”

Amit anyja baráttempónak nézett, az a fiú felett lebegő bűn és kegyelmi kiválasztás megnyilatkozása. Korán szembekerült a bűn zsoldjával. Tízéves volt, és édesanyját haldokolni látta. Elszaladt, magárazárt ajtók mögött sírt, könnyörgött és egyszerre eszébe jutott, hogy ostromozza magát. Egy *vezeklő* kisfiú!

De hercegi nevelése mégis rendben volt. A sa-

ragossai érsek udvarában nevelték egyideig, majd tizenkét éves korában Katalina infánsnő apródja lett. Aztán három év múlva újra vissza Saragossába. Kamaszéveit itt töltötte, meglehetősen léha környezetben, luxusban, könnyelmű barátok és hízelgő szolgák között.

De tisztaságán nem esett csorba. Ezt furcsálták rajta csak, különben szerették, mert otthonosan mozgott tizenhét éves korától a királyi udvarban is.

Lovagolt és vadászott, mint a többiek. A császár szerette. Előkelő barátja révén kapta meg Ferenc egyik udvarhölgye: Eleonora de Castro kezét. A császár kegye egymásután halmozta el kitüntetésekkel. Esküvőjére a „Lombay-i Marquis” címét kapta, majd Catalonia alkirálya lett. Közben találkozott másodszor a halállal.

1538 május elseje volt. Tavasz. És a tomboló életben Francisco Borjának kísérnie kellett egy hullát Granadába. Meghalt a császárné. Világszép arca felismerhetetlenné torzult, és az alkirályban feltolakodott a vágy más szépségeket, örökebb életet szolgálni, egész odaadással.

S akkor az Isten egymásután elvette mind, ami a világhoz kötötte. 1543-ban édesatyja, 1546-ban felesége is meghalt.

Nyolc gyermek gondjával, a világból egészen kiábrándult ember éhségével, családja szomorú bűneinek emlékével egyedül maradt az alkirály.

A király

Spanyolországban akkor már megjelentek a jezsuiták. Borja örömmel figyelte működésüket, Gandiában kollégiumot ajándékozott nekik. Így találkozott Boldog Pierre le Fèvre-vel. Sokat beszélgettek. Aztán az alkirály lelkigyakorlatot végzett a kollégium rektorának vezetése alatt. Ignác lovageszménytől

átjárt elmélkedései Ferenc előkészült lelkét megnyitották az igazi Király hívása előtt.

Francisco de Borja tetté váltotta, amit belátott. Jezsuita lett — inkognitóban. Letette a hármasszerzetesi fogadalmat. Szegénységről, tisztaságról, engedelmességről, és a negyediket, hogy majd Jézustársaságába lép, ha világi kötelezettségeitől szabadulni tud. Négy év telt el még. Pedig Borja már fogadalmait után vágódó, alázatos leveleket írt Rómába Szent Ignáchoz, aki el is fogadta fogadalmait.

Mikor végre elindult Rómába, azt hitték, a jubileumi búcsú (1550) miatt zarándokol. Még a római rendház szerzetesei is csodálkoztak, mikor Gandia hercege náluk szállt meg és mindenáron szolgálni akart a házban. Csak Ignác tudta igazán, kicsoda ez a vendég. És Borja is megismerte, kicsoda Ignác. „Eddig Fábert óriásnak néztem, magam pedig gyermeknek hozzá képest, de most látom, Ignác mellett Fáber is gyermek.”

1555-ben újra vissza kellett utaznia, hogy a császár beleegyezését megkapja végleges lemondásához. A császár engedett a *Királynak*.

A Loyola-kastélyban állt Borja újmisési oltárhoz. Húszezer ember özönlött oda látni a csodát: az alkirályt, aki koldussá lett a Király szolgálatában. Mikor szegényes jezsuita ruhájában végigkérgette a lovag korából ismerős utcákat, volt alattvalói elhalmozták ajándékokkal. Éppúgy tódultak prédikációira is. Nem sokat kellett beszélnie. Egy érsek is csak arra kérte, menjen fel a szószékre, hogy a hívek lássák azt, ki Istenért mindenről lemondott. Észak-Spanyolországvárosaiban missziózott, hogy minél távolabb legyen Rómától, ahol mindenáron bíborossá akarták tenni a világi rangjáról imént lemondott Szentet.

Tíz évig dolgozott itt, aztán Rómába hívták, generálshelyettesnek, míg végül 1565-ben P. Laynez utóda Jézustársasága élén. Hiába szabadkozott.

Végül még csak azt a kegyet kérte, ha már úgyis

megválasztották, hogy megcsókolhassa a választó páterek lábát.

„Dolgozzunk és hallgassunk!”

A Generális ott találta magát egyszerre rengeteg levelezés, alakuló provinciák, szervezésben álló benső élet zűrzavarában. Hogy fogja itt megtalálni az Istent?

Mert azért lett szerzetes. S most minduntalan felzörgetik imádságából. Látogatók keresik. Hivatalos ügyek és társadalmi kötelezettség. Rokonai panaszkodnak, mért nem ír gyakrabban.

S akkor Szent Ferenc föltárja legnagyobb problémáját.

Örül, ha az egészen hivatalos és feltétlen szükséges levelezés után végre összeszedettebb időhöz jut. Nem igen lehet mást tenni. Ne akarják elvenni még azt a kis időt is, amit Istennel tölt. „Dolgozzunk és hallgassunk!”

Bámulatraméltó, hogy fogta össze ezt a két szót életével. Akárhányszor hat-nyolc órát töltött szemlélődésben.

Nagy Szent Teréz is fölkereste őt, hogy véleményét kérje misztikus életének fázisairól; majd így ír Önéletrajzában Szent Ferencről. „Úgy adott orvosságot és tanácsot, mint *ki maga is* nagyon sokat *tapasztalt*, mert itt igazán értékes a tapasztalás.” P. Rodrigo Alvarezhez írt levélben pedig: „Az egyesülés imájában néha (sőt gyakran) előfordul, legalább is úgy látom, hogy csak az akarat egyesül Istennel, a másik két képesség pedig, az értelem és emlékezet szabad marad különféle foglalkozásokhoz Isten szolgálatában; szóval Mária és Márta együtt mennek. Megkérdeztem erről P. Francisco de Borját is, nincs-e itt valami csatlódás. Azt mondta, nincs és hogy *ilyesmi nála is gyakran előfordul*.”

A Generális pedig külső munkái között idézte a

zsoltárt: „Mint a szarvas...” A szemlélődés hűs vizére vágyom. Miért? Naplójában írta: „Hogy *átváltozzunk Óbelé*. Mert az ember magától nem élhet jól, olyan nyomorult.”

Ki az a Krisztus, akivel ő egyesült? A másokért Fölemészteődött Áldozat! A Naplójában állandóan visszatérő bejegyzések: „Krisztus példája szerint”, „feláldozom magam a Társaságért. Vérem és életem”. „Vért, lelket, életet áldozni a bárányokért”, mint Krisztus a Kereszten, a Bárányok mellett, és az Oltáriszentségben.

Az engesztelő áldozat, melynek fénye előrevetődött gyermekkorában, most teljessé vált, mert magára öltötte Krisztust, az *Áldozatot*. Így lehet csak megérteni, amit életében is annyian bámultak: utánozhatatlanságig felfokozott aszkézisét. A munkák előtt és munkák után pihenés helyett vezeklő eszközöket göngyölt testére. A bőjtöt és az aprólékossáig végrehajtott önfegyelmézést.

Krisztus Keresztjéről azonban föltartóztathatatlán hullámokban vált le a kegyelem. És mindenki körül, aki odaadta testét, hogy benne újra szenvedhesen a Krisztus, ott gyűrűzik a lélekhódító áram. És ezt úgy hívják: apostolság.

A Generális

Apostoli gondja, hivatásszerűen elsősorban a rend. Szelleme és terjedése. Szent Ferenc föláldozott élete nem veszett kárba. Jézustársasága neki köszöni *imaéletének* végső, mindenkit egyformán kötelező megfogalmazását.

Az imádság idő által igazolt beosztását, mely nem sok ahhoz, hogy apostoli munkákra időt ne hagyjon, de nem is kevés ahhoz, hogy apostoli sikerhez szellemet ne adjon.

A rend külső új hódításai Borja Szent Ferenc alatt: Lengyelország és két rendtartomány a missziók-

ban: Mexico és Peru. A már megalakult provinciák is tovább nőnek, Spanyolországban tizenegy új kollégiumot alapítanak vezetése alatt és az új missziókban is hármat. Pápánál, fejedelmeknél nagy kegyben áll. De éppúgy szereti mindenki. A kicsinyek is.

Mert neki Generális korában is gondja volt rájuk. A rendi fiatalságra elsősorban. Egyszer így beszélt hozzájuk: „Ha valaki megnyitná szívemet, ott látná benn... a noviciusokat.” A legfiatalabb báránycákát, akikért „életet, vért, lelket” adott.

Haza

A jezsuiták külön fogadalommal kötik le magukat a Szentatyának.

Borja Szent Ferenc egészségét már felörölte az áldozat és munka. Akkor kapott parancsot V. Pius pápától, hogy a törökellenes kereszteshadjárat ügyében Spanyolországba, Portugáliába és Franciaországba utazzon Bonelli bíboros mellett. Engedelmességből.

1571-ben indult el még egyszer haza, Spanyolföldre. Amerre ment, díszbeöltöztek a városok: Barcelona, Valencia, Madrid, majd újra Lisszabon. II. Fülöp és Sebestyén csatlakoztak. Csak a francia politika zárkózott el mereven. Ezzel a kudarccal kellett visszatérniök. Szent Ferenc lázasan ért Rómába és három napra rá, 1572-ben elhagyta az örök várost, hogy hazamenjen Isten mennyei örök Városába és meglássa Fényességét, a Bárányt, ki úgy áll ott, megölve, föláldozottan *a juhokért*.

1671-ben avatták szentté. Madridi sírját 1931-ben feldúlták a spanyol forradalmárok.

Magamegújuló egyház

A középkori egységes világnézetnek sok áldása volt, de nagy hátránya is. A nyomában járó nyugalom kedvezett a por lerakódásának. Allam és egyén még mindig azt hitte, Krisztus sziklájára épült, pedig csak állt a sziklán, mert éppen rája született, de nem építette rá magát. Igazi alapja csak a sziklára rakódott por volt. Istenszemlélés helyett magaszemlélés. Ez az eltolódás mindenütt megtörtént. Pápai udvarban éppenúgy, mint az állami életben, szerzetesházakban éppenúgy, mint a családban.

Ha a Sziklára *épített* volna az államjog, sohasem merte volna magáról állítani, hogy ő nincs az istenihez kötve. Ha ezt tette volna az egyén is, akkor nincs, ki hirdetni meri, hogy hit és erkölcs dolgában mindenki maga ítél, mert a pápa sem különb ember, mint én vagyok. Ha a szikláig fúr a tudomány s nem marad a pornál, akkor nincs kételkedés és tagadás, mert nem kell a „felvilágosodás”.

S mikor aztán minden omlik, recseg, jönnek a mindig ismeretes vezéregyéniségek, mindig hallott bölcseséggel. A Krisztus Egyháza minden baj oka! Elvetik! Új irányt mutatnak! Mintha eddig hozzátartoztak volna, mintha eddig az Egyház irányát követték volna. Nem veszik észre, hogy amint nekik sem volt soha közük az *élő* Egyházhoz, úgy az Egyháznak sem volt soha köze az ő omlásukhoz.

Krisztus Egyháza nem szorul új irányra. Az *élő* Egyház még soha nem recsegett és ropogott. Ki tehet arról, hogy vannak benne holt tagok. Azok persze omlanak, de azok *nem* az Egyház.

Az Egyház iránya egybeforrás Krisztus Sziklájával. Egybeforrás nem tűri a port. Valami belső ki-

alakulás minden élő tagjában. S mindig vannak és lesznek, akiknél ez a belső kialakulás megtörténik, akik ezt magukban véghezviszik. A *belsőnek* kell először meglennie. A „*belsőből*” kell kiindulnia a hatóerőnek, mondja Loyolai Szent Ignác.

S ez az Egyház soha meg nem ingó vasszerkezetének titka. A legnagyobb inogás és szétesés százada egyúttal a Saeculum Sanctorum is, ahogy Bellarmin Szent Róbert nevezi.

A belsőből kell kiindulnia a hatóerőnek, mondja Szent Ignác s mert nemcsak mondja, megterem a lüktető erejű *Compania de Gesu*. S benne olyan harcosok, akik kifelé soha nem harcoltak. Az egész harcot csak magukon hajtották végre. Egy Szent Szaniszló, Szent Alajos s mégis milliókat frissítettek fel az Isten szolgálatára.

Igy önmagán kezdi a munkát, és lesz Xavéri Szent Ferenc ugyanebben a században, ugyanebből a Társaságból a népek apostola, Fáber Péter... de mennyire az Egyház stílusa ez, mutatja Borromei Szent Károly, Néri Szent Fülöp, V. Pius, Szalézi Szent Ferenc, vagy visszafelé ha kell, már a század elején Genuai Szent Katalin, Villanóvai Szent Tamás, Istenes Szent János. Valamennyien a Krisztus Sziklájáig ásó emberek. A magamegújuló, újjátásra nem szoruló Egyház.

A belsőből kell kiindulni

1521-ben indult el mélyen áthatva ettől a gondolattól Lovolai Szent Ignác, az örök Király szolgálatába. Ugyanebben az évben született Nymwegenben *Pieter van Hondt*. Latinosan: *Petrus Canisius*.

Atyja kilencszer volt Nymwegen polgármestere. Fontos államügyeket is biztosan intéz. Herceg *Von Lothringen* nemességet adományoz neki. — A biztos mozgást legkülönbébb fejedelmekkel való érintkezés-

ben, a finomságot, mely mindvégig jellemzi a későbbi apostol működését, apjától örökölte Pieter.

Tizenötéves, mikor Kölnbe kerül, hogy továbbképezze magát a családban kapott nevelés után. Amint többször gondolt bánattal fiatal éveiben eltékozolt órákra, sokszor gondol ugyanekkor itteni tanítójára, mint a Gondviselés ajándékára: Nikolaus Eschre. „Nevelője, atyja” ő. „Csak engem keresett és lelkem javát.” „Gott dienen ist herrschen”, ezt a gondolatot ő ültette beléje. Aztán kezébe jut J. *Tauler* könyve: A legrövidebb út ahhoz, kitől vagyunk, Istenhez. És nem szegyenli az égiet keresni. Pedig sokan figyelnek rá. Mert kitűnően végzi Kölnben a világi és Löwenben az egyházjogot.

„Mutass Te, Istenem, utat, melyen nyugodtan járhatok és bizton hozzád érhetek”, így imádkozik, kéri a világos látás adományát. Kérése őszinte. Ez látszik abból, hogy 1540-ben, mikor Kölnbe visszatér, szüzi tisztaságot fogad. „Önként és boldogan!”

Szüzi tisztaságot fogad, s ezt az oltárraemelt jezsuiták közül annyian tették meg szerzetbelépésük előtt. Miért? Mert az őszinte Isten-keresést követi az Isten kedvébenjárás. S Isten szereti a szüzi tisztaságot. Szereti az osztatlan szeretetet. S ők *osztatlanul* akarják szeretni Őt, ha mégannyi is az áldozat, mely nyomában jár.

Apja arra számított, hogy kint a világban fogja nagy összeköttetései révén nagyravenni, mikor megtudja, hogy a papi eszmény felé vonzódik. Akkor legalább egyházi méltóságot kínál fel neki. A fiú visszautasítja, szerzetes akar lenni.

Surius barátja a kölni karthauziakhoz lép be... ő még marad. Valaki gyermekkorában eljövendő új szerzetesrendről beszélt neki, ezt várja. És az új rend már él és dolgozik.

Fáber Péter, Loyolai Szent Ignác első társa Mainzban jár. Kísérője Kölnbe jut. Canisius beszél vele. S az Fáber Péterhez küldi, végezzen nála lelki-

gyakorlatot. „Tisztán hallottam Isten szavát“, írja lelkigyakorlatáról később. Hallotta és engedelmeskedett. 1543-ban, születésnapján belép a Társaságba. A huszonnégyéves Doktor Canisiust sokan csalogatják kifelé a rendből. Kár ilyen nagyszerű tehetségért. De ő már ekkor megingathatatlan. Krisztus Sziklájára épült ember. „Canisius értéke gyöngy. Nála minden rendben van“ — ez az előljárók véleménye, mikor felszentelésre bocsátják. Három évvel szerzetbelépése után.

Már dolgozik, de igazi apostolsága 1549-ben indul Rómából. Az indulás kezdete bensőséges Jézus Szíve-jelenés, egy vele való forró egyesülés. III. Pál pápánál volt kihallgatáson. És ő áldását adta eljövendő németországi munkájára. Innen az apostolok sírjához megy, hogy segítséget kérjen, s ami itt történt vele, vallomásaiban így írja le:

„Lelkem mintegy a földön feküdt előttem, egész rútságával. Tisztátalanul, lomhán, bűnökbe, szenvedélyekbe mártva. S most, Te, Üdvözítőm, megnyitottad nekem legszentebb Szívedet. Ebből a Kútból kell innom, mondtad. Az üdvösség vizét a Te Forrásaidból. Ekkor forró kívánság ébredt bennem, bárcsak áradnának a hit, remény, szeretet folyamai Tőled belém. Szegénységet, tisztaságot, engedelmességet szomjaztam. Kívántam, hogy egészen megmoss engem, felöltöztess és díszíts. Legszentebb Szívedhez mertem *lépni* s szomjamat *belőle oltani*. Erre öltözetet ígértél nekem, mely csupasz lelkemet takarja. Három darrából állt: béke, szeretet és állhatatosság. Az üdvösség e ruhájába öltözötten most csupa bizalom voltam, semminek se leszek híjával. Minden a Te dicsőségedre fog szolgálni.“

Két nappal később, szeptember negyedikén Szent Ignác misézett. Canisius az ő kezébe teszi professzusi fogadalmait. Fogadalomtétel előtt megismétlődött a szomorúság, az elégtelenség érzete, de megint átment vigaszba és bizalomba.

Az Apostol

„Németországban igen sokan vannak, akik tévelyegnek a hitben. De sokkal inkább tudatlanságból teszik ezt, mint rosszindulatból.” Így ír Canisius egyszer P. Generálisnak Rómába, de egész élete munkáira kulcs ez a néhány szó. Sokkal inkább tudatlanságból teszik... ezért nem volt ő sohasem durva a tévelygőkkel szemben, ezért tudott oly megértő lenni, anynyira elébük menni. Tudatlanságból teszik, ezért dolgozott szakadatlanul, mint író, mint szónok, mint szervező, mint tanár s mint egyszerű utcagyermek tanítója, hogy *megismerjék* Krisztust.

Mint író

Alighogy belép a Társaságba, kiadja Tauler misztikus iratait. Szent Márk evangéliumát magyarázza. Kiadja Alexandriai Szent Cirill, Nagy Szent Leó munkáit s az első kötet ajánlásában rámutat arra, mit szeretne elérni vele. A mainzi hercegérseknek ajánlja könyvét e szavakkal: „Most püspökökre lenne szükség, minő Athanasius, Ambrosius, vagy Cyrillus volt, akkor a fejedelmekben is egy Konstantin, egy Theodosius szelleme éledne újjá.”

Ez az ő munkája. Tudja ő is, hogy az egyházi méltóságok hordozói a legtöbb esetben messze eltértek az eszménytől, de miért? Krisztus nem teljesíti ígéretét? „A pokol kapui nem fognak erőt venni rajta.” Nem. Ők is tudatlanságból teszik. Nem élő tagjai az Egyháznak. Vétkes tudatlanság ez! De forradalmasítás, szakadás, tekintélyalásás ez a segítség? „Azért, amiket mondanak nektek, *tartsátok meg és tegyétek*, de tetteik szerint ne cselekedjete, mert mondják és nem teszik!” (Mt. 23, 2.)

Tehát? Megismertetni az eszményt velük, ez az egyedüli és biztos mód.

A trienti zsinat könyvek indexretételével védi a lelkek üdvösségét. Canisius ajánlja, hogy a jó könyve-

ket is ismertessék egy jegyzékben az emberekkel. Ha eretnekségeket hirdető könyveket elkoboznak valahol, pótolják őket megfelelőekkel.

V. Bajor Vilmos hercegnek tanácsolja, gyűjtse össze az írásra termett embereket és serkentse őket írásra. Katolikus írógárdát szervezni, milyen modern elgondolás! S maga úgy tűnik fel, mintha csak író volna. Kiadja Szent Jeromos leveleit. 1550-ben, ingolstadti működésének első évében gondolt egy katekizmus kiadására. I. Ferdinánd és Szent Ignác felszólítására meg is írja három katekizmusát: tanult, közepes és egyszerű emberek számára. Élete végéig, 1597-ig kétszáz kiadást ért el e könyv. És tizenhárom nyelvre fordították már le. Minden példánya egy-egy bástyája a hitnek. Megismerteti az *élő* Egyházat, hogy élő tagokká tegye a holtakat. Erőssége Bajor-, Osztrák-, Csehországnak, Tirolnak és Svájcnak az eretnek támadások ellen. Oláh Miklós esztergomi érsek Telegdi Miklóssal már 1562-ben lefordíttatta magyarra is. „*A kereszténységnek fundamentomairól szóló rövid könyvecske*” bizonyára nálunk is nagy hasznót hajtott.

Papoknak, mikor ő már öreg kora miatt nem lehet a szószékre, beszédanyagokat ad ki. Svájci híveinek Szentek Életét ad kezébe. Imakönyvei, a centuriatorok rágalmazásait visszavető kötetei, a Szűzanyáról szóló könyve, könyvek, melyekből századok táplálkoztak.

A pozitív tudást árasztják mindenfelé. Ellensége minden személyeskedő hitvédelemnek, mely az ellenfél nevéből vagy szavaiból üz gúnyt. „Ilyenfajta orvossággal nem gyógyítjuk meg a betegeket, sőt gyógyíthatatlanabbá tesszük őket!”

Mennyi durvaság, katolikus és nem katolikus részről ebben a forrongó korban. Nálunk a magyar irodalomban is, de méginkább éppen itt Németországban. És Canisius milyen magasan áll kora fölött.

S ugyanígy áll

a szónok Canisius is

A wormsi gyűlésen kéri a szónokokat, ne szitkozódjanak, beszéljenek szeretettel. S mikor megtudja, hogy az újonnan összeült trienti zsinatra az elszakadt testvérek is meghívást kaptak, örül, hogy győzött az „apostoli szelídség szelleme”. Minden a tárgyilagosság és szeretet jegyében folyik. Bárcsak itt lennének elszakadt testvéreink, mennyit tanulhatnának”, írja örömmel a zsinatról.

1565-ben a Társaság Általános Gyűlésén jelöli meg az irányt, melyben a Társaság munkájának folynia kell: „Az egyházhűség csorbája nélkül mindjobban kell simulnia a német lelkülethez.” „Szerénység és udvariasság, szíves jóakarat és őszinte *szeretet*. Kerülni a másvallásúakkal szemben minden keserőséget és gyűlöletet.”

Ameddig csak lehet, elébemegy a tévelygőknek. Ezért kéri a tridenti zsinaton, engedjék meg bizonyos korlátok között a kétszín alatti áldozást Németországban. Persze, akik Krisztus szelídségét félreismerték... „A bűnösök barátja!”... „a vámosokkal étkezik”... azok Canisius Szent Péterrel is ugyanezt tették. Melancthon azt állította róla, hogy lélekben protestáns, csak meggyőződése ellenére konokul tagadja az igazságot. Würzburgban az a hír terjedt, hogy átment a protestánsok táborába. Pedig első nagy szónoklata, mint az utolsó is, mindig az Egyházhoz, a Pápához való hűségének hatalmas kifejezése. Még nem volt felszentelt pap, mikor 1545-ben V. Károly császár elé állt s bátran és komolyan feltárta előtte a kölni egyház veszélyes helyzetét: hercegérseke, Hermann von Wied eretnek kézre akarja játszani a „szent Köln” városát. A császár erélyesen áll az Egyház mellé és a Pápa által kiközösített érseknek el kellett tűnnie.

S megint, mintha *csak* szónok lenne. Huszonhatéves, mikor Augsburg püspöke, Trucheses kardinális a

trienti zsinatra küldi, hogy ott helyettesének segítségére legyen. Kétízben beszél a zsinati atyák előtt: egyszer a gyónásról, egyszer a házasságról.

Aztán mikor 1549-ben visszatért Itáliából, Ingolstadt, Bécs, Prága, Regensburg, Worms, Nürnberg, Köln, Krakau, Augsburg, Innsbruck és végül a svájci Freiburg csak központjai szónoki működésének. Az augsburgi székesegyháznak hét éven keresztül volt szónoka. (1559—1566). Mikor ideérkezett, nyolcvanezer lakosból tíz százalék volt katolikus. Nagypénteki beszédén ötven ember sem jelent meg. Kevés idő múltán a velencei követ ezt írja: „Augsburgból hallani, hogy katolikus prédikációra soha úgy nem tolongtak, mint most.” Egy hónap után Rómából írják: a páter kilencszáz embert vezetett vissza az Egyházba. Truches kardinálisnak is jelentik: száz év óta ilyen buzgóság nem volt. 1561 március 8-án IV. Pius köszöni meg levélben munkáját és kíván neki új sikereket.

Az ifjúság barátja

„Mindaz, aki elősegíti az ifjúság alapos tudományos és erkölcsi képzettségét, tettekkkel erősíti Krisztus tanítását és példáját” — mondta a freiburgi gimnázium megnyitásán Canisius Péter. Az ifjúság a legértékesebb munkaterület. Szent Ignác szemében is. A munka, mely rendtársainak vetése folytán mindig százszoros termést hozott.

Ezért feszítették és feszítik most is izmaikat a Társaság ellenségei annyira a szakadásig, hogy ezt a munkát akadályozzák, hogy ezt a területet tőle elszakítsák.

Nem fog sikerülni. Mert a Társaságnak Canisius Szent Péterei vannak, s az igazi ifjúságnak ilyen emberek kellene. 1549-ben Rómából visszatérve, IV. Bajor Vilmos kérésére Ingolstadtban a lezüllött főiskolán kezdi működését. „Pénzért sem tudnánk két

hallgatót sem rávenni arra, hogy misére jöjjön" — írta Szent Ignácnak az első napokban. Pénzért nem, de őszinte, négy szemközti szóért, mely eddig ismeretlen távlatokra irányítja a figyelmet és célt állít a fiatal munkakedvnek, igen. S mind többen vannak gyakori áldozók, maguk a tanárok is soraikba állnak és folyik a felkészülés, a töltekezés Krisztus Testével és Igéjével.

Az első az erőt adja a küzdelemhez, az utóbbi biztos ítéletet; mindkettő a belső embert alakítja, mert a belsőtől kell kiindulnia a hatóerőnek.

Kollégiumok, szemináriumok nyílnak mindenütt, ahol Canisius jár. Fölkarolja a szegény tanulókat. Az 1552-ben Szent Ignációl Rómában alapított Collegium Germanicumba a német ifjúság javát küldi. Némelyik évben (így 1554-ben) huszonkét fiút egyszerre. S a vetés százszoros termést hoz. A Germanicum háromszázötven év alatt 29 kardinálist, 49 hercegeérseket, 285 püspököt és szentéletű papok ezreit termelte Németországnak.

Doctor Ecclesiae. Zsinatokon, birodalmi gyűléseken éles tudással fegyverezi le felkészült ellenfeleit. Ugyanekkor minden fennmaradó idejét arra használja, hogy nyolc-kilenc éves gyerekek közt katekizmust tanít, s azok úgy szeretik, hogy mihelyst az utcán megjelenik, már körülfogják és nem engedik el, míg nekik is le nem adja az órát.

A. M. D. G.

Az egyházi és világi fejedelmek nélkülözhetetlen embere. 1556-ban I. Ferdinánd király a regensburgi birodalmi gyűlésre hívja s ettől fogva nincs Németországban birodalmi gyűlés nélküle.

Ismeretes következő évi wormszi szereplése, mikor Melanchton követeléseit visszautasítja. S míg a katolikus világ mint egy ember áll mögötte, a protestantizmusban belsőleg semmi egység.

Mikor V. Károly a koronát a választófejedelmek kezébe adja s veszély fenyeget, hogy azok minthogy protestánsok, I. Ferdinándtól, a korona örökösétől az Egyház számára hátrányos esküt fognak kicsikarni, Canisius Nürnbergbe utazik és megerősíti Ferdinándot. Esküje továbbra is az Egyház és a Szentszék védelmét biztosítja.

1558-ban Rómába utazik generálisválasztásra. Itt a pápától kap megbízatást: kísérje Camillo Men-tuati bíborost a lengyel birodalmi gyűlésre Petrikow-ba. A következő évben az augsburgi birodalmi gyűlésen látjuk megint, ahol a császár újra megadja *közvetítésére* Istennek, ami Istené. 1562-ben Hosius Cardinalis a pápa nevében az újra gyűlésező trienti zsinatra hívja. Épp a két szín alatti áldozás égető kérdését tárgyalják a zsinati atyák. Húsz teológus szól már a kehelyhasználat ellen, mikor június 15-én ő került sorra. Az ő véleménye: általánosságban nem, de Németország esetére korlátozva egy időre meg lehetne engedni a két szín alatti áldozást.

A trienti zsinat határozatait IV. Pius Németországnak elküldötte, de elkobozták őket. Most megint Canisius kap megbízatást: Titkos követi minőségben személyesen értesítsen minden katolikus egyházi és világi fejedelmet a zsinati határozatokról és fogadtassa el őket velük. Canisiusnak sikerült végrehajtania feladatát, — bátorságot és bizalmat öntött a fejedelmekbe.

1566 a következő év. Az új augsburgi birodalmi gyűlésen a pápa protestálni akart az 1555-i vallásbéke ellen. Nagyobb veszélyt jelentett ez Németország számára most, mint a régi állapot s ezért Canisius kéri a pápát, ne tegye ezt. S a pápa hallgat rá.

Íme, a gyűlölt jezsuita politika egyik élő alakja. Politizál? Krisztusnak joga van arra, hogy országa rendületlenül álljon és terjedjen. És joga van minden embernek arra, hogy Krisztus alattvalója lehessen. Politizál az, aki ezeknek a jogoknak érvényt szerez?

Akkor Canisius politizál! S gyűlölt politikus, mert jezsuita . . . „engem gyűlöltek, titeket is gyűlölni fognak”.

Csak kétszer nem akarta vállalni a feladatot. 1553-ban I. Ferdinánd királynak áll ellen. Nem akar Bécs püspöke lenni. Mikor a király enged, örömmel írja P. Generálisnak Rómába: „A király nem akar kényszeríteni a püspökségre. Ezt *nagyobb jótéteménynek* tekintem, mintha minden országa örökösévé tett volna.”

1568-ban V. Pius akarta *bíborosi* méltósággal jutalmazni, de ő személyesen kérte a Szentatyát, engedje meg, hadd maradjon egyszerű *jezsuita* Németországban.

Beatrice?

Bologna egyetemére 1548-ban beiratkozott egy vidám, hevesvérű tizennyolc éves ifjú, hogy orvos-tudományt hallgasson. Régi patriciuscsalád gyermeke volt Capriból, a Ferrarai hercegség városából. Tanulni akart, de nem voltak a többieknel magasabb tervei. Különösen az nem jutott soha eszébe, hogy „szentnek” fogják hívni, és halála után nagy tömeg fog megrohmozni egy kolostort, melyben ő volt szerzetes, hogy ereklyéket vagdaljon le ruhájából és szemekre tépje szét azt a rózsafüzért, melyen ő imádkozott.

Pedig imádkozni már akkor is szokott. — Megcáfolhatatlanul érezte a lelke mélyén, hogy mikor tizenöt éves kamaszfejjel elhagyta családját és Modenában a klasszikus tudományok mellett egyre gyakrabban és szívesebben járt el züllött diáktársak közé, egyedül az otthon tanult imádság mentette meg őt is a posványtól. Mária könyörgése és annak a Boldog Szellemnek kísérő keze, akit minden keresztény mellé odarendel az Isten.

Ezért Bolognában is eljárta a misére.

Ott tűnt fel neki egy vele majdnem egykorú leány. Visszafelé jött az áldoztatástól. A többinél annyival magasabb szellemiség, elmélyedt ima és lelkivé finomult szépség fénylett az arcán, hogy Bernardin rajta felejtette a szemét. Aztán megtudta róla, hogy Cloridisnek hívják. Irodalmat olvas és filozófusok műveit is ismeri. Realino gondoskodott róla, hogy találkozzanak.

Claudel ír a misztikus Horogról, melyet emberföltötti kezek vetnek ki ránk. Beleszánt a lelkünkbe, a legmélyébe és aztán húz, húz minket észrevétlenül, de biztosan, sokszor fájón, mégis boldogítón ismeret-

len örök partok felé. Ahol vár reánk az Isten. Realinónál úgylátszik, hogy Cloridis.

Ideális és szinte egészen érzékfőlötti rajongás fűzte hozzá Bernardint. Úgy jelent meg életében ez a leány, mint Dante előtt Beatrice; maga volt az eleven inspiráció. Költeményekben nyílt ki ez a testnélküli szerelem. Ezekben azonban nincs semmi rendkívüli. Cloridis mégis oka lett, nem monumentális költői műnek, hanem Realino igaz, megtapasztalt paradicsomjárásának, egy szent élet nagy költeményének.

Megmentette a fiút, esetleges visszatéréstől az elhagyott lejtő felé, szavára pályát is változtatott. Az orvostudomány három éve után jogot kezdett hallgatni és nagy kitartással tanult. 1556-ban mint dr. Realino hagyhatta el az egyetemet. Egy-két írása fennmaradt.

Atyja összeköttetésével egy Felizzano nevű kisváros polgármestere lett, majd több politikai feladatot bízta rá. Sikerrel oldotta meg őket.

Pár esztendő múlva (1561) hirtelen meghalt Cloridis. A fiatal polgármester váratlanul ott találta magát közvetlen közel a halál és örök élet misztériumához. A Horog elhúzta őt egészen a partig. Beatrice maga után vitte tekintetét és Bernardin úgy érezte, hogy valami üresség támadt a szívében.

S akkor töltötte be az Isten.

Jöjj barátom, jöjj!

Bernardin imában keresett vigasztalást. Egy alkalommal sose tapasztalt jelenés ejtette néma bámulatba. Valami megdicsőült lélek állt előtte. Feléje intett és hívta: Jöjj, barátom, jöjj! Akkor Bernardin megnyilni érezte szívét Isten szeretetének és megakart felelni a hívásnak. Ki volt a fényes lélek, ki tudja? Cloridis játszotta végig Beatrice szerepét?

Mégis három év folyt még el, míg megtalálta, amire vágyott.

Nápolyban látott először jezsuitát. Kíváncsiságból elment templomukba. Valaki beszélt. Realino lelkéig hatolt a szó. Elment a rendház ajtajához és kérte a legutolsó vasárnap szónokát. Életgyónást akart végezni. P. Carminata fogadta, és azt ajánlotta, hogy végezzen előbb lelkigyakorlatot. Realino még sohasem hallott Szent Ignác iskolájáról. De örömmel ráállt. És mikor kilépett Isten műhelyéből, új énje előtt új világok tárultak fel. Szinte készen állt a szent. Aztán jezsuita lett.

Nem közönséges erényeket mutatott belépése pilanatától. Ez a melegszívű férfi, aki úgy tapadt szeretteihez, el tudta hagyni Isten kegyelmével édesapját. Ez a két doktorátust tett férfi a segítő testvérek közé kérte fölvetelét. Mikor nem járultak hozzá tervéhez, harmincnégy éves korában vállalta az új tanulmányokat.

Sőt kitüntetésnek vette és váltig mondogatta, hogy biztosan nem tehetsége, csak egészséges arcszíne miatt nézték alkalmasnak még most is tanulásra. És hová lett a régi, fegyelmezetlenül heves Realino?

Egyetemi évei alatt történt, hogy Capri utcáin találkozott családjuknak egy ellenségével. Bernardin nem hagyta elmenni szóváltás nélkül, sőt kirántotta törét és vérző arccal szalasztotta meg ellenfelét.

A szerzetest pedig éppen szelidségéről ismerték meg és arról, hogy mindenkinek meleg, emberszerető szívet mutatott. A kegyelem diadala, és egy férfias küzdelemé.

A szerelmes és emberekhez vonzódo Bernardin most olyan teljes odaadással fordult az Istenhez, hogy a misztikus ima kegyelmével ölelte magához a Lélek. Régi, teremtményekhez tapadt életére utalt, mikor mondta: „Nagy baj, hogy az Istennek szentelt szívet teremtményekkel osztjuk meg!”

Szentségét becsülték meg előljárói, mikor közvetlen pappászentelése után (1567) nápolyi noviciusmessternek nevezték ki. Kivételesen hamar engedte meg

neki Borgia Szent Ferenc generális az utolsó ünnepélyes fogadalmakat is.

Nápolyban hamar elterjedt híre a nyíltszívű, közvetlen jezsuitának. Csak szeretetére hallgatva végiglátogatta a börtönöket, kórházakat, szegényeket, és ott állt halálraítélt gonosztevők mellett. Mégsem Nápoly lett igazi munkatere.

Lecce volt a város, mely 42 évig láthatta a Szentet. 1577-ben hívták oda a jezsuitákat. P. Realino ment. Szent híre előtte járt, úgyhogy hatalmas tömeg fogadta a bevonuló két pátert. És a Boldog itt is meghódította a szíveket. A városka legismertebb embere lett. Nemesembertől koldusig mindenki érezte, hogy ebben a jezsuitában egészen diadalra jutott az *ember-szerető*, mindig megértő, anyagiakban is segítő, csodatevő isteni Szív élete. Jézusból az istenség nem ölte ki az egészen meleg, emberi szeretetet. Páter Realinóban is csak megszentelte, olyanná tette, mint Jézusé volt. Azért sereglettek hozzá és kongregációiba. Külön szervezte meg ezt a papoknak, nemeseknek, polgároknak, gimnazistáknak stb.

Anyagi bajokkal is tódultak hozzá. Mert megértette és mert a Názáreti Csodatevő belőle is tudott csodákat művelni. Beteg lelkek, beteg testek gyógyultak áldása nyomán. A tömeg szálakat tépett ki köpenyéből, sőt valaki ollóval vágott le egy darabot. Botját és rózsafüzérét sokszor kellett a kapus testvérek újjal cserélni, mert elhordták az emberek.

Nyolcvanöt éves koráig dolgozott P. Realino. Akkor már megillette őt Ura öröme. Halálos ágyánál páratlan jelenet játszódott le. Eljött hozzá a város polgármestere egy-két tanácsos kíséretében és azzal a szokatlan kéréssel fordult a szent öreghez, legyen városuk védőszentje az Istennél. És nem mentek el, míg a haldokló igent nem mondott.

Halála után rögtön megindították boldoggáavatósi perét, de csak 1896-ban emelték oltárra a leccei Szentet.

ANTONIO BALDINUCCI

Baldinucciról gyerekkori képe maradt ránk. A jezsuita szentek tablóján, a sok feketeruhás, birétumos, aszkétavonású férfiarc közül néz le csodálatosan mély, vidáman komoly szemmel a kis Antonio. Tíz-éves lehet. Haja egész válláig omlik. Lányosnak mondanám, ha nem volna olyan erő a szemében.

Milyen *ellentét* ezzel a kemény pár feljegyzéssel: „Világi ügyekbe ne avatkozzál, ne is kívánd őket. Tagadd meg magad *mindenben*, főleg szórakozásban. Sose dicsérd magad, hanem arra törekedj, hogy másoktól megvetve élj. Sose kezdj szólni tiszteletvágyból, hanem csak azért beszélj és tegyél valamit, hogy Istennek szolgálj. Ha büszkeség kísért, gondold Krisztus Urunkra, aki elrejtette isteni tulajdonságait. Ne panaszkodjál senki ellen sem, de magadat Isten segítségével nélkül semmire se tartsd képesnek.” Ezt tizenhárom éves korában írta. Ez a lányos arcú kisfiú.

Ez a paradoxon végigkíséri egész életén. Szüleinek és testvéreinek vidám, örökké optimista, lelkesítő leveleket ír. Bent pedig, nagy apostoli útjain, a Kereszt vérrózsás útján, tömegeket megrázó beszédei közben isteni vigasztalás *nélkül*, a szenvedés misztikus tűzében ég, az én teljes megemésztődéséig. Így indult:

Filippo Baldinucci közel lakott Firenzében ahhoz a házhoz, melyben a kilencéves Gonzaga Szent Alajos élt valamikor. Tiszteletből márványtablát állíttatott oda. Őt fia közül a legkisebbet, akit 1665-ben Antonionak kereszteltek, gyakran vezette oda és a kisfiúnak betűzgetnie kellett a barokk pompával kicirkalmazott írást: „Vándor, tisztelettel nézd a Boldog jezsuita Gonzaga Alajos képét és csókold meg áhítattal a földet, melyet lába taposott. Itt alapozta meg szentségét a kilencéves fiú...”

Antonio olvasta, a szöveg értelme egyre nyílt

fiatal lelke előtt. Azt a palotát azért jelölték meg, mert egy kilencéves fiú lakott benne — gondolta. Egy szent. És a nagyság varázsa megfogta őt is. Nekilátott. Szent Alajos volt a példa. Édesapja pedig, akinek fülében még most is ott csengett egy szentéletű apaca nagyothirdető szava erről a legkisebb fiáról, figyelte és jegyezte, ami Antonio lelkében történt.

Antonio külön füzetbe írta gondolatait. Prédikációkból szedte, meg életrajzokból és *imából*. Apja tanúskodik róla: „Ide jegyezte fel meglátásait, melyeket a *szemlélődő* imából merített. Hiszem, hogy már 1681. (tizenhat éves kora) előtt felemelte Isten erre a fokra.”

Antonio aztán a jezsuitákhoz járt iskolába. Szerzetesi hivatása itt érett elhatározássá. A domonkosokhoz vágyódott. Lelkigyakorlatban kérte Isten felvilágosító kegyelmét és erejét a megvalósításhoz. Apja vetette föl lelkében a másik gondolatot, hogy jezsuita legyen. Elvégezte lelkigyakorlatát és már el is búcsúzott tanáraitól, hogy kövesse előbbi elhatározását. Ott térdelt hálaadásul a Tabernákulum előtt, de mint valami kísértés, állandóan zavarta apja gondolata, hátha jezsuita hivatása van. Annyira erősödött kételye, hogy pár napra újra lelkigyakorlatba vonult. Utána tisztán látta: neki jezsuitának kell lennie. Ajánlólevelében egy firenzei páter a frázissá vált „angyal”-al dicséri őt és Antonio egykorú társainál sokkal érettebb szentséggel megkezdte művét: egy tündöklő jezsuita életet.

Tanulmányai után úgy lépett minden keresztény versenypályájába, az életbe, mint aki acélfürdőből jön: sérthetetlenül. Vagy méginkább, ahogy az ideális jezsuita jön: *krisztusbaöltözötten*. Az *énből* teljesen és minden fenntartás nélkül kilépve. Ez az, amit második megtérésnek hívunk a szenteknél. Baldinucci mondja, hogy ez nála közvetlenül apostoli munkája előtt a harmadik próbaév visszavonult napjaiban történt.

Hiába kérte magát pogány missziókba. Elöljárói

belföldi, népnek tartott, tömeges lelkigyakorlatokat tartani küldték.

Baldinucci ment és beszélt.

Mindenütt és fáradhatatlanul. Beszédjében alig volt másfajta szónoki elrendezés, mint az a szent-páli: *ordo caritatis*. Az a sürgető, forró, krisztus-szeretetből és emberszeretetből született szónoklat.

Egyre nagyobb tömeget vonzott. Nézték ezt a hirdetett igazságnak egész életével tanújául szegődött szónokot. Úgy hallgatták az Igét! Aztán érezték, hogy *igaza* van. És mikor Baldinucci a *bűn titkának* irtózatossága alatt, megindult prédikációja után vezekelni és ostorcsapásai alatt hátán vércsíkok serkedtek, a tömeg megindult utána: papok, nemesek, szegények, jómódúak mentek *engesztelni*: cipő nélkül, feltört lábakkal. Elöl a Szent. Azóta se láttak olyan körmeneteket. Nála így ment misszióról-misszióra.

Megrögzött bűnösök tértek a Kegyelem életére. Isten sok rendkívüli eseménye kísérte a missziós utakat. Urunk jut eszünkbe a kiszáradt fügefával, mikor olvassuk:

„Egy alkalommal a Boldog szabad ég alatt prédikált. „Gyermekek, — így szólt — akarjátok tudni, hogyan buknak nap-nap után csapatosan pokolba a bűnös lelkek? Nézzétek, így mint a falevelek erről a szilfáról.” Abban a pillanatban a fa levelei elváltak a gallyaktól és zizegve-zúgva hullottak alá, mintha szellemkezek rázták volna. Olyan sűrű volt a hullás, hogy a szomszédját is alig láthatta az ember. Az egész egy Miserere hosszát tarthatott. A nép megrettenve borult térdre: Irgalom! Irgalom! „Elég!” — kiáltotta most ünnepélyes hangon a szónok s nyomban abba-maradt a levélhullás. A szilfa pedig ott állott csupaszon a többi fa tavaszi pompája közepett.”

Missziók után kongregációba szervezte hallgatóit, mert különben is minden munkához Mária pártfogásával kezdett. Frascatiban ma is megvan Baldinucci Madonnája. Ezt a képet vitte faluról-falura. Minden

KegyelmeK Közvetítője pedig magához vonta a bűnösöket.

És 1717 novemberében munkában elégett apostolat is, Boldog Antonio Baldinuccit.

Erit enim tempus . . .

„Lesz ugyanis idő, mikor majd az emberek nem viselik el az egészséges tanítást, hanem saját kívánságaik szerint seregszámra szereznek maguknak tanítókat, mert viszket a fülük s elfordítják a fülüket az igazságtól, hogy odaadják magukat meséknek.”

A szentpáli szó valósággá teljesedve nehezedett Európára. Az új evangélium fénye oly sötét kaoszt kevert az emberek lelkébe, hogy helyenként maguk az „apostolok” megborzongtak tőle. És biztos, hogy az az idő volt, mikor mindenki seregszámra szerezhetett magának tanítókat és sose tudhatta, mikor adja magát meséknek. A Fény hiányzott. A szent Tudomány. És az Isten Lelke mégis ott lebegett a zavaros vizek fölött. Csendben kezdődött ez a műve is, mint a többi.

A toscanai Montepulcianoban élt egy asszony: Cinthia Cervini, az Isten erős asszonyai közül való. Őt fiának maga mutatta az Isten felé törő nagyok szűk útját. S mikor 1547-ben P. Broet Paschasius szájából hallgatta Szent Ignác lelkigyakorlatos pontjait, „szívesen venné”, — mondta — ha Isten Jézustársaságába hívná fiait, akár mind az ötöt. A Lélek azonban csak Róbertet, a harmadikat kérte. Róbertet, aki anyja lelkigyakorlatának idejében ötéves volt (1542-ben született) és valami magagyártotta papos köpenyben nagy meggyőződéssel prédikálta Urunk szenvedését egy székekből összeeszkábált szószék tetejéről.

A „dalnokverseny”. Orvos vagy pap?

Montepulcianoba 1556-ban iskolát hoztak a jezsuiták. A vézna kis Róbertet oda íratta az édesanyja. Gyors felfogású, biztos emlékezetű fiú volt. Tanult,

tudott, de nem tartozott a jó tanulók magolójához, más iránt érzéketlen típusához.

Vergilius szelíd verseivel érezte rokonnak a lelkét és éjtszakánként, ha szerét ejthette, nem tudta megállni, hogy kedvenc költőjét ne bújja. Ha lefeküdt is, tovább rezonáltak benne a szép és mély szavak. És a kislány érezte, hogy ez a rezonancia már az övé. Felkelt és tollából kibuggyant az első vers (talán olaszul, talán latinul, mert mind a két nyelven kipróbálta tudományát).

Miről írt? Sokan iskolai ráhatást emlegetnének, ha látnák ezt a verset. És volna benne igazság. De végtére nincs benne semmi különös, ha egy korán intenzív lelkiélethez, gyakori szentáldozáshoz szokott kislány első verse nem a diákszerelmű romantikájából született. Akrosztichonjának verskezdetétől ezt a szót adják: VIRGINITAS, szüzesség.

A kor iskolás divatja kicsit iparrá, vagy pusztá szórakozássá tette a költészetet. Így kellett Róbertnek is megrendelésre írni szép verseket De Nobili kardinális halálára.

Pompásan sikerülhetett, mert a közönségből sokan túl jónak találták és ráfogták a ravasz jezsuitákra, hogy saját műveiket mondatják el fiaikkal. Bellarmin Róbert ekkor tizenhat éves volt.

Nagy önérettel felelt a vádra és tipikusan barokk gesztussal versenyre hívta versírásban a többi iskolák legjobb tanulóit. Ez volt a „montepulcianói dalnokerseeny“, ahol az összes gimnazisták fejeéről Róbert szedte le a koszorút.

A szentek életén könnyű felismerni Isten kezennyomatát. De azért ők sem mindig látják rögtön saját életútjukat. Vannak ábrándjaik és gyermekálmaik, mint mindenki másnak.

Róbert szüleinek leveléből tudjuk, hogy tizennégy éves korában még orvos akart lenni. Hogyan kapcsolódott át a jezsuita hivatásra, csak az tudja, aki hívta. Tény, hogy a tizenhat éves Róbert ezzel a kérdéssel lepi meg Alfonso Scariigliát: „Barátságunkra kérem,

mondja meg, boldogan él-e hivatásában? Nem takargat-e a Társaság csillogó külső mögött valami rejtett hibát, amely miatt bánja, hogy hozzákötötte magát?" „Csak azt bánom, — válaszolta a páter — hogy nem követtem előbb az Isten hívását (37 éves korában lett jezsuita), aztán azt, hogy nem voltam buzgó annyira, mint kellett volna lennem, ezért nem haladtam annyit, mint sokan társaim közül. Jézustársasága olyan, amilyennek látszik. Ha valaha olyan szerencsétlen lennék, hogy nem tartoznék többé hozzá, megpróbálnám a lehetetlent és újra belépnek." Róbert együtt kérte felvételét rokonával, Ricardo Cervinivel Jézustársaságába. Nagy küzdelem az apával, aki legtehetségesebb fiát nem akarta szerzetbe engedni. Végre a fiú kitartása győzött és Róbert 1560 szeptember 20-án átnyújtotta P. Layneznek, a generálisnak a szülői beleegyezést. Édesanyja így írt: „Hálát adok az isteni Fölségnek, hogy azt hívta meg szolgálatára, akit magamnál jobban szeretek. Igaz, van több fiam, de ezt jobban szerettem, mint a többi, legszebb reményemet beleje helyeztem jelleme és tehetsége miatt. De amint megtudtam, hogy magát Istennek akarja szentelni, örültem neki és most még jobban, mert tudom: az Úrnak a legkedvesebbel tartozunk. És mégis alig tudtam elrejtetni fájdalmamat az elválás pillanatában. Csak egy gondolat vigasztalt: Jézustársaságában jobb anyát talál és jobb atyát abban, akinek őt bizalommal átadom." Édesapja kijelenti, hogy családjá kincsét most mind Istennek adta, mert ezt követelte tőle „az igazságosság".

A világ Világossága

Róbert egész lélekkel állt be a munkába. Magára ölteti Krisztust! Ha keresem, hogy annak az átfoghatatlan gazdagságnak, amit Jézus élete mutat, melyik színében ég Bellarmin élete, két evangéliumi mondat mély összefüggése nyílik előttem.

„Ti vagytok a világ világossága!”

Sokan képzeltek már magukat annak: a racionalistáktól az Übermenschekig, eretnekektől tébolyodottakig. Legjobban kívánczik rájuk Babitsnak ez a sora: „*döglött csillagok*”. Akiknek fénye századok fölötti, azoknak más a titka.

„Én vagyok a világ világossága!”

Ezt is a hegyibeszéd szónoka mondta. *Én* vagy *ti*, az mindegy? A kereszténységben igen. A szentek fénye Jézus fénye, látásuk Jézus látása, mert életük Jézus élete. A bennünk lakó Szentháromság és Krisztusba oltódásunk titka ez. Bellarmin egész tudatosan könyörgött a Jézussal azonosult élet kegyelméért: „Kegyelmeddel lelkemben lakó Szentháromság, imádlak téged. Szentelj meg engem! Atyaisten, maradj mindig bennem, *mint Jézusban!*”

Ez az utolsó fohász már az azonosult élet állítása. Az a Krisztus pedig, akit ő felöltött: a világ Világossága! (Az Egyház mondja a Doktorok miséjében.) Fénybe öltözött. Hivatása volt *világítani* a kaoszban.

„Nem azért léptem szerzetbe, hogy tudós, hanem hogy szent legyek!” Ezt éppen a jövő egyházdoktora mondta, mikor egy-kettőre filozófiát tanulni küldték, már a noviciátus éveit alatt, egy áhítatból tett szerzetesi fogadalom láthatatlan jelével a lelkén. Betegeskedett, de tudása így is föléje nőtt társainak. A három év filozófia végén Bellarmin ott áll az ünnepélyes dispután és nyugodt biztonsággal védi a bölcselet összes tételét támadásra jelölt társai ellen.

Aztán megkezdte hivatását: világítani.

A flórenci kollégiumban lett tanár. Alighogy megérkezett, orvoshoz küldték a vékony termetű skolasztikust. Róbert az oltár elé vetette magát: „Uram, dolgozni akarok érted! Ezért nem akarok meghalni, te meggyógyítasz!” És örömmel jelentette rektorának: „Nem vagyok beteg. Az Úr erőt adott nekem, hogy még sokáig dolgozzam.”

Testalkata gyenge maradt, de mégis ettől fogva

bírta a munkát. Tanított a gimnáziumban és prédikált a flórenci székesegyházban. Hogy egyensúlyban tartsa tekintélyét kis termetével, a fiúk előtt néha megcsillantotta tudását valami magas filozófiai problémáról. A szószéken azonban ellene mondott a barokk retorikának.

A világ világossága volt. Az evangélium nyugodt, átlátszó, mélyreható fénye. Eleinte botránkoztak rajta és egy jámbor asszony imádkozni kezdett, hogy ez a szónokiatlan szónok le ne rontsa Jézustársasága hírnevét. Hallgatósága azonban egyre nőtt és otthon a kollégiumban is szívesen hallgatták gondolatait a lélek életéről.

Szónoki sikerei végigkísérték Piemontban, Páduában. Egyik beszéde után így gratulált a káptalan: „Máskor te beszéltél, de ma valami angyal.” Tévedtek. A szentek szava Krisztusé. Én vagyok — ti vagytok a világ világossága.

Akkor Löwenbe szónokot kértek, a generális rendeletére Bellarmin jelenik meg az egyetemen. Első jezsuita tanár. Beszédeit másolják és úgy viszik széjjel, hogy aki személyesen nem hallhatta, legalább elolvasni tudja. Híres tanártársának, Bajusnak hamis tételeitől visszahódítja az ifjúságot.

A fény világoskodik a sötétben és köre már egész Európát öleli. Hívja a párizsi egyetem, hívja Borromei Szent Károly, Milánó püspöke, de Rómában áll már az új katedra, XIII. Gergely alapítása. Nincs rá alkalmasabb ember, mint a löweni tanár. 1576-ban Rómába rendelik. A protestánsokkal vitatott tételeket kell magyaráznia. Előadásaiból születik leghíresebb könyve: *Disputationes de controversiis christianae fidei, adversus huius temporis haereticos*. Vitatkozások korunk eretnekeivel.

A könyv

Tudományos könyv volt, de aktualitását mindenki vérebén hordta akkor. Tisztán akart látni és kapva-kapott ezen a világos, fölényes biztonságú, objektív hangú könyvön. A katolikus tábor fellelékezett és a szerző dicséretébe kezdett.

Theodor Beza, a kálvinisták vezető szelleme pedig bosszúsan csapott a könyvre: „Ez tönkre tett minket!” Természetes. Egy középkori misztikus, *Tauler* szava jut eszünkbe: „Senki sem lát olyan igazán élesen, mint aki az egyesülés útját járja.” Bellarmin pedig ott járt a Szentlélek ajándékainak állandó uralma alatt, ahol utolérhetetlen biztonsággal hat le az ész kérdéskomplexumokba. Ki veszi fel vele a versenyt?

Augsburg protestáns kollégiumában *egyetlen* könyvet tartottak elzárva a közönségtől. Pacca kardinálisnak mutatta meg egy portestáns pásztor. Bellarmin könyve volt.

Angliában Erzsébet királynő halálbüntetés terhe alatt tiltja el alattvalóit a könyvtől; talán így elébe lehet vágni a veszélyes jezsuitának. Ez a királyi reklám azonban méginkább szétszórja ezt az írást és egy londoni kereskedő mondja róla: „Ez a jezsuita több pénzt hozott a házhoz, mint összes doktoraink együttevége.”

Gyertyatartón

Tizenegy évig tartott a szakadatlan, nehéz szellemi munka. A professzor újra fogyni érezte erejét. Főfájása kiújult. Csendesebb, szép munka várt rá akkor: fiatal rendtársainak lelkét bízták rá a római jezsuita kollégiumban. Gonzaga Szent Alajos így kapott szent lelkiatyát. Nagy tisztelettel néztek egymásra. És a lelkiatya utolsó kívánsága volt, hogy oda temessék őt Alajos lábaihoz.

Mint az egész ház előljárója, csak egyetlen figyel-

meztetést kapott fölülről: ne hallgasson annyira jó és alázatos szívére.

Mert nem parancsolni akart, hanem itt is csak világítani, alázatosan, szelíden, de fényesen. Míg újra elhagyta ezt az állomását is, mert a nápolyi tartomány főnökévé tették.

Ellenőrző körútján találkozott Boldog Realinóval, aki a szentek biztos intuíciójával írja aztán provinciálisáról: „Igazán nagy szent!”

Nem azért gyujtanak gyertyát, hogy véka alá rejtsek, hanem hogy gyertyatartóra tegyék és világítsanak mindazoknak, akik a házban vannak. Az Egyházban.

Már régebben bíborral akarták kitüntetni, de a generális és ön maga könyörgése egyelőre megszábadította tőle, míg végül VIII. Kelemen pápa magához rendelte és a szabadkozó Szentnek átnyújtotta a bíbor kalapot ezekkel a szavakkal: „A szent engedelmesség erejével, halálos bűn terhe alatt parancsolom, hogy elfogadja!”

Ez hatott.

A kardinális szentsége most kezdett még csak igazán fényeskedni. A bíborban látszott meg, hogy a jezsuita ruha csakugyan engedelmes, szegény szerzetest takart, olyan embert, ki magára öltötte Krisztust, a Lux mundit. Nem sokat beszélt; tett.

Hogy szegénységi fogadalmához hűtlen ne legyen, a jezsuita generálistól kért utasítást bíborosi lakására, ruházkodására nézve. És amennyire új körülményei engedték, megtartotta rendje szokásait.

Nem hatott fel hozzá a tiszteletére rendezett fáklyásmenetek zenebonája. Nem vette észre, hogy tömeg gyűlt össze látni „a kardinálist”. És hogy külföldiek mentek a római jezsuitákhoz bizonyító írást szerezni, hogy ők csakugyan, saját szemükkel látták az eleven Bellarmint.

Nem tudta, hogy Gonzaga mantuai püspök térdén állva olvassa leveleit.

Megmenekült a nagy állásba jutottak sovinizmu-

sától is. Jövedelmét szegények és intézmények kapták. Feljegyezték, hogy ugyanazt az első bíborosi ruhát hordta haláláig. Tele volt már toldozgatásokkal.

Egész lelkületét tükrözi ez a nővérehez írt levél: „Ha még egyszer kedved jön, hogy engem bíborosi ruhában láthass (legalább egyszer életében szerette volna), vess egy nagy keresztet, mert biztosan ördögi kísértés. Ah, ez a bíbor! Ha tudnád, mennyi gyötrellem és fáradság jár vele! Ha tudnád, mily édes békében éltem fekete jezsuita ruhámban, tudom, inkább szeretnél szerzetesnek, mint bíborosnak látni!”

Isten emberi indulatokat használt föl ahhoz, hogy Szentje egyházmegyéik főpásztorainak is példája legyen. A kegyelemről szóló vitában ellenfelei jobbnak látták megszabadulni tőle. Így került Capua érseki székére. (1602.)

A trienti zsinat határozatait erős kézzel teljes egészükben az életbe vitte. Tervszerűen végigmisszióztatta egyházmegyéjét. De talán újra a szegények emlegették legtöbbet szent főpásztorukat.

1605-ben meghalt a pápa és Bellarmint konkláva hívta kötelessége. Egyszerre aktuális lett könyörgése: „A papatu libera me Domine!” A pápaságtól ments meg Uram engem.

Pedig egy hónap múlva új konklávén másodszor is közel került a tiarához. Alázatos imádsága győzött. De azért ott kellett maradnia Rómában az új pápa, V. Pál mellett.

Hatalmas működést fejt ki. A pápa különféle intézmények protektorává teszi. Egyházmegyéik rendezését bizza rá és szinte minden egyházpolitikai kérdésben döntő szava van. Írásai védik a pápa jogait Velencével szemben és a párizsi parlament Bellarmin gallikanizmus elleni írását felségsértés terhe alatt tiltja el. Angliában I. Jakab királlyal kell írásban szembeszállnia. Közben időt talál aszkétikus könyvek írására is. Egymásután folynak tollából a zsoldár-

magyarázatok, könyvek az imáról, a lélek bűnbánó könnyeiről.

A jó hír

Még 1616-ban üzent a kardinális Boldog Realinónak: „Már úgyse tud mit csinálni ezen a világon, menjen hát lassan a paradicsomba és készítsen utat nekem is.” Realino pedig így szólt: „Mégfogadom a kardinális szavát. Egy-két nap múlva Isten kegyelméből a paradicsomban várom majd őt.”

Csakugyan meghalt, és mikor Bellarmin 1621 augusztus 25-én újra évi lelkigyakorlatra vonult vissza San Andreába, a jezsuita noviciátusba, tudta, hogy szent barátja elkészítette már az ő helyét is. Láz támadta meg. Betegágyán meglátogatta Gergely pápa is. „Nemsokára végem lesz, különben nem jött volna el a pápa” — mondta. A Szentatyához pedig: „Eleget éltem, az Egyháznak már nem vagyok hasznára. Szeretnék hazamenni!” Szeptember hetedikén kérdezte a jezsuita generálistól: „Mikor jön el a halál?” „Itt van.” És háromszoros kiáltásban tört ki szívéből az öröm: „Ó, jó hír!” Tíz napra rá halt meg.

Kicsoda közületek az az ember, kinek, ha száz juha vagyon és elveszt egyet azok közül, *megy* az elveszett után, míg nem megtalálja azt?

„A Szent”, mondották az eldugott délfrancia hegyi falvak népei Registről. És szájról-szájra szálló suttogás, meg hangos dicséret felel az Úr kérdésére: Ez az az ember!

*

Vivarais és Valay kanyargós hegyi utain, szakadékok mellett, erdőben, jégen előre. Nem lehet élvezni a téli alkony ezüstlila havát a fáradtságtól és erőfeszítéstől, hogy még idején ott legyen valamelyik jelentéktelen, völgybe rejtett kis házcsoporthat. Töri magát előre. Megy az elveszett után.

Plébániatemplom. Éjtszaka. Hideg hegyi szél. Az ajtó előtt, mert nem tudta, vagy mert feltűnés miatt nem akarta kinyitni, ott térdel a missziós atya. Holdfény esik rá. Adorál. Hideg a kő a térde alatt. Haja-donfővel van. Nem fázik, nem veszi észre. A templomablakból kis rubintsugár; ez csalta ide éjnek közepén. Van bent Valaki. És az ajtó előtt a missziós atya adorál.

Kicsoda ez az ember?

*

A kereszténységnek vannak fájdalmas misztériumai is. A „bűn” és „pokol” szóra világkatasztrófák súlya terpeszkedik el a lelken és sötét titokban gomolyognak bennünk kozmikus képek: fényes szellemek pokolraválása, csillaghullás, mit a Sárkány farka sodort le az égről; az életből halálba sülyedt ember, férges testek és Nagy Szent Teréz látomásai: „Úgy hullnak a lelkek, mint a hópehely.”

Gyermeklélek is megérzi ezt az egyetlen és magában véve legpesszimistább tragédiát.

Regis lelkét már kicsi korában megfogta a „Mysterium Iniquitatis”. Akkor félelmet váltott ki belőle. Ezért nem követett el súlyos bűnt soha.

De *résztét* is ébredt benne minden *lélek* iránt.

Szüleinél erős katolikus hitet talált, de Fontcouverte környéke már protestáns volt. 1597 január 3-át írtak, mikor *François Regis* megszületett.

A közeli kis városban, Béziers-ben ott voltak már a jezsuiták és szülei ide küldték a fiút.

Ferenc úgy látszik magával hozta kisfiúkorai ministrációinak emlékét. Az a később hajadonfővel imádkozó apostol az Oltáriszentség előtt, *érni* kezdett.

Kamaszkorában is látták az oltár Kenyere előtt. Mária-tiszteletre a kongregáció tanította meg.

Észrevette, hogy vidám közvetlenséggel tud a fiúk közé vegyülni és ezért szeretik őt. De férfiasabb és erősebb akaratú a többenél, úgyhogy vezetni tud. És vezette őket Isten felé.

Tizenkilenc éves volt, mikor érett ésszel akart az életpályáról dönteni. — Lelkigyakorlatba vonult. Hallotta, ezek az elmélkedések arravalók, hogy „az ember rendezze életét”. Élni senki sem tanította még meg úgy az embereket, mint a manrézai remete. Nem jezsuita csapda a lelkigyakorlat. De Regis mégis úgy találta, vagy inkább hallotta a lelkében: „Légy jezsuita és add az életed mások megtérésére!”

Szeplőtelen Fogantatás napján Toulouse-ban felvették a rendbe.

Elöljáróinak már akkor, próbaévei alatt fékezni kellett túlzásra hajló vezeklésvágyát, hogy a későbbi apostol életét jó színe mögött meg ne hiúsítsa az ördög.

A jezsuita kettősség: tevékenységbe csordult szemlélődés, tanulmányai alatt egyre nőtt benne. Éjtszakai szentséglátogatásaira felhívták rektora figyelmét. Kérték, tiltsa el tőle.

„Ne zavarják ennek a tiszta léleknek bizalmas beszélgetését legfőbb Örömeivel. Szent ez a fiatalember és csalódnék, ha az Egyház majd később nem ren-

delne ünnepet neki." Ezt válaszolta az előljáró, aki ismerte skolasztikusát.

Szemlélődés

Tournon környékére jártak az atyák prédikálni. A filozófus Regis gyakran ment velük. Örömmel jelentkezett. És ha beértek a falvakba, megszólalt Regis csengője. Így hívták össze az embereket. A gyónást Frater Regis készítette elő. Jól katekizált. Ezért bízták meg, hogy a rendház alkalmazottainak rendszeresen tanítsa a hitigazságokat.

Tevékeny élet

Mikor tanár lett a Le Puy kollégiumban, a bűn misztériuma, mit gyermekkorától Istennel megoldani akart és magában elrejtve hordott, néha újra megjelent. Könnyekben. Ha osztályában bánatot indítani tanította a fiúkat, megjelentek szemében a könnyek. Nem igen értették, hogy tud sírni egy erősakarátú férfi. Nem ismerték a bűn misztériumát.

De ezek mégis *áruló* könnyek. Ahogy Szent Szaniszló egész lelkét kitárta egy sóhajtás: Anyám, . . . úgy kristályosodott Szent Ferenc lelke könnyekké, mikor újra és újra gondolatban vagy valóságban közel jutott a bűnhöz.

Miért érti meg a gyermek éppen ezt a titkot?

Miért hallja, hogy éppen a bűnösök hívják?

Miért tud különösen a gyónásról beszélni?

Kicsoda ez az ember, aki így vágyik egyetlen eltévedt bárányka után?

A példabeszédet magáról mondta Jézus. Csak az ért meg *mindent* Szent Ferencben, aki észreveszi, hogy ez a földi emberen átverődő szent Arcél a bűn misztériumát pásztorszívvvel, lélekkereséssel, irgalommal megoldó *Jézusé*.

Az események is ezt tanítják:

Kellett, hogy rögtön a teológia után Dél-Francia-

ország misszionáriusává tegyék. Hiába kérte magát Kanadába. Mennie kell az elfelejtett *elveszett* után.

Addig senki sem gondolt a hegyek népére. Sok háború züllesztette szinte egészen pogánnyá őket. És akkor megjelent Montpellierben az ő emberük.

Gyalog ment a legtávolabb eső kunyhóhoz is. Akár egyetlen lélekért is. A „századikért”.

Prédikált. Terjedt a híre. P. Regis provinciálisa maga is elment meghallgatni alattvalóját. Egyszerűen beszélt. Dogmákról. Szinte érthetetlen, miért sírnak úgy a hallgatói! Új retorika!

„Bár beszélnének mindnyájan így! Az Isten ujjá ez! Már igazán nem csodálom, hogy így özönlik ide a nép és annyi a lelkek haszna. Ha ebben a városban laknék, nem mulasztanám el egyetlen beszédét.” Ezzel lépett ki tartományfőnöke a templomajtón.

Le Puyben minden vasárnap tömve volt a templom. Várták a Szentet. A szószéken és gyónásban irgalmas volt. De látták haragudni is. Gyűlölte a bűnt.

Nem állt meg öntelten pillanatnyi sikerek után. Tartós eredményt akart. Megtalálta a nyitját.

Talán ott égett lelkében a bűnbocsátás példabeszédéből egy szó: mikor a züllött, elcsavargott fiú éhségtől összeesik a disznók vályuja előtt. Lázás szemében mint valami álmokép felvibrál az atyai ház Kenyere. „Otthon duskálnak kenyérben! Felkelek és Atyámhoz megyek!”

Regis is: eucharisztikus csoportokat szervezett missziói után. Hogy duskáljanak Kenyérben, és ha elestek, még szájukban legyen az ize és kimondják: felkelek!

Szívébe markolt a sokszor pénz miatt elzüllött leányok sorsa. Vissza tudta őket vezetni a kegyelem életére. Jézus volt benne, aki felmentette a házasságtörőt és szemlélődöt formált az érzéki Magdolnából.

De tovább mondja a példabeszéd: És zúgolódának a farizeusok és írástudók, mondván, hogy ez bűnösökkal társalog és velük eszik. Így kellett François Regis-nek is megköstölania a rágalom és gyanúsítás kely-

hét. Némán fogadta. Alázattal. Bár közvetlen előjárója is hitt a rágalomnak, míg csak nagysokára Isten meg nem dicsőítette benne önmagát.

Ma bámulattal nézünk a gyóntatószék hősére: Vianney Szent Jánosra, az arsi Szentre. P. Regist nem kötötte egyetlen plébániatemplom, napirendje mégis nagyon hasonlít a szent Plébánoséhoz. Az utolsó napokét részletekig ismerjük.

Karácsony felé járt az idő. 1640 december 22-nek éjjelén ott gyalogolt a misszionárius újra a hóban. Hegyek között. Erdei úton. Egyre hosszabb lett az árnyék. A misszionárius sietett. Beállt az éj. Még mindig erdő és előtte egyre ismeretlenebb az út. Pedig másnap reggelre misszióra várják. Eltévedt. Hiába minden sietség. Fáradt is volt már. Akkor akadt valami magános házra. Kopogott. Kiutasították. „A rókáknak barlangjaik vannak, de az *Emberfiának*...” És Regis továbbvonszolta magát. Izzadság öntötte el, mikor megállt egy összedült kunyhócska előtt. Alábújt és végigfeküdt a megfagyott földön. A hegyi szél végigborzongatta fáradtságban veritékező testét. Lázas lett. S aki megtudta tenni, hogy templomajtóhoz csalja éjtszaka Vele beszélgetni, most is eljött. Karácsony gondolatából természetfölötti vigasz ömlött lelkébe és *maga* mondta, hogy alig volt ilyen édes vigasztalása, mint ott, azon a téli éjtszakán.

Virradatkor továbbkényszerítette önmagát. Holtfáradtan érte el La Luvesc-et. Nyilalott az oldala, de szószerkekre ment és utána gyóntatott *éjjelig*. Karácsonykor három beszédet mond. Az utolsó után indul a gyóntatószék felé. „Megy az elveszett után”, de összeszik. Úgy viszik a plébániára. Fekve oldozza fel az embereket, akik utána tódulnak. Utoljára húz keresztet a levegőben. — Tüdőgyulladás. — „De boldogan halok meg!” „Jön Jézus, meg Mária!” „A boldogok hazájába visznek!” „Megváltóm, kezeidbe ajánlom lelkemet.”

És megszólalt a lélekharang.

44 éves volt. Felőrölte a munka.

A nagyok versenyében igazán „jelentéktelen életmű” felemészthetőni másokért. Az Isten másképp nézi. Az az emberi nagyság, amit mégsem tagadhatunk meg a férfitől, aki tudta, miért él és munkában halt meg, új fényt kapott 1737-ben. Szentté avatták.

Gróf de la Mothe vallotta róla a szenttéavatás perében:

„Nyolc hónapig tartózkodott Regis páter birto-
komon. Ezalatt alaposan megfigyeltem. Emberi szenvedélyek legkisebb nyomát sem vettem észre benne. Úgy látszott, egyetlen szenvedélye van: lelkeket nyerni az Istennek. Ez elvitte őt a legnyomorúságosabb falvakba és szármalmas kunyhókba is. Borzalmas időben is kiment, katekizált, szentségeket szolgáltatott és segített a szegényeken.

Sajnálunk, úgy bánt testével. Kevés fekete kenyér, tej, főzelék, zsír és só nélkül, ez volt tápláléka. Három szál deszkán, vagy puszta földön aludt, két-három órát. Minden éjjel véres ostromozással fegyelmelte testét. Szigorú életmódja akkora hatást tett a népre, hogy szélteben-hosszában szentnek emlegették. Grófságomban mindent elért, amit csak akart. Megtérítette a bűnösöket és eretnekeket. Több világi pap is nagy tökéletességre buzdult. Ezért tartom miszsióját Istentől kapott legnagyobb jótéteménynek.”

Miszsiója még tart: 1826-ban alakult Párizsban egy társaság, mely vadházasságok rendezését tartja hivatásának. Bécsben húsz év alatt tizenegyezer házasságot és kilencezer gyermeket törvényesít. Regis Szent Ferenc egyesületének hívja magát.

Regis Szent Ferenc nővérei tanítanak, kórházakba viszik Krisztus szeretetét. És az árvagyermeket nevelő Regis Szent Ferenc társulatban sok elkallódott báránka talál vissza ma is az eleven szívű Pásztorhoz.

FRANCESCO DI HIERONYMO

A népből jött s a néphez küldetett. Misszionáriusnak. Isten rábízott egy várost és megszentelte azt.

S most egy barokk festő oltárképén angyalok emelik Nápoly fölé, a Vezúv és a tengerpart fölé. Ég, föld közt lebeg. Tisztaság és hamutszóró, tűzokádó pokol fölött. Jezsuita ruhában. Ez a missziós élet. Bent lenni a piszkos kis városok piaci lármájában, de fölöttük maradni. Bent lenni az égben, hogy ne veszítse el realitását a lélek előtt, de mégis lent maradni azoknál, akiket menteni kell.

Francesco di Hieronymo megcsinálta maradék nélkül. Hosszú életen át. (1642—1716.)

Nem tartozott azok közé, akik féltik reverendájuk tisztaságát rossz hírű városnegyedektől. Végre is *bűnösöket* keresett. Azok meg nem jöttek ki tanyáikból, mert aki kijött, már nem volt bűnös. És végre is Istent vitte hozzájuk. Barátjuk volt, mint *Jézus*. És Hieronymo krisztusbaöltözött lelkéről minden hiányzó írás helyett beszélnek a Nápoly utcáin lejátszódott életesemények.

Jézust látjuk körüljárni, jót cselekedvén. Lehajolni sebekhez. Magdolnákká oldozni parázna nőket és megbocsátani házasságtörőknek. Keresni az elvesztett garast, még akkor is, ha írástudók és farizeusok botránya lesz miattuk. Akkor is, ha maguk a bűnösök támadnak ellene.

„Ha megakadályozom a bűnt, meghalnom nyereség!” — mondta.

Egy szentbeszédben pedig ezt az önvalloást:

„Mit akarsz te P. Francesco oly sok prédikációdal? — Mit akarok? Megtéréseket akarom! Kényszeríteni akarlak, hogy végre felhagyjatok a bűnnel és üdvözítsétek lelketeket. Ha Isten engedné, ezt az igazságot éjjel-nappal szeretném nektek prédikálni,

egészen utolsó leheletemig, hogy megértsetek bűneitek nagyságát és aztán ne legyen mentségetek, ha meg nem tértek. Igazán mondom, a bűnösök Isten ítélőszéke előtt *nem okolhatnak engem* megrögzöttségük miatt. Nem vádolhatnak, hogy palástoltam előttük lelkük szomorú állapotát."

A sok megtérő közt akadt néha megátalkodott lélek, akin nem fogott se példa, se kegyelem. Hogy hallgatói megérezzék az Isten igazságosságának súlyát, a „jobb lett volna neki, ha nem született volna” krisztusi mondatnak megrázó misztériumát, ezt a csodát művelte a benne működő erő.

Nápoly züllött negyedében, szabadtéren, árusok, bódék, kordék és kocsmák közt prédikált. Mikor beszédbe kezdett, egy szomszédos piszkos kis házban megindult a zenebona. A Páter bűnről, halálról, ítéletről prédikált, de szavát túlharsogta sípok és dobok zöreje s a céda nőnél táncoló, berúgott férfiak rikoltása.

Egy nap szokatlan csend ült a házon. Halál. A Páter fölvezettette magát a nő ravatalához. Kint a tömeg már várta a prédikációt. Most így kezdődött: Katalin, hol vagy? És válasz nyöszörgött elő a hulla torkából, amint felnyílt, tört szemét a Szentre fordította: „A pokolban, a pokolban vagyok."

Ez volt a föld. Milyen kár, hogy csak a szónokot hallhatjuk, mert a laikus testvér, aki éjjelenként beteghez hívta, csak annyit tud mondani, hogy P. Hieronymot imában találta.

Mi ment végbe a lelkében? Hogy bírta ezt a sok bűnt szeretettel, a fáradságot tüzzel, a szónok és apostol sikerét alázattal, a megátalkodottakat térítő, véres penitenciákkal?

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto! Tudták, mennyire szereti ezt a dicsőítő verset. Mi csak sejtethetjük, milyen magas lelkiség jut el a Szentháromságba kapcsolódott életig.

Az ég és föld paradoxon megoldása mellett P. Francesco nagysága: *szeretet*.

Még kis gyerek volt. Ott lábatlankodott anyja körül a grottaglie-i kis házban. Tudta, mi hol áll, s ha szegények jöttek, édesanyja nélkül is jótékonykodott.

Egyszer éppen ajtóban fogták. Kenyér volt a kezében. És vitte kifelé. Anyja figyelmeztette, hogy tudta nélkül ne nyúljon semmihez.

— Mama, alamizsnából nem lesz kára senkinek — védekezett a fiú. — Nézze meg, miye hiányzik.

S a polcon olyan volt a kenyér, mintha senki se szegte volna meg. Így kapott Francesco szabad rendelkezési jogot az éléskamra birodalmában.

Páter korában is rá lehetett ismerni az adakozó Francescóra. Koldult és osztott. Mikor már igazán semmije se maradt és még mindig nagy csapat szegény szorongott körülötte, tréfásan biztatta őket: „Hát csak rajta, húzzátok le P. Hieronymo bőrét, és adjátok el a vásáron.”

Egy fiatal atyának, kit melléje osztottak missziótársul, ezt a tanácsot adta: „Ne törekedjék arra, hogy gazdagok és előkelők közül toborozzon magának lelki gyermekeket, mert ez könnyen arra vinné, hogy megvesse a szegényeket. Szóval dolgozzék szívesen a nép javán, a kisemberek javán. Így teszek magam is. Reggeltől estig szegények, iparosok, kézművesek megtérítésén dolgozom.”

„Dolgozom.” Ez nála nem volt frázis. A szeretet mértéke nem szó, hanem *tett*. P. Francesco szüntelen munkája, szüntelen, le nem lohadt szeretet jele.

Egyszer már nem bírta tovább. Vér ömlött belőle. De úgy gondolta, hogy mennie kell: „Adja Isten, hogy prédikálva találjon a halál!”

— Páter Francesco, ne menjen! Pihenjen egy kicsit!

— Nem. Ez semmil Isten dicsőségéért és a

testvérek lelkéért nem kell félni a fáradságtól. Bátorság! Isten segít.

Segítette annyira a szeretet hőjét, hogy kínzó övével derekán is bírta a beszédet és gyóntatást. És megrendítő volt, amikor a kitörni készülő Vezúv hamuesőjében nyugodtan állt és a nagy hamvazkodásban bűnbánatot hirdetett.

— Ez az ember vasból van! — mondta, aki látta. Mégis elemésztődött.

1716 márciusában erőt vett rajta a betegség. Hősi türelemmel várta a halált.

— Mit tart legnagyobb kegyelemnek, amit életében kapott? — kérdezték.

— Hogy mindig Isten dicsőségét kerestem, nem a magamét!

Ki mondta ezt? Ő, vagy talán Az, aki Szent János evangéliumában így szól:

„Nem keresem a magam dicsőségét!
Hanem tisztelem Atyámat!”

Látóhatár

Ketten járnak a kolostorkertben. Köröttük lassan aranylani kezd az ég. Majorka szigetén alkonyodik. A szemhatár biborköre végtelenre nyílik a tenger felé, egymásba ömlik a víz és az ég. S *ők* néha megállnak a remegő alkonyi fényben. A lélek negyed-órája ez. A fiatal az öregre néz és issza szavát:

— Hát türhetjük, hogy a világiak kapzsisága nagyobb legyen Krisztus szereteténél?... Vadak az indiánok és négerek, igaz. De drágakövek. Csiszolatlanok. Szépségük mégis megéri, hogy akár fáradalommal fényessimára vessük őket. Ezért, testvérem (s a jámbor öreg kapus törődött teste most megnő, belenő az arany látóhatárba, szeme tüzzel keresi a végtelent), lelkem testvére! Mi állhat ellen a te buzgóságodnak, hogy meghozd ezt az áldozatot? Ha igaz apostoli tűz ég szívedben, ha igazán Isten Országá vágyad netovábbja... menj, menj, siess Amerikába, hogy azt a sok veszendő lelket megmentsd Istenednek! Ha igazán szereted Jézust, ne húzódozz, hogy az isteni Vér, a Golgotán minden emberért kiontott Vér, ezekért se folyjon hiába.

A skolasztikus előtt sose sejtett távlatokba tágl a *látóhatár*. Túl a kolostorfalakon.

A vérpiros alkonyi kör, mintha végigömlene a messzi partokon. Amerika. És mintha Krisztus *Vére* volna: cseppekben csillog a megmentett lelkeken. Ő mentette meg őket. — Mennie kell! A skolasztikus érzi, hogy Alfonz testvér szavára végre *katolikussá*, egyetemes vágyúvá nyílt a lelke.

Igy lett Petrus Claver, a majorkai kis jezsuita, hithirdetővé. — Provinciálisa csak szíve vágyát adta meg neki, mikor 1610 áprilisában Amerikába küldte.

Az szeret igazán, ki életét adja barátjáért! Isteni Barátjáért és kis emberekért.

Kláver akkor krisztusszerelmes, húszéves volt. *Véres, édes éjtszakák.*

Mit csinált Kláver Cartagénában? — Hagyjuk még a megbámult nyilvános életet. Mert otthon olyan jeleneteket látott a szürke rendházfolyosó, hogy a középkor Susoiról olvastunk csak hasonlót.

A „társadalmi katolicizmustól” idegen ez, a mórtokerékpár lelkiségtől szintén, legjobban a „józan katolikus”-októl.

Aki szeret, már nem mérheti „józansággal”. Különben is Istent csak a „Kereszt szent örületével” lehet igazán szeretni. Csodálkozni lehet, hogy éppen a Legmegalázottabb Embert, a Gyalázat Fájára Kiszögelt Embert szeretik ennyien és így. De a tény megvan. Kegyelemnek hívják. „Ha felmagasztaltatom, mindeket magamhoz vonzok.”

Klávert a legteljesebb egyesülésre vonzotta.

... Péntek este lett. Aztán éjtszaka. Mindenki nyugalomra tért. Kláver akkor halkan fölkel. Ebben az időben elmélkedő lelke előtt lepereg az egész keresztút. Ő résztvesz benne. Testével is. Szőringet húz. Fején töviskorona. Felostorozott vállain keresztet cipel állomásról állomásra. Véres éjtszakák!

„Jézusom, édes, keresztreszegzett Üdvözítőm, teljes szívemből szeretlek! Ó hadd éljek, szenvedjek, hadd haljak meg érted!”

Szenvedés. *Édes* szenvedés. Kláver életében elmoshatatlanul főhelyen áll. Miért tette? Szeretett. És még így imádkozott:

„Add Uram, hogy *több* és mindig több lelket mentsek meg. Adj, Uram, *több* keresztet és *több* szenvedést.” A lelkekért tette. Mint Krisztus.

„Kiegészítem testemben ami híja van Krisztus szenvedésének!” A megváltásban résztvevő lelkek programja ez.

A keresztutat járó Mesterrel, apostolok és megváltók Mesterével *azonosult élet* programmja.

Ilyen fokban külső önmegtagadás nem való mindenkinek. De Klávernek hivatása volt. És háromezre ezer néger lelket váltott meg vele Jézus.

Mindennek, mindennek *gyökere* ez. A szörruha alatt elől-hátul tövises kis fakeresztek. Horgas posztócsíkok. Vezeklőöv. Így indult apostolsága.

Rabszolgák rabszolgája

Cartagéna felé hajó közeledett. Rakva rabszolgákkal. Odatódultak mind a fedélzetkorláthoz. Ostorcsapások nyoma a hátukon és elkeseredett gyűlölettel figyelik a partot: kínzóhelyüket, ahol majd utolsó napjukig robotolnak, ha még valahová el nem hurcolják őket. Évente tízezret hoztak Cartagénába.

S akkor partra értek. Egy ember lépett a fedélzetre. Néger tolmácsok szava hangzott, minden lehető tájshóláson. „Bátorság, testvérek! Barátotok ez és atyátok!”

Kláver barátságosan int. Eléjük teríti minden összekoldult holmiját: narancsot, dohányt, ruhát, pipát. „Jobb dolgok lesz Cartagénában, mint Afrikában.” És szélesen vigyorognak a vastagajkú feketék.

Aztán végigmegy a hajón. Lenéz a fenékre. Összezsúfoltan fekszenek hullák és betegek, nő, férfi, gyermek, öreg, szörnyű bűzben. Ezekkel a betegekkel lesz még neki dolga.

A kikötővárosban és környékén minden rabszolga tudta, hol tart Páter Kláver rendszeres hittant. Jöttek. — Először nem is a hitért, hanem újabb ajándékokért és szeretetért. Itt aztán a leereszkedés minden leleményességével, képpel, gesztussal beszélt nekik Kláver.

Hitoktatás végén imát kezdett az apostol és néger tolmácsai kórusban mondták utána: „Jézus Krisztus, Isten Fia, te légy apám, anyám és minden jóm.

Szívből bánom, hogy megbántottalak, Istenem, nagyon, nagyon, nagyon szeretlek!"

S ahogy a Páter ezt a „nagyon”-t mondta, attól nagyon meg lehetett indulni. A négerék bünsíratása lett a visszhang. „Szeretlek, szeretlek, Istenem!"

A Szent pedig keresztelte és gyóntatta őket. A jezsuita templomban. Más kifutott, mert nem bírta a négerszagot. Kláver bírta és bírta a gyóntatószék trópusi fülledtségét. Csak egyszer ájult el, napi gyóntatás végén, estefelé.

És azok a beteglátogatások!

Ki törődne egy nyomorult rabszolgával. Ott estek össze, ahol voltak és akár meg is rothadhattak a piszoktól. Így talált rá egyszer egyre valami barlang-félében. Kláver félrehúzta a nyílást záró gallyakat. A rothadás sűrű szaga csapta meg. Sebekben, genyben fetregő négert látott odabent. Egész ösztönszerűen még ő is visszatántorult. — Egy pillanat és észrevette, hogy gyenge volt. Gondolja, nem látja senki. Lerántja válláról a ruhát és véresre csattog hátán ostora. Bünteti magát és erőért könyörög. Aztán belép, lehajol a szerencsétlenhez. Közvetlen előtte folynak a sebek. Ő jóvá akarja tenni gyengeségét. „Amit egynek a legkisebbek közül tettetek, nekem tettétek!" Ő az előbb visszatántorodott *Jézus* sebeitől. Mert a Mester azonosságot prédikált minden emberrel, szegénnyel és beteggel. Ezt helyre kell hozni... lehajol és *megcsókolja* a szörnyű sebet. Megtette ezt már Assiszi Szent Ferenc is a bélpoklossal. Ne botrányozzatok meg rajta. Az *Üdvözítő* sebéét meg lehet csókolni! Még rabszolga képében is. S hogy Ő volt, onnan tudjuk, hogy Klávernek semmi baja sem történt ezektől a beteglátogatásoktól. Nem kapott, nem hordott szét fertőzéseket. Köpenye sem. Pedig odaterítette sok ragályos néger alá. S ez így ment nap mint nap. Hajók, oktatás, ápolás, koldulás.

Csodaiszonyban szenvedők magyarázzák meg ezt az életet! Annyi önsanyargatással ekkora munkát

és *ilyen* munkát harmincöt évig szüntelen. Háromszáz-ezer megkeresztelt, tanított és ápolt néger.

Hogy teljes legyen a megváltó keresztút, élete vége felé, 1650-ben bénaság lepi meg. A segítőtestvéreket elvitte a pestis, őt egy négerre kell bízni. Ez „ápolja” ezentúl. Felfalja előle az ételt, durva marokkal hurcolja ide-oda a beteget, néha vezeklővénél fogva. Kláver semmit se szól, az előljárók későn jönnek rá.

Az öreg apostol még meglátja fiatal utódját, ki példáján buzdulva, művét folytatni jött. De 1654 szeptemberében itthagya négereit a földön. S azok jajgatva özönlének a templomba: „Meghalt a mi atyánk!”

Nem! Ma is az összes négermissziók pártfogója.

Lelkét így jeleníti meg inspirált szavakkal az Egyház liturgiája:

Ime, én, az úr, ajtónál állok és kopogok. Ha valaki meghallja szavamat és megnyitja nekem az ajtót, bemegyek hozzá és vele élek, ő meg énelem.

(Introitus)

Emberszemek csak annyit láttak, hogy a Majorka-szigeti rendházban minden csengetésre gyorsan megjelent az ajtónál kissé öregesen, szelíden és alázatosan egy kopott ruhájú testvér és végtelenül pontosan igyekezett mindenkinek kedvére tenni. 45 évig csinálta ezt.

Az Introitus szavai azonban egy egész más, láthatatlan, de éppoly *reális* sikra vetítik az egyszerű jelenetet.

Lélekké lesz a majorkai rendház. S a portánál zörgető Vándorról rögtön tudjuk, hogy ő az Emberfia. Jön Alonzo testvér is. *Siet megnyitni.*

Mindig és késedelem nélkül. Az Úr kívánságának hogy állhatna ellen? Mit is tehetnénk mi emberek a kegyelemnek mást, minthogy szüntelen megnyitjuk számára az ajtót: *engedünk neki!*

„Ahogy ezt a rettenetes vihart hallgatom, mely egész házamat megrázza, az Apokalipszis soraira kell gondolnom: „Ecce sto ad ostium et pulso”, íme, itt állok a kapunál és kopogok. Mely kapuról van itt szó? Hacsak nem lelkünk elveszett kapujáról, a Bárány vérével jelzett ajtóról (Exodus), arról a titokzatos Keleti Kapuról, melyről Ezekiél próféta beszél és amelyen keresztül csak az emberek Megváltója léphet át. Milyen szomorú és igazságtalan, hogy ez a kapu bezárt!

Olyanok vagyunk, mint a rossz lakó, akit csak

száralombból tartanak a házban, mely nem az övé, melyet nem ő épített s melyért nem fizetett, és aki eltorlaszolja magát; egy pillanatra sem akarja beengedni a törvényes gazdát. S egy viharos éjjel magunkra maradunk, magános és vigasztalan házunkban, és hirtelen kopogtatnak! És nem is a rendes kapun; egy másikon, melyről azt hittük, hogy örökre elítéltetett, de semmi kétség, kopogtatnak, kopogtatnak! Bennünk kopognak s ez fáj nekünk, mint mikor a gyermek először mozdul meg anyjában.

Ki kopogott? Semmi kétség: Ő az, aki tolvajként jő éjjél felé, Ő, akiről megiratott: „Ime, a Jegyes, menjetek elébe!” És mi szívdobogva hallgatunk. Talán csak egyszer fognak kopogni. Talán egész éjjel döngeti majd a kaput, amint néha reggelig halljuk a megdühödött ablakszárnyat, mely állandóan nyöszörög és csapódik, de olyan kényelmetlen dolog most felkelni s kinyitni azt a rozsdás kaput! Két retesz tartja: az egyiknek rossz szokás, a másiknak rosszakarata a neve. Ami a zárat illeti, az a mi személyes titkunk. Kulcsa elveszett. Olaj kellene, hogy mozgásba hozzuk. S vajjon mi történne, ha kinyitnók a kaput? Belépne a végtelen ősi szél, mely a vizek felett zúg, Valaki, akit nem látunk, de aki nem engedné meg, hogy tovább is kényelmesen éljünk otthonunkban. Isten Szelleme, ne lépj be, félek a léghuzattól!

Kopognak, kopogtak. S vajjon hol ütnek belénk? Érzelmekben, vagyonunkban, testünkben. De Isten nem csak üt, taszít is. Egyszer erőszakos taszítással, megpróbáltatással, mely ellenállásunk mélyéig hatol, máskor állhatatos, kellemetlen, állandó nyomással. És nemcsak taszít, de ver is, ahogyan az ütőerek lüktetnek fájdalmasan egy zúzódás körül. És megérint, hirtelen érintéssel, mely megállítja a szívet. Vagy csak egyszerűen egyesül annak a szívnek dobogásával, melyet Ő alkotott s mely állandóan érezteti a történéseket és eszméket. Ő szüntelenül kopogtat bennünk. És mindig, mindenütt azt az érzéktelen és kemény *falat*

találja. Ó Uram, sietünk kinyitni Neked, tudjuk, hogy fáj, ha ütni vagy kénytelen.”*

Alonzo Rodriguez mindig rámondta ezt a „sietünk kinyitni”-t.

Valamikor tanulni akart. Elhagyta ókasztíliai városkáját, Segoviát, hol 1531-ben született és Alcalában kezdett volna egyetemi tanulmányokat. S akkor meghalt az apja. Isten szólította el! Alonzo szelíden engedett Neki, az egyetemről visszament a boltba, rőf-számra mérni vásznakat.

Megházasodott. Nyugodt, csendes révnek tetszett ez az életállomás. De a szabódezsöktől gúnyolt „ért-hetetlen Gondviselés” (és csakugyan az) az ajtónál állt és kopogott. Kisleányát és feleségét kérte. Alonzo most is engedett. S e kettős haláleset után már nem maradt senkije, csak egy hároméves szőke kisfiú, utolsó gyermeke.

Alonzo sokszor elnézte a fiú tiszta szemén a lélek csillogását és így imádkozott: „Uram, inkább vedd el őt is, ha gondolod, hogy valamikor halálos bűnnel bántana meg Téged.” Egy hónappal később ott ment a kicsi koporsó után.

Igy kérte aztán felvételét Jézustársaságába. Hajlandó volt tanulni, de megelégedett a segítőtestvérek állapotával is. Többszöri sikertelen próbálkozás után (túl öregnek nézték ahhoz, hogy hasznára lehessen a rendnek), Aragónia provinciálisa felvette noviciátusába. „Nem akarom megfosztani a Rendet egy szent-től.”

Alonzo akkor negyvenéves volt.

Valenciából alig hat hónap után Majorka szigetére rendelték. Kapus maradt itt élete végéig.

Az Úr kopogását érzékeny fülekkel figyelte, és mindig megnyitott. Akár *Szabály*, akár *Elöljáró*, akár *Vendég*, akár *Kegyelmi* indítás képeben jött a Mester, nyitva találta a lelkét. *Be is ment* hozzá —

* Paul Claudel.

ígérete szerint — és *vele* étkezett. Alonzo meg Övele. A misztikus szemlélődés mennyei Asztalánál. Elöljárói megiratták vele lelke minden titkát.

Az alázatos embertől csak így, parancsra kaptuk azt a csodálatos könyvet: „Lelkünk egyesülése Jézus Krisztussal.”

Szenvedésemnek sokasága szerint örvendeztették lelkemet vigasztalásaid, Istenem! — mondja miséjének offertórium.

És csakugyan, a kis könyv a Kereszt misztikáját hirdeti:

„Az igazán lelki ember, aki hozzákezd a látszólag ellentmondást rejtő evangéliumi szó megvalósításához: Aki elveszti . . . megtalálja. Nekem is keserűen kellett szemlélnem anyagi összeomlásomat és szerettem halálát, hogy az Isten *színe előtt* éljek és igazán *új emberré* legyek.”

„Miután a szenvedés titkaiba egészen elmerültem, Krisztus-szerelmem nem ismert határt. Imámban a gondolat és érzés zaja elmúlt és én odaadtam magam a Krisztusról rám ömlő világosságnak. Az Úr lelkemre hajolt, felnyitotta szemem, hogy lássam, mit szenvedett . . . értem . . . A szenvedés keserű tengerében elémtároló szeretet rabjává lettem . . . Kimondhatatlanul gyötrődtem, mert Uramat a Kereszten láttam s kínjait én is átéreztem. Lelkem elmerült a *Krisztusban* . . . Valahányszor Ő *magában* részesített, szellememre szent némaság borult s én boldogan nyugodtam Szívén.”

Mindig testünkön hordjuk Jézus halálát, hogy Jézus élete is nyilvánvalóvá legyen testünkön.

(Communio)

„Az Isten jelenlétének ebben az iskolájában a lélek megtanulja, hogy az *édeset keserűnek*, a keserűt *édesnek* tartsa, az evilágit semmibe vegye és a mennyieit szeresse; az üldözést és viszontagságot magához

ölleje, embertársa hibáit eltűrje, testvéreit pedig szeretettel vigasztalja és sohase sértse.

A mindenütt jelenlévő Isten jó tanítómester, aki erényre és minden hibánk ellen kitartó küzdelemre tanít. Különösen jó, ha *szenvedést* bocsát ránk. Ezzel az a célja, hogy a lélek megdicsőülten, Istennek egyre kedvesebben kerüljön ki a szenvedés kohójából. *Aki a szenvedésben szeret, az szeret igazán.*"

„Imádság alatt úgy szenvedtem, mintha Krisztussal lettem volna kereszten. Bizonytalanság, szorongatás vett körül. Nagy nyomorúságomban úgy éreztem, hogy undor és irtózat tengerébe merülök, vagy összeroppanok, mint kisgyermek a nagy teher alatt. A gyötremelem és keserűség úgy átitatott, mint a víz a belemártott száraz kenyeret."

És Jézus életébe, a teljes, bennünklakozó Szentháromság életébe kapcsolt napok! Mint maga *írja*, lényének minden porcikájával átérezte a Krisztusba alakulást. Tudta, hogy már nem a maga, hanem *Krisztus életét* éli:

„Imádság közben fenséges egyesülésre emel magához az Üdvözítő. És nagy csendben egyedül vagyunk. A kereszten megsebzett Szeretet látása ellenállhatatlan vágyódással húz a kimondhatatlan Szeretet izzó kohójába és szívem nem nyugszik, míg nem egyesül Vele. Vonz, mint nagy mágnes a kis vasdarabot. Míg a lelkem *Krisztusban* nyugszik, nekem adja mindenét és én is adom, amim csak van. Az igazi szeretet szent egyszerűségében minden hűhó nélkül. Ilyenkor úgy érzem, hogy isteni gyönyör örvénye sodor magával, értelmem is, érzékem is boldog.

Hogy ezt az egyesülést megvilágítsam: Tűzben izzó vas részesül a tűzből. Magas fokon már alig lehet megkülönböztetni a tüztől. Tűz is és vas is. Nem természeténél fogva tűz, csak mert részesült abban. Ilyesféle egyesülés megy végbe az Istenbe merült lélekben is. Megistenült a lélek, de megtartja teremtett természetét. Isten szerelme izzik a lélekben, s való-

sággal felemésztí ennek a lángnak forró lehellete. Majd látja Istent, amint *lakást vesz* nála és megpihen benne szerelme mindenhatóságával. *Uramnak* legszentebb személyét gyakran oly *elevenen* látom *magamban*, hogy egészen leköt s a szembejövő emberek olyanok lesznek, mint az árnyék."

A legnagyobbak írnak így a szemlélődésről: „Csak bámultam némán, elbűvölten Isten szépségét. Bár le tudnám írni bennem felviharzó szerelmemet. Ki képes felfogni e szerelem magasztos fenségét? Én *megízleltem és belerészegedtem*, de kifejezni, elmondani nem tudom. Az Isten-szerelem fénylő ösvényén eljut a lélek Isten legbelsőbb szentélyébe. Ott aztán izzik, mintha szeráf volna és úgy borul Isten trónusához. Mikor összezsapnak fölötte ennek az isteni szerelemnek hullámai, szinte életét veszti bennük.

Ilyenkor a léleké minden, ami az Istené s a lélek is öntudatosan odaadja mindenét. Enyém a kedvesem és én az Övé. Egészen enyém vagy és én egészen Tiéd. Szent némaság a beszélgetésük. Minden gondolat, akarás elpihen Istenben s a föld már nem állhat utamba, hogy minden képességgemmel Istené legyek. Ebben az állapotban akaratom minden erőfeszítés nélkül akarja Isten akaratát. Minden máskor nehéz és máskor keserű könnyűvé lesz és édessé Isten szeretetében."

Ez egyúttal apostolság is. Imakincs, mely az egész Rend munkájában terem pazar gyümölcsöt. Egy közvetlen találkozás is ilyen Istennel egyesült emberrel, mély nyomokat tud hagyni. P. *Torres* írja: „Nem tagadhatom, hogy rám soha semmiféle lelki könyv nem gyakorolt olyan mély hatást, mint beszélgetésem szent fráterünkkel. Ha imádságába ajánlottam magam, akkor édes biztonságérzet kerített hatalmába. Meggyőződtem róla, hogy ilyenkor semmiféle baj sem háborgathat. Testvéreim közül is sokan megvallották, hogy Alonzo nagy kegyelmeket eszközölt ki nekik."

Rengetegen kérték tanácsait. Tudós teológusok argumentáltak véleményével. És tudjuk, hogy Alonzóé közvetve az a százezres néger tömeg, melyet Kláver hálója fogott. Ki tudja megmérni, hol van határa a *szemlélődők* apostolságának?

Ez volt Alonzo nagy életműve. Megérdemelte érte, hogy utolsó, háromnapos elragadtatás után elválaszthatatlanul megistenítse Az, kinek nevét súgta utolsó lehellete: *Jézus*.

Saragossában 1766 nyarán forrongó tömeg gyűrüje fogta körül a helytartó palotáját. Sok „jólétesült” járt a nép között és pontos adattal szolgált a kíváncsiaknak az éhínség okáról. „A helytartó magtáraiba gyűjti a gabonát, gazdagodni akar!”

És a hiszékeny, éhes emberek megtámadták a palotát.

Ki gondolta volna, hová visznek a szálak. Hogy a lázítók nagy pénzeket zsebelnek el Pombáltól, a mindenhatóságig gőgös portugáltól és a francia diplomácia titkos megbízottaitól. És hogy a lázítás éle nem a helytartóra, hanem a jezsuitákra irányul. Portugáliából, a francia területekről kiűzte már őket a szabaddkőműves intrika. Most Spanyolországból is. Lázítani kell és aztán a lázítást a jezsuitákra fogni. A gyanakvó királynál kell-e külön eszköz?

A tömeg már beverte a kapukat, a termekben örlöngött és ablakon át hajigálta utcára a nagy halom bútort. Lent halált üvöltöttek a helytartóra, aki valami megtalálhatatlan zugban rejtőzött el a támadók elől. Hátra volt még a nagy forradalmi kivilágítás. Égjen a palota és az utcára hányt bútorok!

Akkor termett ott egy kopott, fekete ruhás pap. Átcsúszott a kiabáló emberek közt és egyszerre csak fenntalálták maguk előtt a bútorhalmaz tetején. Így lett a készülő máglyából szószék. Pignatelli, Fuentes grófja, a Monte Leone hercegek unokája, határozott mozdulattal csendet intett és beszélni kezdett a csöcselékhöz. A fiatal, sovány jezsuita szavát nem őrizték meg gyorsírók följegyzései, de beszéde nyomán az emberekben felgerjedt állat lassan uralkodni engedte magán a lelket. A tömeg dühe elmúlt, otthagyták felgyújtatlanul a palotát, Saragossában helyre-

állt a rend. A király dícsérő okmánnyal jutalmazta meg a saragossai jezsuitákat.

P. Pignatellinek pedig végleg ez maradt a hivatása: Rendje mellett sikra szállni, intrikák között, száműzetésben, csendesíteni viharzó szenvedélyeket, melyek külsőleg elnyelték Jézustársaságát, hogy legalább lelkeket ne sodorjanak a mélybe. P. Pignatelli mindig ott áll, tesz, segít, Isten kegyelmével eredményesen, míg a társaság új életre támad.

A gyűrű

XI. Pius pápa mondja Pignatelliről: „Erős és hatalmas gyűrű, mely a történelem e fájdalmas lapja előtt és után egybekapcsolja Jézustársaságát.”

Életállomásai:

1737-ben születik Saragossában. Don Anton Pignatelli gróf fia. Öccsével együtt Saragossában nevelik a jezsuiták. Főúri élet áll nyitva előtte. Grófi bátyja a király kegyében áll. Vihetné öccsét is a világ nagyjai közé. De Giuseppe imádkozik. Isten hangja másfelé hívja. Szokott csaták a rokonokkal. Szenvedéssel, kényelmetlen élettel ijesztik.

A válasz:

„Boldognak tartom magam, hogy oly pályára léphetek, ahol Istenért szenvedni is lehet; egészségemet rábízom a Gondviselésre. Szívesen ontom véretem, ha kell, a lelkekért és az Egyetemes Egyházért!”

1753: Jezsuita novicius. Hosszú tanulmányai után Saragossában tanít.

1767: A lázadást, mely Pignatelli szavára csendesült le, mégis a jezsuitákra fogják. A hiszékeny király körül eltávolítottak már mindenkit, aki nem csatlakozott a jezsuitaellenes aknamunkához. Míg végre minden előbbi dicséret ellenére száműz Spanyolországból minden jezsuitát.

Pignatelli rokonai közbenjárására maradhat, ha leteszi a rendi ruhát. De öccsével együtt, ki szintén

jezsuita, vállalja a többiek sorsát. „Akár ezer élet-áldozat árán!”

Hajóra raknak hatszáz jezsuitát. És mérhetetlen szenvedések után Itáliában, San Bonifazio nevű kis kikötőben partra teszik.

Pignatelli az élen. Leleményessége lakást teremt, élelmet, sőt később könyveket, hogy a fiatalok tovább tanuljanak.

1771: Szenvedésben kipróbált férfiszerepével teszi le ünnepélyes fogadalmait.

1773: XIV. Kelemen aláírja a feloszlató brévét. Pignatelli visszatér Bolognába. Szerzetesmódra él. És reménykedve figyel Fehér-Oroszország felé, ahol pápai engedéllyel megmaradt a Rend kis töredéke.

1793: Parma hercege az orosz vikárius-generálisstól három jezsuitát kér. VI. Pius megengedi. Pignatellit is hívják. És a hatvanéves férfi fiatalos hévvel újra munkába áll. Keze alatt nő ki a Colornoban megnyitott noviciátus. Ignác támadt fel benne halottaiból, újjászervezni a Rendjét.

1803: Itália tartományfőnöke lesz. Nápoly ujjongva fogadja a bevonuló jezsuitákat. A provinciális vállára hallatlan teherrel nehezedik a szervezés. Régi jezsuiták tömegesen kérik felvételüket, új fiatalok akarnak belépni. A város észrevette: Szent lakik benne. A szegények, betegek, foglyok, bűnösök érzik. A kollégiumban ezer diák tanul.

1806: Nápolyt elfoglalják a franciák. Kiüzetési parancs. Pignatelli Rómába siet és kérésére a Pápa újra nekik adja a régi professzusházat. Az Egyházi Államba így térnek vissza a jezsuiták.

1810: A franciák betörnek Rómába. Elhurcolják a Pápát. A provinciális tovább áll helyén. Csodás módon szerzett segélyeket küld a fogoly Pápának és biborosoknak.

A Gyűrű egészen átfonja az éledő Társaságot. Pignatelli nem sietí el a felvételeket. Eredeti fegyve-

lebenben indítja meg a Rend új korszakát. Példával, lélekkel átsugározva Szent Ignác szellemét új fiaiba.

A Szent

Pignatelli lelke? Mert a lélek a fontos! Különösen az Istenországban. Elrejtve élnek sokszor a szentek, de Isten látja őket és néha korok alakulását dönti el: vannak-e szentjei? Pignatelli műve: lemondáson, szenvedésen át saját lelkéből önteni másokba erőt és tartani a szellemet, melyet magába szívott. Csüggedni nem szabad. Csapás csapás után. Ideálok, életcélok omlanak össze körülötte halomra — neki nyugodtan állnia kell. A titka: Jézus, akit magára öltött. Keresem *Pignatellit*.

Képek peregnék:

Pignatelli szobája. A kápolna mellett. Kis ablakon az öröklámpa sugara besurran. A Szent imádkozik. Ajtónyitás. Az ébresztő testvér térden találja.

— Mit óhajt?

Meglepve hallja, hogy itt a felkelés ideje.

— Máris? — kérdezi.

Észrevétlenül, imában suhant el fölötte az éj. És ez az, amiről nem lehet írni. Ami a világnak idegen. Pedig realitás.

Az Ima és Kegyelem.

Pignatelli itt forrt eggyé Isten akaratával. „Istennem, hogy mi lesz ma velem, miben lesz részem, nem tudom. Titok. De biztosan tudom, hogy semmi más nem történik, csak amit öröktől előreláttál és elrendeltél. Nekem ez elég. Imádom örök, kifürkészhetetlen akaratodat. Alávetem magam egész szívemből. Örömmel fogadok mindent. Áldozatom *egyedül* Üdvözítő Jézusom áldozatával. Az Ő nevében, végtelen érdemei által kérek türelmet szenvedéseimben, teljes és *tökéletes önátadást* mindabban, ami szent tetszésed szerez velem történni fog. Amen.”

Ez a reggeli imája megmaradt.

Az egyesülés ilyen fokán ráismerünk-e a hangra, mert ugyanaz mondja: „Az én eledelem, hogy Annak akaratát tegyem, Aki engem küldött!” „Nem a magam akaratát keresem, hanem Annak akaratát, Aki engem küldött!”

Es getszemáni éjtszakákon is: „Mindazonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a Tiéd!”

Ezt ismételte, mikor éjjel hajóra tették őket, mikor száműzetésükben küzdeni kellett a nyomorral, mikor megtudták a fölösztatási parancsot.

„Drága testvéreim, nem kell elszomorodnunk, hanem *alá* kell magunkat vetni.” Ezzel Pignatelli elárulja a nagy művek titkát.

Átadás az Isten akaratának teljesen. Akár hiszi a világ, akár nem. Mert Isten azt az ambert, aki kezéből előre szívesen mindent elfogad, hajlandó csodásan segíteni. Feltárni előtte a jövőt és anyagi eszközöket teremteni használatára. Pignatelli határozottan isteni kinyilatkoztatásból megtudta a Társaság visszaállítását.

Néha kisebb jelentőségű dolgot is: 1805 július 26-án Pignatelli megparancsolta, hogy rendtársai egy órával korábban vacsoráljanak és mindenki maradjon a szobájában. Egy fráter mégis felkereste őt. A Páter újra figyelmeztette a parancsra és ő maga a kápolnába ment. Alig ért szobájába a testvér, földrengés rázta meg a házat. Ijedtében elfelejtette a parancsot. Kiszaladt szobájából a kápolna felé, majd le a földszintre. — Körülötte omlott a fal és kövek zuhantak. Akkor jutott eszébe Pignatelli szava. Visszaindult. A P. Provinciális pár perc múlva felkereste.

— Ugy-e nagy veszélyben volt? Ha azt tette volna, amit mondtam önnek, semmitől sem féltetett volna.

— De mért nem beszélt Főtisztelendőséged értehetőbben, ha előre tudta, hogy földrengés lesz?

P. Pignatelli nem felelt. De míg Nápoly rengeteg háza összeomlott és maga a rendház is megsérült, a

parancsra szobájukban maradt szerzetesek mind megmenekültek.

Ez a teljesen Gondviselésre hagyatkozott ember meg akarta éreztetni a Gondviselő Isten bőkezűségét mindenkivel.

A legteljesebb szegénységben is mindig akart és tudott adni alamizsnát. Nemcsak koldusok, hanem maga a fogoly Pápa is élvezte segítségét. Minden pénzt neki küldte. De a Szentatya is tudta, hogy a Pantaleon-rendház maga is szegény, úgyhogy köszönettel visszaküldte az összeget.

Sokan vetették fel a kérdést, honnan bőkezűsködik P. Pignatelli. „Adjatok és nektek is adni fognak.” — Idézte Jézus szavait a Páter. Ez a titok: az Atya Gondviselő keze. *Tény.*

Olyan, mint Pignatelli csodás élete. Egy napon P. Mazzi csodálkozására, hogyan áll fent a ház ilyen nehéz viszonyok közt anyagiakban is, így felelt a Szent:

„Ezt én magam sem tudom megmagyarázni. Több hónappal ezelőtt félretettem az én szegény-perselyembe száz tallért és annak ellenére, hogy naponta kiveszek belőle, hozzá pedig nem teszek semmit, még mindig van pénz benne. Köszönjük meg ezt a jó Istennek, akinek gazdagsága kimeríthetetlen.”

Hagyjon egyedül Istennel

1811 őszén úgy érezte P. Pignatelli, hogy művének végére ért. Itáliában újra megindult a jezsuita élet és jövőbelátó lelke tudta, hogy csak idő kérdése már a Társaság visszaállítása az egész földkerekségen. Ennek az évnek minden estéjén térdenállva elmondta a haldoklók imáit. Készült. Míg egyszer november 15-én teljesen elgyengülve, utolsó hivatalos ténykedésül kinevezte utódját a provinciális székben, aztán a szentkenetet kérte és utána mindenkit, még gyermek-

korától jóbarátját, P. Dozt is kiküldte: „Menjen most ön is, hagyjon egyedül Istennel!”

Haláltusájában ismét körülvették őt a rendház lakói, hangosan mondták az Egyház lélekajánló könyörgéseit. Mire vége lett, P. Pignatelli örökre, elválaszthatatlanul együtt volt már az Istennel.

XI. Pius pápa avatta boldoggá 1933 március 12-én.

CLAUDE DE LA COLOMBIERE

Régen volt már, hogy a német Minnesängerek is várról-várra, a sok szerelmes dal közt, ha meghallgatták, tudtak pengetni verseket a *Szívről*. Mechtild írásaiból tanulták ismerni. Ő látta teljes mélységében talán először, Getruddal együtt ezt a kristályosan átlátszó, forró sugárközpontot: Jézus Szívét.

Azóta újra egészen kihűlt a világ. És nagy lépésekben haladt láthatatlanul a francia forradalom felé. Az isteni Szív egyedül maradt mérhetetlen vágyával: saját isteni *életét* lüktetni át leszakadt, holt tagjaiba. A Misztikus Test eucharisztikus artériáit elzárta Janzen az emberek előtt.

És a Szív mégis hódítani akart. Világuralmat akart. Ezért, nem emberi gondolattal, kiválasztott egy erős klauzurák mögé dugott apácát: Marie d'Alacoque nővért.

Paray-le-Monialban 1670 után egyre nyugtalanabban figyelték előljárói a különcnek látszó nővér lelkiéletét. S a Szent súlyos megpróbáltatások, félreismerés közt ígéretet kap Jézustól: „Légy nyugodt, elküldöm neked szolgálmat.”

1674-ben aztán megjelent a zárdában a Paray-le-Moniali jezsuiták új házfőnöke, P. de la Colombiere.

„Először beszélt hozzánk a szentéletű ember — írja Szent Margit. — Akkor hallottam lelkemben a szavakat: „Nézd, ez az, akit neked küldtem!” Nemsokára beláttam, mennyire igaz volt a szózat. Mert első alkalommal, hogy nála gyóntam, egy évnegyedes pénteken, úgy szólt hozzám, mint aki tudja, mi ment végbe bennem, bár még sohasem beszélgettünk. Nemsokára újra hozzánk jött. Tudtam: Isten akarja, hogy vele beszéljek, mégis nagy ellenkezést éreztem arra a gondolatra, hogy hozzá elmenjek. Még is mondtam neki

rögtön. Azt felelte, örül, hogy alkalmat ad nekem egy áldozatra Istenért. Erre egész egyszerűen megnyitottam neki szívemet és feltártam a lelkem mélyét, jót, rosszat egyformán. Nagyon megvigasztalt. Biztosított, hogy aggodalom nélkül követhetem a bennem működő Lelket, míg le nem akar téríteni az engedelmesség útjáról. Arra is megtanított, hogy az Istentől érdemtelenül kapott kinyilatkoztatásokat és bizalmas közléseket tisztelettel és alázatosan elfogadhatom.

Közben sokat túrt miattam a páter. Azt mondták, hogy őt is félrevezetem képzelődéseimmel, mint a többieket. De nem haragudott meg e miatt. És a városban töltött rövid idő alatt mindig pártfogásba vett... De különben nem kímélt meg semmitől, ami megaláztatásomra és önmegtagadásomra szolgálhatott. Ezt is nagyon szerettem benne."

P. de la Colombiere itt már az Istentől kiválasztott lelkivezető teljességében tűnik fel. Elérkezett egyetlen igazán nagy küldetéséhez. — Ki volt ez a jezsuita?

Lyon mellett született 1641-ben. Atyja ellenére lépett tizennyolc éves fejjel Jézustársaságába. *Nem* fiatalos, álmodozó lelkesedéssel. Erősen érezte az elválás súlyát és Isten sem nagyon becézte ezt a fenntartás nélküli, engesztelő, Jézus Szívébe zárt életre választott férfit. Erős akaratú, rendszeres aszkézist kezdett a Berchmans Szent Jánosok szellemében. Hűség az apróságokban.

Közben meg-megcsillant szónoki tehetsége. Később fiatal rendtársait is ő vezette be a szónoklat műhelytitkaiba. És ő lett a lyoni kollégium szónoka is. Nem maradt vak sikerei iránt. Látnia kellett, hogy tud hatni hallgatóira és nem menekülhetett meg a sok dicséret elől sem. Saját értéktudata gyakran félelemmel töltötte el. Hiszen igazán *Istent* akarta: az alázatosság Istenét. Félt a hiúságtól:

„Annyira támadott engem ez a kísértés, hogy szinte elvette minden bátorságomat és megfiosztott

üdvösségem minden reményétől, míg a mások üdvén dolgoztam."

Később Alacoque Szent Margit biztosítja, hogy ez a félelem alaptalan. De kellett. Mint ahogy kell a tisztítótűz. Az önszeretet utolsó salakját is kivetni a lélekből. Az Isten helyébe tolakodó ént apró ön-megtagadások szüntelen útján elvinni oda, ahol már nincs más a világból, csak két gerenda és — a Felfeszített. „Megalázást, gyalázatot és félreismerést kívánni és ok nélkül bolonddá lenni az emberek szemében, amennyire Isten sérelme nélkül lehetséges! Hogy ezt elérjem, kérnem kell Istent, tartsa meg azt az érzületet, mit végtelen Irgalma máris megadott. Állandó önmegtagadással, Isten segítségével, gondolom, meg szabad fogadnom: sose nyilvánítom kívánságomat élet, egészség, hivatal és lakás dolgában, hogy egyezzek Isten akaratával. Hogy amennyire képes vagyok, ellenálljak természetes hajlandóságaimnak."

Kemény beszéd. Modern fülek „negatív kereszténység”-et hajlandók kihallani belőle.

Mert nem tudják, hogy ez mind csak eszköz és út a *teljesebb élet* felé. Ez nem természetlen öngyilkosság, hanem a megtermékenyült *mag* halála, melyből *élet* fakad. „Aki elveszti életét, megtalálja azt!” A kereszténység legnagyobb paradoxona! Elveszteni egy életet, igaz — de *emberi* életet. És találni helyette egy *istenit*! A *Krisztus* életét, az Istenfia emberéletét! „*Halott életet akarok élni!*” — mondja de la Colombiere. És így valósul meg benne a Jézus Szíve-tisztelet lényege, a kereszténységnek is lényege: Jézus élete, a Szívéből áradt élet mibennünk, egészen az én haláláig. Élek én, de már nem én, a Jézus az, ki bennem él!

Ez pozitívum! Amibe nem kóstol bele soha egyetlen „pozitív keresztény” sem. Egy Szív lüktet belénk életet. Az a fájdalom, amit az én halála hoz, felajánlva *engesztelésül* a világért, amely nem fogadja be lelkébe és testébe a szerelemben égő Szív életét,

mely nem akar belekapcsolódni az eucharisztikus vérkeringésbe.

Ezért kér Jézus Szíve éppen áldozást és engesztelést. És *világuralmat*, mert mindenki *élni* akar.

A „halott élet” teljességét a tökéletesebb fogalma által éri el. Jézustársasága minden szabályának megtartására bűn terhével köti magát.

„Isten, aki Szent Ignácnak szabályokat sugallt, akarja, hogy meg is tartsák őket. A fogadalom nem teszi nehezebbé megtartásukat, sőt megkönnyíti, mert távoltart minden kísértést a halálos büntől való félelem és mert Istent is alkalomadtán *erőteljesebb* segítségére bírja.”

„Aggályok ellen úgy akarom, hogy kétséges esetben semmi se kössön.”

1675 június 21-én, Úrnap nyolcada utáni pénteken felajánlja magát Jézus isteni Szívének, ki szent lelkigyermeke útján kérte P. de la Colombierétől egész apostoli életét. Ettől a perctől szüntelen gondja, hogy a rábízott lelkek megismerjék az isteni szeretet Tűzhelyét, a Kincseskamrát, melyben a bölcseségnek és tudománynak összes kincsei megvannak.

Elöljárói nemsokára (összesen két évig volt Parayban) a katolikusüldöző Angliába küldik a yorki herceg udvarába. El kell titkolnia, hogy jezsuita. Londonban egy királyi palotában prédikál. Sokan hallgatják. Több protestáns főúr megtér. A herceg feleségének, Maria Beatrixnek gyóntatója és a Jézus Szíve-tisztelet kegyelmével magas tökéletességre emeli lelkigyermekét. Így ír Londonból: „Meggyőződtem róla, hogy Isten semmiségemet akarja felhasználni Jézus Szíve tiszteletére vonatkozó szándékaiban. Angliában a hívek nagy számát megnyertem az ajtatósságnak és Franciaországba is írtam róla. Istenem, csak ott lehetnék mindenütt és hirdethetném mindenkinek, amit szolgálóidtól és barátaidtól vársz!”

Isten azonban ettől az időtől kezdve nem a szó, hanem a szenvedés talán még hatékonyabb apostolságát kérte tőle.

Egy éjszaka egész váratlanul betörték lakására, elfogták és börtönbe hurcolták a Pátert. Elárulta őt az az aposztata, kit sokáig pénzzel és szavával segített. Úgy látszott, vértanúság várja, mint angol rendtársait. De P. de la Colombiere francia volt és nem merték elítélni. Angliából azonban távoznia kell. És súlyos tüdőbajt visz haza a börtönből. Mégegyszer egy-két napot tölt Paray-le-Monialban, majd a lyoni jezsuiták lelkiatyja lesz. Gondviselészerű. Jézus Szívét ismerteti meg a fiatal jezsuitákkal. Köztük P. Gallifet, akiben Colombiere vetése nagy apostoli termést hozott.

Elöljáróinak minden gondja sem tudta őt megtartani az életnek. Hazai levegőre küldték. Ezt az utazást használta fel Isten, hogy a Boldog mégegyszer Parayba jusson és Alacoque Szent Margit tudassa vele közeli halálát (1682).

Mi újságot hozhatott a halál annak, aki „halott életet” élt. Akinek élete Krisztus, nyereség annak a halál, mert csak az eddig rejtett élet örök kiteljesedését hozza. „Milyen édes meghalni, ha igazán tiszteltük annak Szívét, ki minket megítél.”

— Kedves nővér, miért nem kéri, mint máskor szokta, hogy penitenciát ajánlhasson fel a Páterért? — kérdezte Szent Margit főnöknője.

— Nem szorul rá, hogy érte imádkozzunk, inkább kérjük az ő segítségét.

„VÉRZIK A KRISZTUS”

Mennyi vért ivott már a föld! És mennyit hiába! Csak egyetlen Emberét nem. Ki Jeruzsálem bitófájáról élő folyamokat forrásozott a száraz rögökre. Azt hitték, vége volt akkor és beitta a föld. Vége pedig nincs és nem lesz! Ez a vér elevenen csörgedez világtörténelmi korszakokon át, medret váj öskemény sziklákba. Ez az értelme. Lüktet még az a Szív! A megváltás vágyától lüktet. S a megváltáshoz vér kell. Emberszívekből ömlik, akik átadták neki, az Ő Szívének minden cseppjüket, hogy szenvedhessen, vérezhessen m i s z t i k u s m ó d o n tovább, míg tart ez az Idő! Ezért nincs hiába! Lélekelevenítő folyam ez. S ez a mártírok közös, objektív misztikája.

Nem kell tovább keresni e g y é n i hivatásuk titkát. Az ember itt szinte eltűnik. Fontos, hogy odaadta vérét szabadon Krisztusért. Az Egyház se kutat tovább. Martyrologiumában lepergeti előttünk hőseinek kimondhatatlan kinjait.

Igy lesz itt is. Szinte csak ripori megesett tényekről. Arról az Áldozatról, mellyel Jézustársasága kapcsolódott be a Megváltásba. Úgy, hogy szinte egész földünket megszentelte ez az Ar.

Csak ne felejtsük: talán nem is az ő vérük omlott. Azé, kit bennük újra keresztrehúztak, ki mégis örökké Győztes, mert él!

Boldog Ignacio d'Azevedo és harminckilenc jezsuita vértanú, kiket mikor Brazília felé hajóztak, Pálma szigete mellett kálvinisták fogtak el. Változatos halálnemek után dobták holttestüket a tengerbe. Ugyanabban a pillanatban Jézusról nevezett Szent Teréz látta mennybe lépni ujjongó lelküket.
(Martyrologium.)

1570. július.

Madeiránál a San Jago elhagyta a flottát és egyedül vitorlázott tovább. Jezsuiták a fedélzeten. Páterek, skolasztikusok, segítőtestvérek. Szemükben a misszionáriusok aratásvágya. Ignacio d'Azevedo az előljárójuk. Tőle kaptak indulás előtt biztató szavakat. Nem sikerről, hanem keresztről. Vállalták.

S a tűző déli napban is, fából tákolt, régi, kis hajón is tartották napirendjüket. Néha felfigyeltek. Egy tizenhárom-tizennégy éves kisfiú leste őket. A kapitány fia. Megszerették. Ő is a jezsuitákat. Elhatározta, hogy közéjük áll.

Július 15-én valaki észrevette a magános hajót. Nekifeszült vitorlákkal feléje tartott Sourie, a hírhedt kálvinista kalóz.

Messziről tán csak jó zsákmányra számított. De mikor az első pár rabló ráugrott a San Jago fedélzetére, meglátta a jezsuitákat. S egyszerre „vallásos buzgóság”-ba esett:

— Öljétek meg a pápista kutyákat. Azért mennek Brazíliába, hogy hirdessék hamis tanaikat!

Hogy elnyomta ez a hang a másikat, Ignacio d'Azevedo-ét:

— Testvérek, ma meghalunk. Isten örömeiben lesz részünk! Krisztussal, Vezérünkkel és Pátrónánkkal, a Szent Szűzzel! Boldog csere: Brazília az égi Partokért!

Azután újra a rablók:

— Dobjátok tengerbe az összes jezsuitákat!

S a fedélzeten, ebben az iszonyatos kézitusában az ellenálló, kevés, szinte fegyvertelen legénység és kalózok véres forgatagában egy kéz nyúlik csoportba tömörült testvérei elé. Magasra tartja Mária képét: „Meghalni! Keményen! Kereszténymódra! Férfiak vagyunk!”

S akkor összeesett három lándzsadőféstől, ütött sebbel a homlokán. „Fiacskáim, ne féljete a haláltól. Hálát az Istennek!” — súgta még. A képet nem tudták markából kitépni. Tengerbe dobták. Ott úszott hullája keresztre nyílt karokkal a hullámokon.

Akkor vette ki kezéből egy csónakon menekülő ezt a megörzött Máriát, hogy bár holttestét elnyelte a tenger, vére napjainkig rajta maradjon.

Egymásután ölték így meg P. Jago de Andradat, tizenkét skolasztikust, tizenöt testvért és tizenegy noviciust, köztük tízennégy-tizenöt éves fiúkat.

A kalózok szörnyű tombolása megdübörögtette a fedélzetet. Két beteg hallgatta letről a hajótestből, lázasan. Tudták, mi történik. S egymásután kelt föl támolycopva a skolasztikus és a segítőtestvér. Öltözni kezdtek. Egy csók a ruhára s már rajtuk is van a vértanúk köntöse. Hogy el ne kerülje őket az életadó halál. Felvonszolják magukat a fedélzetre, hogy észrevegyék őket is.

Csak egy valakinek nem jutott ruha. Juan, a kapitány fia világi ruhában hiába vegyült a vérengzők közé. Nem bántották. Nem volt jezsuita. Pedig már megígérték neki, hogy felveszik. Az akart lenni. — Félelem nélkül, a mártírok nyugalmaival nézte a vérrükben fürdő skolasztikusokat. Öt mért nem? Miért sajnálnak tőle egy lándzsadőfést? — Aztán szent cselre gondol. Lehúzza egy halott jezsuita talárisát. VÉRÁZOTT FOLT A MELLÉN. Annál jobb. Legalább tudják, hová kell döfni. — És ő lett a negyvenedik.

Igy mondta el az egyetlen életben maradt szemtanú, a jezsuita szakácstestvér, kire még szükségük volt a kalózoknak.

Angliában Boldog Edmund Campion, Alexander Briant, Thomas Cottam jezsuita vértanú áldozópapok. Ugyanabban a szenvedésben előttük jártak Thomas Woodhouse és John Nelson angol papok, kiket kevéssel haláluk előtt felvettek Jézustársaságába.

(Martyrologium.)

1581.

Erzsébet uralkodása alatt kevés papot lehetett látni Angliában. Mégis már sok fiatal készült, minden fenyegető halálbüntetés ellenére angol misszióba.

Edmund Campion 1580-ban kapta veszélyes küldetését. Valamikor nem gondolt volna rá, de most örömmel ment. Nagy *jóvátétel* vágya sarkalta.

Még régen, londoni egyetemista korában, mikor nagyszerű tehetsége királynői kegybe juttatta, elkapta őt is a nagy élet árama és esküt tett az angol egyház fejére: a királyra. Sőt anglikán püspökök szereppá szentelték már. De alapjában nemes lelke fájón, felejtethetetlenül őrizte a bűn titkát, a hithagyását. Nem bírta sokáig. Irországon át megszökött és Douayben visszatért az Anyaszentegyházhoz. Rómában meg jezsuita lett.

Most majd örökre jóvátesz mindent. Megy és ezer veszély közt tartja katolikusaiban a lelket, hogy el ne tántorodjanak, mint egykor ő.

Ir kereskedőruhában hajóra száll P. Persons-szel, aki tisztí jelmmezbe bújt. A kereskedőnek inasa, a tisztnek legénye volt két jezsuita segítőtestvér. Az ötödikkal, P. Cottammal, majdnem baj történt az első napokban, de sikerült újra eltűnnie nyomtalanul.

A katolikusok közt titkos-halkan, mégis gyorsan terjedt az örömhír: jezsuiták jöttek a kontinensről, csak vigyázni kell rájuk, mert máris Erzsébet egész kémkészlete vadássza őket.

P. Campion nem törődött vele; ügyesen dolgozott. Így ír Rómába: „Fáradtságunkba annyi öröm vegyül, hogy az állandó félelmet és a kínzatást is megédesíti. Tiszta lelkiismeret, győzhetetlen bátorság, hihetetlen buzgóság, ezt termi ez a munka. Rengeteg megtérés a legmagasabb körökből, a középosztályból, a népből, korkülönbségek nélkül.

Lancashire kissé csendesebb vidék. Itt fogalmazza meg nagyszerű vitairatát: Tíz Érv (az anglikanizmus ellen). Kinyomtatják. Sok megtérés kezdete lesz.

Így jött el 1581 július 15.

Beshireben több mint hatvan katolikus hallgatja rejtkehelyén a páter miséjét. Oxfordi egyetemisták, nemesek stb. Júdás akadt köztük. Gyilkosság vádja alól akarta magát kimosni árulással. Mise után fegyveres őrseget hozott. P. Campion már nem menekülhetett.

Ugyanílyen csapat vadászott P. Personsra is. Betörték lakására, de helyette fiatal, huszonöt éves angol pap fogadta a kopókat: Alexander Briant. — Mindegy. Legalább most kivallja, hol kószál a jezsuita, s hol nyomták ki P. Campion vitairatát. Kínpadra vitték a fiatalembert. Az ujjszavár csontmorzsoló kínjai közt sem vallott. De mihelyt szeret tette, tollszárat fogott szétronsolt ujjával és levélben kérte fölvételét Jézus üldözött Társaságába. Mint írja, vágya már régi, de most a kínpadon megfogadta, hogy rendünkbe lép.

„Ez a fogadalom végső szükségemben a kínpadon nagy örömmel és belső vigasztalással árasztott el. Bátrabban merek így az isteni Fölség trónja elé lépni s addig erős türelmet kérni.”

Mintha Thomas Woodhouse vagy John Nelson levelét olvasnák, kik évekkal előbb azonos körülmények közt küldtek levelet titkon Párizsba, a rendi elöljárósághoz fölvételért.

Alexander Briant levelében azonban még egy feltűnő, rendkívüli kegyelmet találunk:

„Nem tudom, csoda volt-e vagy nem, amit most

leírok. Isten tudja. De hogy megtörtént, azt Isten színe előtt tanúsítom.

Utolsó kínzatásom közben, míg ellenségeim kegyetlenül gyötörték testemet és kezem-lábam erőszakkal szétfeszítették, semmi fájdalmat sem éreztem. Sőt, mintha új erőt kaptam volna minden kínzásukból. Teljes öntudattal, tiszta szellemmel és nyugodt szívvel kitartottam."

Közben P. Campion is súlyos börtönt állt ki. Megért volna minden pénzt az angoloknak, hogy egy jezsuita megtagadja hitét. Igérték is neki mindent: canterbury érsekséget, vagyont, udvari méltóságot, s mindezt maga Erzsébet, Anglia királynője, ki személyesen ment el a páter börtönébe.

Campion egy pillanatra sem lágyult.

A kínpadon sem.

Legalább tudóshírét akarták utoljára még lejáratni. London leghíresebb két szónoka készült a nyilvános vitára. Ágyongyötörve, éheztetve hozták eléjük a jezsuitát. Csak felelnie volt szabad. De nyugodt, szerény, mindig találó mondatai megnyerték közönsége szívét.

"Ne gondolkozzatok, hogy mit feleljetek . . . adatik nektek abban az órában . . . mert *nem ti* szóltok . . ."

Csakugyan nem ő beszélt. Az isteni kegyelem láthatatlan árama töltötte be a termet. Elhatolt könnyelmű udvaroncok szívéig. És hitvallóvá tette őket, mint of Arundelt, ki e vita közben tért meg.

November 21-én hirdették ki a fellebbezhetetlen ítéletet: kötélhalál és felnégyeltetés. Campion még elmondta védőbeszédét. Világosabb volt a napnál, hogy nem felségsértésbe tévedt gonosztevő. Azért állt a bitófa alatt mosolyogva. Egyszerre végezték ki Campion, Briant jezsuitákat és Sheverin angol papot.

Hamar levágták az akasztottakat, hogy felnégyeljék őket szokás szerint. P. Briant még élt, mikor a bitófa kötéléről bárd alá került. Úgy szabdalták föl elevenen.

A következő évtized új vértanúkat termett. Campion nem ok nélkül mondta börtönében: „Mi jezsuiták egymást fogjuk felváltani a vértanúságban. Ki fogjuk fárasztani üldözőinket!”

1582-ben ölték meg Thomas Cottam S. J.-t. Fent a vérpadon egyre ismételte: „Domine, tu plura, plura pro me passus es.”

„Uram, te többet, többet szenvedtél el helyettem!”

Hóhérai egész testét durva vezeklő ruhákba göngyölve találták.

Még a börtönben is vezekelt könnyelmű ifjúságáért.

1595-ről pedig új martyrologiumot írtak. Egy izig-vérig művészlelkű jezsuita halt meg akkor hallatlan kínzások után. Így írja a hivatalos szöveg:

„Boldog Róbert Southwell még tizennyolc jezsuita áldozópap s két fráter vértanúval, kiket katolikus hitükért s a római pápa szent főségéért Londonban és másutt különböző időközökben öltek meg kegyetlenül. Így kaptak vértanú-pálmát.”

Kárba ment ennyi áldozat?

Másképp válaszol Walpole (P. Campion halálának egyik szemtanúja). Akkor még ő is protestáns volt, írja, de Campion vére, csak pár cseppecske vére, freccsent rá ruhájára. Katolikus lett, s még aznap más tízezer a nézők tömegéből. Mert hóhérokra ránevetni tudni egy Campion, Briant, Sherwin vagy Southwell vidámságával, az *katolikus* specialitás, *katolikus mosoly*.

Kokulin falva mellett Boldog Rodolfo d'Aquaviva, Alfonso Pacheco, Peter Berno, Antonio Francisco jezsuita áldozópapok és Francisco Aranha segítőtestvér, kiket hitünk gyűlöletéből megölték, Isten azonban csodákkal és jelekkel megdicsőített.
(Martyrologium.)

1583.

Mikor Aquaviva, mint a félsziget missziós főnöke, előljárója parancsára megkezdte működését, nyolcezer keresztényt talált a sok pogány között. Akkoriban minduntalan lázadások robbantak ki, mert a portugálok megtiltották a sokszor erkölcsstelen pogány kultuszokat.

Keresztények felgyújtott falvai jelezték a választ.

P. Rodolfo d'Aquaviva egy sikertelen mohamedán misszió emlékével lépett erre a földre. Akbar nagymogul udvarában úgy látszott, hiába volt minden ima és önsanyargatás. A nagymogul nem jutott tovább pillanatnyi ellágyulásoknál és P. Aquaviva hosszú évek után csak azt könyvelhette el: őt mindenütt szeretik, de a Keresztrefeszített... az nem nekik való.

És Salsette földjén is így beszélgetett P. Antonio Pachecoval Aquaviva, mikor július 25-én reggel elindultak, hogy templomépítést kezdjenek egy új közösségükben: „Milyen terméketlen ez a salsettei föld. Verejték ide kevés. Ezt vérrel kell megtermékenyíteni!”

Velük ment még Peter Berno, a svájci kantonok fia és P. Antonio Francisco, kit szentnek emlegettek missziós területén. — Francisco Aranha testvér, a missziók építőmestere is munkára készen indult el ezen a nevezetes reggelen.

Közel Kokulinhoz megálltak egy kis pihenőre.

Lombsátort találtak az útszélen, ott ebédeltek. Már látszottak a falu házacskái.

Egyszerre nagy csapat pogány jelent meg a faluszélen. Középuött egy fakír hadonászott. Már várták a misszionáriusokat.

Ezek sejtették a veszélyt s már arra gondoltak, hogy alkalmasabb időt keresnek az építkezés megkezdésére. Egy hirtelen trópusi zápor azonban ott marasztotta őket kicsi kunyhójukban.

Közben a tömeg eltűnt s a jezsuiták nem látták, hogy kémek bujkálnak körülöttük. Egy asszony akkor csúfságból keresztet tett lugasuk fölé. Ez volt a jel.

Hírnök rohant jelenteni a faluba. S a pogányok közt szájról-szájra röppent: A fakír magánkívül üvölti, hogy a kereszt felállítása sérti az isteneket. Engesztelő áldozatul vér kell, mind az öt keresztény pap vére.

Nem lehetett már megmenekülni ezer dühöngő pogány elől. A páterek két portugál kísérője fegyverhez nyúlt. Puskatöltés közben szólt rá az egyikre P. Pacheco:

— Nem ölni jöttünk!

Aquavivának lovat ajánlottak fel menekülésre.

— Nem menekülni kell. Itt az idő, hogy harcoljunk és győzzünk! — Ezzel eléjük ment, Mikor kardcsapások alatt térdreomlott, mellét átjárta egy nyíl.

— Uram, bocsáss meg nekik. Xavier Szent Ferenc, könyörögj érettem. Uram, vedd föl lelkemet! — mondta utoljára.

Akkor már Aranha testvér nyakán is mély seb tátongott és mellét átjárta egy lándzsa. P. Bernónak egy csapással leszelték fejét. P. Pacheco kiterjesztett kézzel állt szembe a tömeggel. Lándzsát dobtak mellébe.

— Uram, — mondta — szeretetből te is akartad, hogy lándzsa járjon át. Szent oldalsebedre kérlek, bocsáss meg nekik és küldj másokat megtérítésükre.

P. Francisco számtalan nyíl áldozata lett.

— No *most* gyertek keresztet állítani, templomot építeni, keresztelni! — üvöltötték a pogányok s ugyan-

akkor megölték az atyák kísérőit és sok bennszülött keresztényt. A vért bálványképeikre csorgatták fegyverükről. És odavonszolták Aranha testvért is, kiben még pihegett az élet, hogy imádás jelét adja az istenek előtt.

— Nem vagyok esztelen állat, — suttogta a hős testvér — hogy fát és követ imádjak!

Egy végső ütés után irtózatot tánc kezdődött hullájával a kőistenek körül és jó céltáblája lett rengeteg nyilvesszőnek.

Vége volt az áldozatnak.

Akbar nagymogul a halálhírré letépte turbánját fejéről és hangosan zokogott.

A keresztények pedig fáklyásmenetben vitték egy éjjel a testeket Goába. A bennszülött kispapok kórusa meg zsoltárba kezdett:

„Dicsérjétek az Urat *minden* nemzetek!”

Az egykor Szent Ignácra nevezett vidéken Jean de Brebeuf és Gabriel Lalemant szent vértanú-papok, kiket Antoine Daniel, Charles Garnier és Noel Chabanel jezsuitákkal együtt Franciaországból küldtek a huron missziókba, hol sok munka és kegyetlen kínzás után bátran vállalták Krisztusért a halált. Társaik más-más helyen, különböző időközökben kaptak vértanú-pálmát.

(Martyrologium.)

1625-ben szállt partra Quebecben az első három jezsuita, hogy ott éljen indián törzsek között és kíséreljék őket vadászatukon.

Kijutott nekik a hamisítatlan indián „romantikából”.

Egy eredeti levél:

„Megérkezve a helyre, ahol tábort szándékoztunk ütni, az asszonyok és a gyermekek baltákkal felfegyverkezve szétszéledtek az erdőben és nemsokára visszatértek a kunyhóépítéshez szükséges faanyaggal. A férfiak ezután megbeszélnek az egész telep tervét és hozzájárulnak a hó eltakarításához... Tessék tehát elképzelni egy kör- vagy négyszög alakú, síma területet a métermagas hófalak közt. A hófalakra rárakják a tetőgerendákat, azokra megint a két-három rétegből álló hánctetőt és megvan a ház. Belülről aztán kibélelik fenyőgallyakkal, két gerenda közé felakasztanak egy goromba állatbőrt ajtónak — és megvan a lakás.

A kunyhó nincs embermagas, tehát nem lehet benne felállni. Ám ha meg is volna a kellő magassága, felállni mégsem lehetne benne a sűrű füst miatt. Ha valakinek kedve volna kimenni, a nagy hó, a hideg és a félelem, hogy elvesz a bokrok között, csakhamar visszakényszerítik ebbe a börtönbe, amelyen nincs

sem lakat, sem zár. A kényelmetlen testtartás azonban nem az egyedüli kellemetlenség. Van annak még négy éppoly kellemetlen társa: a hideg, a meleg, a füst és a kutyák.

A hideg? Nos, igen. Az embernek a feje mindig a havon fekszik, legfeljebb egy fenyőgallyacska vagy a kalapja van közben. A szél természetesen ott jön be és megy ki, ahol akar. És ha nem is volna más nyílás, már az az egy is elég volna, amely a kémény és az ablak szerepét tölti be egyszerre. Ezen éppen elég hideg jön be. Előnye azonban ennek a berendezésnek kétségkívül az, hogy az ember éjjel a hálószobájából, sőt ha tetszik, az ágyából szemlélheti a csillagokat és a szelíden bandukoló holdat.

A hidegnél sokkal győtrőbb a meleg! A jól égő friss fa irtózatos hőséget áraszt maga körül. Lehetne távolabb húzódni a tüztől. De hová? Az egész kunyhó tele van bennszülöttekkel, no meg aztán nem is olyan túlságosan tágas. Nem tudtam, mit csináljak a lábammal. A vadak majdnem állandóan guggolnak, de én ezt a helyzetet nem bírom sokáig. Szegény ruhám! Bizony innen is, onnan is megpörkölődött. Azt kérdezhetné valaki, hogy a hófalak ebben a melegben nem olvadnak-e meg? Nem bizony. Ha a hó a felületen kissé meg is olvad, mindjárt jéggé is fagy.

De hogy őszinte legyek, a hideg és a meleg ellen még csak megküzd valahogy az ember. Hanem a füst! Megvallom, ez már igazi vértanúság. Gyilkos dolog. A nélkül, hogy szívemet a legkisebb bánat emésztette volna, mégis mindig sírnom kellett. Sokszor bizony valamennyien hasravágodtunk füst öfelsege előtt, ha nem akartuk, hogy megfojtson . . ."

Ebből az életből üzte haza őket egy kisebb fajta hugenotta támadás. Csak 1635-ben léphettek újra Kanada földjére. „Ezen az úton megszoktuk a kereszteteket — írja P. Brebeuf. — Igazán néha annyira elgyötört vagyok, hogy testem nem bírja tovább. Viszont a lelkem túláradó vigasztalásban ujjong arra a gon-

dolatra, hogy szenvedhetek valamit Istenért. Ezt csak az érti, aki megtapasztalta!”

Egy másik levélben:

„Ne felejtsetek, hogy Krisztust keresitek és az ő keresztjét. Ha másra vágytok, csupa testi-lelki kint fogtok itt találni!”

A hős szeretet, az örök önfeláldozó közvetlenség azonban érték volt az indiánok előtt is. Bár P. Brebeuf aggódva várta, mit szólnak majd rézszerű huron hallgatói a Krisztus kemény beszédéhez. Csakugyan tizenkét hosszú évbe került, de aztán lassan *haladt* a munka, hullott a mag, szökkent a szár és ért a kalász. Egyik százszoros, másik hatvanszoros, némelyik meg harmincszoros termést hozott. Álltak már a huron keresztyén közösségek.

S akkor harci hírek járták a vidéket: Irokézek! Irokézek!

1642. Egy bevásárlás után vígan síklott a vizen, vissza, táboruk felé P. Jogues kanoeja, mellette húsz huron harcosé.

Diadalüvöltés, és hirtelen ügyes irokéz banda közepén találják magukat. Csapdába estek.

Szegény Fekete Kabát! Őt különös örömmel fogadták. Hiszen a Szellemek Barátja. Ellenséges szellemké!

Két fiatal irokéz pusztá foggal tépi le P. Jogues körmeit és harapja le félig mindkét mutatóujját. Aztán tíznapi gyaloglás, majd nyilvános kínzás az irokézek táborában. Tükkal szúrkálják tele testét. Egy keresztyény nővel levágatják a páter bal hüvelykjét.

Gyerekek jönnek. Gyakorolni a nagyok tudományát. Arcuk ragyog a kegyetlen örömtől: parazsat hordanak a vértanú mellére.

S hogy mégsem halt bele, rabszolga lett egy indián családnál. Szenvédéséről csak az a kereszt tud beszélni, amit késével karcolt fakéregbe maga elé.

Egy év múlva sikerül megszöknie és hosszú vizsontagság után hazavetődik.

1644 február 6. reggelén a rennesi jezsuita rektor

miséhez öltözik a sekrestyében. Kopognak. Egy fráter jelenti: hírnök Kanadából. Rendkívüli esemény.

A páter rektor leteszi albáját és elébe megy az ismeretlen jezsuitának:

— Kanadából jön? Ismeri P. Joguest?

— Elég jól ismerem.

— Él még, vagy megölték?

— Él.

— És hol van most?

— Itt. Én vagyok.

Franciaország felkapta a hírt. A Szentatya is tudomást vett róla és megengedte, hogy P. Jogues csonka kezével is bemutatthassa a szentmisét. „Ígáz-ságtalanság volna, ha Krisztus vértanúja nem ihatná vérét a Krisztusnak!”

Új erőt ivott a misekehelyből. Mert 1646-ban újra Kanadába megy, legyőzve emberi természetének féltő borzongását, amit az átélt kínok emléke ébreszt. Békét közvetít indián törzsek közt. Újra elfogják, és kínzás után egy tomahawk oltja ki életét Newyork vidékén.

Az irokézek egyre vadabb támadásokkal irtják testvérnépüket. Közel volt már a huronok végső pusztulása.

1648 július 4-én, egy hirtelen rajtaütéskor éri P. Danielt egy nyíl s egy puska golyó.

P. Brebeuf és Lalemant vértanúságát csak a következő év március 16-a hozta meg. Így történt:

Az irokéz-huron csatában mind a ketten végig ottmaradtak, hogy feloldozással álljanak haldokló huron fiaik mellett. Még kemény, havas tél járt. S az elfogott jezsuitákat meztelenül hajtották végig korbáccsal az erdőn. Nem panaszkodtak. Jézust hirdették most, és kitartást akartak önteni elfogott indián társaikba is. P. Brebeuf hatalmas, szép férfi volt. Erős. Bírta testtel is a kínzást. P. Lalemant gyengébb alkatú, de mind a ketten imádságos éjszakákon megszerették a keresztet, s most egyforma bátran hirdetni merték.

Hogy ne beszéljenek, égő fáklyát nyomtak szájukba.

Ez az összeégett jezsuita száj! Milyen tüzes prédikáció!

Brebeuf úgy állta a kínokat, hogy halála után az irokéz törzsfő kiszakította kebléből meleg, véres szívét és apró darabokban adta harcosainak, hogy *hős* férfibátorságot *egyenek* belőle.

Még két páter vívott itt győzelmes harcokat: P. Garnier és P. Chabanel, kiket együtt ért el a hurok utolsó maradványaival a halál — és az *Élet!*

F R A N C I A O R S Z Á G

Aubenasban Boldog Jaques Sales S. J. és Guillaume Saultemouche segítőtestvér, kiket a legméltóságosabb Oltáriszentségről tartott hosszú vita után, e szent titok gyűlöletéből kálvinisták öltek meg kegyetlen halállal. Ezzel érdemelték meg az Eucharisztia vértanúinak nevét. XI. Pius pápa boldoggá avatta őket.

(Martyrologium.)

1593.

Új, két kis vérpatak. Emberszívekből folyt a nagy, közös kehelybe, melyre Ürfelmutatáskor ki tudja hányan néznek azonos vággyal: engedd, hogy az enyém is belefolyjon!

S most itt volt. Éjtszaka a börtönben. Ajtó előtt néha hallani egy-egy durva sarokkoppanást. P. Jaques Salesnek és a melléje rendelt Guillaume Saultemouche testvérnek nem jött váratlanul.

Mikor Aubenasba küldték őket missziót adni, így búcsúzott a páter: „Isten veletek, mi halálba megyünk!” Igen, hugenották közé.

S aztán egyre inkább rosszat sejtettek.

Először milyen nagy tömeg hallgatta a beszédek! De karácsony után egyre kevesebb, egyre kevesebb. Félték a katolikusok. Akkor tudták, hogy már csak egy-két nap.

De elárulta-e itt a börtönben kísérőjének a páter, hogy már előbb, régtől fogva kéri ezt a kegyelmet? A szeme nyugodt, vágyódó, szerelmes tekintetével ott a misében csillogó, borszínű Krisztusvér fölött. S azokon a csendes, mozdulatlan órákon az oltár előtt, mikor az Isten-szerelem s a Vér színe remeg át a lelken! Ezeknek a kéréseknek nem tud ellenállni az Isten. Ezért kerültek ide. Hogy is kérdezte délután az egyik katona:

— Hol a pénzetek?

— Semmink sincs, de ha hitünk miatt fogtatok el, életünket adjuk a hitért!

Aztán prédikátorok jöttek, koruk szenvedélyével vitázni az Óltáriszentségről. Hogy P. Sales nem juthatott szóhoz, elővette utolsó kis könyvét. Az Eucharisziáról írta nem is olyan rég.

— Olvassátok! Bent van minden, amit Egyházunk a legméltóságosabb Szentségről tanít. Ebből azt is meg tudjátok, mit hiszek én. Mert saját kezemmel írtam!

Ez estefelé volt. Most már éjtszaka van s ők egy új, nedveshideg börtönben várják a hajnalt. Enni egyszer sem kaptak. — Reggel új vitára cipelték az éhes, átfázott jezsuitákat. Még így sem igen bírták őket gondolattal. Sokkal egyszerűbb volt kikiáltani: „Ez bálványimádó, hamis próféta, megérdemli a hamis próféták jutalmát!”

— Gyere! — ragadja karon egy katona — Nyilvánosan kell meghalnod!

— Jó. Megyek az Isten ügyéért, de ezt az embert hagyjátok elmenni, — mondta és Saultemouchera mutatott — nem kell félnetek tőle, csak segítőtestvér.

— Sohasem hagyom el, aki mellé odarendelt a szent engedelmesség. Halálig követem! — és ment ő is P. Sales után.

Már kint voltak a téren. Csöcselék. A tömegben tán remegő katolikusok is. Most jön az utolsó felszólítás. Elölép Labat, a prédikátor. Fölénye tudatában tartja a tegnap kapott írást jezsuita szerzője elé. Visszavonni? Soha.

— Öljétek meg, öljétek meg! — kiáltja magánkívüli dühvel Labat. Nem érdemel életet!

— Ajánljuk magunkat Istennek! — szolt még a páter, aztán letérdeltek mind a ketten.

P. Jacques Sales mellét átjárja egy megvadult tör, vállát golyó roncsolja szét, sárral tömik be Jézust sóhajtó száját, mely sose vesztette jóízét a Krisztuskenyérben. Szerette a keresztet. Most kardok alatt

véres kereszt nyílik az arcán, s egy mészároskés átvágja nyakát.

Csak pár lándzsadöfés kell még a másiknak, ki szerető hűségében ráborul a páter testére és önmaga biztatására súgja: „Kitartás. Még egy *kis* kitartás!”

Aztán már letépheti ruhájukat holttestükről a tömeg és vonszolhatja a véres, meztelen hullákat végig az utcákon.

Hat napig feküdtek szabadtéren a csöcselék mulatságára.

Aubenast így szentelte meg a Vér.

Magyarországon Boldog Pongrácz István és Grodecz Menyhért jezsuiták „születésnapja”, kiket Körösi Márk esztergomi kanonokkal együtt öltek meg kegyetlenül katolikus hitünk gyűlöletéből az eretnekek.

(Martyrologium.)

1619.

Szekfü Gyula írja Magyar történetében: „A támadásnak, eltekintve Bethlen komplikált egyéni motívumaitól, *elsősorban vallási jellege volt*, mit a katolikus klérus *üldözése* is bizonyított. Rákóczi György hajdúi Kassát elfoglalva, 1619 szeptember 6-án kegyetlenül meggyilkolták az ott talált két jezsuitát, Pongrácz Istvánt és Grodecz Menyhértet és Körösi Márk esztergomi kanonokot, *a vértanúságban* Szent Gellért e követőit.”

Dóczy, Kassa főkapitánya tartotta birtokán ezt a két papot: Pongráczot a magyarok, Grodeczet a németek és tótok lelki segítségére. Körösi Márk káptalani megbízatásból utazgatott a környéken és gyakran fordult meg Kassán. Most is, pár nappal vértanúsága előtt fejezte be jezsuitáknál végzett nyolcnapos lelkigyakorlatát.

Szeptember 2-a volt. Hajadonfövel, mezítláb menekült Jászóról Kassára Majthényi László, a katolikusok véresrevert püspöke. Dóczy akkor tudta, hogy pár nap még és Kassa előtt állnak a felbőszült hajdúk.

Már másnap megjöttek. A protestáns városi tanács kiadta Dóczyt s a papok ügyét Rákóczi vette kezébe.

Csütörtöktől szombatig éheztek börtönné vált lakásukban a foglyok. Csak *pénteken* nyitott be hozzájuk egy hajdú. Húst hozott:

— Netek, barmok, faljatók fel!

Otthagyták, hogy hitszegésnek ne lássék.

Nemsokára Kőrösit kereste Rákóczi követe. Uri hangon tudtára adta, hogy Rákóczi meghagyja neki a széplaki apátságot, ha kálvinista lesz s Alvinczitól írást szerez bizonyosságul.

Pongrácz közbeszólt:

— Rákóczi úr, úgy látszik, a gonoszlélek szerepére vállalkozott, ki az embereket Krisztustól s az üdvözítő hittől el akarja csábítani. Tartsa meg magának az elrabolt birtokokat, de ne bántsa szent hitünket; ebben nem fog bennünket semmi szín alatt eltántorítani, ha kínhalált kellene is szenvednünk érte!

— Péter, — mondta Kőrösi — ez a követség nekem szól. Hadd feleljek meg én: Jelentse Rákóczi úrnak és a többi uraknak, köszönöm a följánlott kíméletet; ami a javadalmat illeti, az nem az enyém, nem rendelkezhetem vele . . ., de nem is az övék, hogy nekem adományozhassák, hanem az esztergomi káptaláné, az Egyházé, Krisztus öröksége, melyet senki sem foglalhat le jogsértés és szentségtörés nélkül. Hitemre nézve pedig mondja meg, hogy én a katolikus hiten kívül mást igaznak nem ismerek és azért kész vagyok ezerszer inkább meghalni, mint azt elárulni!

— Lásza majd akkor, hogyan menti meg életét!

És egyedül maradtak a foglyok. Egyikük letérdelt, imába mélyedt, a másik kettő utána. Meggyónták egymásnak egész életüket. Készültek a vértanúságra. Egy ajtórepedésen figyelte őket Eperjessy István, a sekrestyés.

Ha nem ment símán, gondolta Rákóczi, majd talán megfélemlítéssel. A kínzást egyelőre még hagyni kell.

Csizmadobogás . . . jönnek a hajdúk. A kápolnába akarnak menni. Bizonyosan ott vannak a kincsek. Azt ugyan nem találtak, de jól buzgólkodtak a bálványimádás tanyáján. Nem maradt bent se oltár, se pad, se orgona. Darabokban dobták az utcára. Hogy aztán újra visszakerültek a börtönbe, „pénzt ide, — mondták — mert meg kell halnotok“!

— Miért kell meghalnunk? — kérdezte P. Pongrácz.

— Mert pápisták vagytok!

— Ezért ugyan *örömmel!*

Akkor a hajdúk vezetője is ordítózva hithagyást követelt:

— Térjeteek át, különben felkoncolunk titeket! — De még nem volt felhatalmazásuk, hát otthagyták a papokat.

Szeptember 6. éjjelén azonban újra megjelentek. Rákóczi rászabadította őket három áldozatára. Bay Zsigmond hadnagy vezette a csapatot. És ott volt Alvinczy is, a prédikátor, meg Reiner tanácsos, a város rögtönítélő bírása.

Vadul dörömböltek az ajtón. Pongrácz kinyitotta. Egy buzogányütés a páter mellére jelezte, hogy csakugyan ők. Pongrácz földre zuhant a kandalló elé. Átgázoltak rajta és Grodecznek estek neki rúgásokkal.

Aztán újra Pongráczot biztatgatták, hogy legyen Kálvin tanítványa. Visszautasította erős férfiszóval. Akkor kötelet, szíjat csavartak feje köré és szorították a hurkot, míg a jezsuita halántéka repedezni kezdett és szemei kidülledtek.

Allati ötlettel lehúzták ruháit és gúnyból örökre vállalt szüzességi fogadalma iránt, piszkos röhej közt megcsonkították.

Kezénél fogva függött a hős a szobagerendán. Meztelen oldalán fáklyatűztől pattant föl a bőr és kilátszottak belső szervei.

Pongrácz türt és Isten kegyelmi erejét kérte. Ugyanígy bántak két társával is.

Körösinél azonban előbb még magyar voltára hivatkoztak, hogy velük tartson a „haza javára”. Erre mondta a kanonok:

— Isten ments, hogy ellensége legyek azoknak, kik a haza javán dolgoznak!

Páter Pongrácz őrzítő kínjai közt is átkiáltott, gyengeségre érte Körösi szavait:

— Távol legyen öntől Körösi uram, hogy ezekkel tartson és Krisztus zászlójától elpártoljon e nyomo-

rult, mulandó élet kedvéért és átmenjen az ő ellenségeihez!

— Ne féljen, kedves páter, sose jutott eszembe ily aljasság. Csak azt mondtam, hogy azokkal tartok, kik a haza igazi javát akarják.

Ez elég volt. Egy kardcsapás leszelte fejét. Grodecz közben ugyancsak kardok alatt vérzett el.

Pongráczot azonban közbeszólása miatt új dühvel kínozták. Alvinczy és az urak előbb még állítólagos politikai dokumentumokat követeltek (fontos az ítélet „igazságosság”-ához). Pongrácz azonban nem tudott semmiről s az ablakon is derengett már a hajnal. Nem várhattak tovább. Az urak elvonultak.

De maradtak a hajdúk. S ha volt még ép hely ezen a magyar vértanútesten, állati dühvel szaggatták föl. Puskacsőbe törték ujjait, majd új fáklyás égetés után két kardcsapást mértek fejére és a levágott fejű Grodeczcel meg Körösivel együtt a közeli kloakába dobták és faltörmeléket szórtak föléjük.

Gondolták, Pongrácz is meghalt. Pedig még kihallatszott sóhajtozása a szörnyű helyről. Eperjessy odalopakodott. Kérdezte, ki sóhajtozik. Pongrácz halálravált hangon mondta a nevét. És kérte a gyáva sekrestyést, jelentse Hoffman tanácsosnak szomorú helyzetét.

Eperjessy féltette az életét, de különben is, — mondta — Hoffman már halott.

Pongrácz az emberfölötti szeretet Istenre hagyatkozásával hallgatott el és merült imába a bűz, rothadás és hullák vermében. Sőt még most is, itt is, utolsó erejével Eperjessyt bátorította kitartásra a hitben.

Milyen igazán írta még tizenennyolc éves korában, szerzetbe lépése előtt, ellenkező szüleinek:

„Azt gondoljátok, hogy könnyeitek eltántoríthatnak engem? Ki nem volnék méltó őseimhez, ha akár könnyektől, akár sebektől visszariadnék. Sérelmet követ el rajtam, aki azt hiszi, hogy egy Pongráczot könnyeivel eltántoríthat. Kéréseitekkel ostromoltok?

Vagy talán azt kívánjátok, hogy önmagamnak ártsak és eltaszítsam magamtól a legnagyobb jót? Esztelen volnék, ha rátok hallgatnék; oktanul cselekszik az, aki saját lelkének kárával engedelkeny. Fenyegetni is akartok? *Fenyegetéseiteken én csak mosolygok.* Ha bebörtönöztök, önként megnyitjátok előttem a szerzetesi újoncéletet. Bilincsbe vertek? Ezzel csak szorosabban fűztök Istenhez. Éhséggel, szomjúsággal, hideggel akartok megtörni? Ez kedves vendéglakomám lesz. Legyetek meggyőződve arról, hogy nem akar uralkodni az, aki nem akar szenvedni!"

Nagaszaki. P. Miki, J. Szoan de Goto, J. Kizai első jezsuita vértanúk. Huszonhárom ferencessel és harmadrendivel Tajkozama császár húzatta keresztre őket. Istent dicsérve, ládzsasebekből öntötték vérükkel a Xavér Szent Ferencről plántált hitet.

(Martyrologium.)

1597.

És mikor eljött a missziós pillanat, tudta, hogy farkasok közé küldi őket. Mindenre kiterjedő figyelme itt is megadta az utasítást: „Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok.”

Begyökeresedett szokások, előítéletek, tudatlanság, megnemértések sűrűn tömött összeviasságban állnak szemben a misszionáriussal. Ha nem tud ezek között elsiklani okosan, ügyesen, mint a kígyó, megölik azok, kik egyelőre ezeket az akadályokat bálványozzák s talán századok munkája pusztul vele együtt.

Xavéri Szent Ferenc vetése pusztult így el, ki tudja, talán éppen a nagy aratás előtt.

Tajkozama császár nem nézte szívesen a kereszténység terjedését. Véres üldözésre mégsem gondolt. Különböző működési helyektől elvonta a misszionáriusokat és Nagaszakiba telepítette őket. A nyilvános hitterjesztést vonta csak meg tőlük. A jezsuiták, hisz Xavér nyomán itt Japánban ők dolgoztak, engedelmeskedtek. Bízta a jövőben, talán megváltozik a császár hangulata s különben is, a nyilvános munkától eltiltva, szép eredményt hozhat a Kovász lassú, feltűnés nélküli munkája. 1593-ban négy ferences jön Japánba. A császárhoz mennek, ki szívesen fogadja őket, nekik is meghagyva persze, hogy nyilvánosan ne prédikáljanak. Hiába. Nem tudták lelkesedésüket az okosság medrébe szorítani. Templomokat építenek,

harangszóval hívják az embereket, s mikor többen hajóznak át Japánba, a Nagaszakin kívül eső területre is elviszi őket a buzgóság. Hiába a kisebb fejedelmek óvása is.

Vihar spanyol hajót vet partra Tozzan királyságában. A hajó szerzeteseket és fegyvert hozott magával. Ez kellett még a császárnak! A következtetés világos. Itt az ő parancsa ellenére is készülődik valami.

Gyors intézkedések következnek ezután. Meakum és Ozaka tartományokban kezdődik a tisztogatás. 1597 január elsején huszonnégy fogoly indul innét gyönyörű, közös keresztútjárásra. Közülük hat ferences, három jezsuita skolasztikus, a többi világi. Mindnek csillog a szeme az örömtől. Egyik helyséből a másikba viszik őket, megcsonkított fülekkel a lakosság megrémítésére, de a rémületnél nagyobb csodálat jár nyomukban. Három kisfiú is van a csapatban. Megkötözve is vígan ugrándoznak, önként adták magukat a hóhérok kezébe s most alig várják, hogy életüket adják Krisztusért. Ütközben a huszonnégyes szám két emberrel még gyarapodik. Miki Pál öröme is leírhatatlan, hogy mint Krisztusnak, neki is 33 éves korában sikerül elnyernie a kereszthalált. Ő a társaság lelke. Nagyszerű beszédekkel buzdítja társait, a körülöttük kíváncsiskodókat és a kísérő poroszlókat is. Egy hónapig tartott ez a szárazföldi utazásuk, gyalog és állatokon, a japán szélben és hidegben, néha-néha megszakítva egy kis börtönben-pihenéssel. Február 4-én folytatják a még hátralevő rövid utat Nagaszakiba. Itt már várt rájuk két jezsuita páter: P. Pasius és Rodriguez. Fazangurus, Nagaszaki kormányzója megengedte nekik kettőjüknek, hogy rendtársaikat meggyóntassák. J. de Goto és J. Kizai még nem voltak fogadalmas jezsuiták, P. Pasius a provinciális engedélyével most a fogadalmat is átvette tőlük.

A dombon, ahol nemsokára huszonhat vértanú keresztje emelkedik az égre, nagy sereg várta már a pillanatot. A zsidóknak botrány, a pogányoknak oktalanság, azoknak, akik most felérnek a dombra,

legnagyobb vigaszuk és örömük a kereszt. Térdre hullva üdvözlik és megcsókolják. Könnyű a hóhérok munkája. Egy sem ellenkezik ezek közül a gonosztevők közül.

Mind örömmel tartja kezét, lábát a köteleknek. Mikor már függnek a kereszten, Miki Pál — övé keletről számítva a hatodik hely a sorban — újra beszédbe kezd. A körülállókhoz szól:

„Honfitársaim! *En nem vagyok idegen*, senki se kételkedjék e miatt az evangélium hitelességében, amit én hirdetek. Japán az én hazám. A Jézustársaságba léptem, s most keresztre feszítettek, mert Krisztus tanítását terjesztem... Istennek hála a jótétéményért! És most, midőn a körülmények is, melyekben vagyok, minden tettetés lehetőségét kizárják, kijelentem nektek, nincs más út az üdvösségre, csak az, melyen a keresztények haladnak.”

Mikor befejezésül a lándzsadőfés megnyitotta a huszonhat szent vértanú oldalát, már hiába volt a kirendelt őrség. Senki sem tudta megakadályozni, hogy a keresztények a vértanúk omló vére fölé ne boruljanak s hálát adva, a maguk számára is ilyen hősies Krisztus-követés kegyelmét ne kérjék.

Daifuzama császár alatt gyilkolták meg gyűlölt
hitük miatt Boldog Machado de Tavora áldozó-
papot Tanaka, Arima és Kiota katekétákkal együtt.
(Martyrologium.)

1617.

Hosszú évekig tudott titokban, csak éjjelenként dolgoztatva, rejtekről-rejtekre járva, észrevétlenül megmaradni Japánban P. Machado. Tajkozama császár fia nem tűri, hogy száműzetési parancsát áthágják a kereszténység hirdetői. Sajnos, Japán érseke meghalt. Nincs utóda s így nincs, ki csöndes munkára fékezne a lángoló hithirdetőket.

Csak a jezsuiták dolgoznak csendben, éjjel. Nemsokára megint egész Japán tud arról, hogy igen sok misszionárius maradt, vagy jött vissza a száműzetés ellenére.

Nagaszakiban csap ki az új üldözés. A páter provinciális parancsára a jezsuiták mindenfelé szét-szóródnak, nehogy egyszerre vesszen minden ember. P. Machadót Goto szigetére rendeli az engedelmesség. Hajója vihar miatt Firandóban köt ki. Ezalatt Goto szigeten már nyomoznak utána. Barátai tudnak erről és figyelmeztetik, ne folytassa útját. Ő Istentől kér tanácsot s mikor imájából felkel, nincs, ki visszatart-hatná. Kettős vigasz kíséri: a közelgő vértanúhalál és az, hogy engedelmeskedett.

Gyónztatás közben, mikor másnak feloldozást adott, került ő fogságba. Jézusért dolgozott, Jézussal és most Jézussal szenved.

„A jó Jézus nem hagyja el azokat, akik magukat neki átadják; amit ígér, bőségesen teljesíti, senki sem hívta őt még eddig, ki meg ne *találta* volna. Nem hagyja el övéit sem bilincseikben, sem megpróbáltatásuk idején. Ezért mondjuk az ő törvényét ígának, melyet mindig *ketten* visznek. Hogy egyedül türjünk, azt ő nem tűri. Jézus Krisztusban menedéket találunk mind, akik elhagytuk érte mindenünket.”

Valamivel később írja: „...most, az evangé-

liumért hordott bilincsekben látom, hogy valamit végzek én is Jézustársasága feladataiból”.

Omura börtönében egy ferences atyával együtt még a szentmisét is naponként bemutathatta. Kivégzésük előtt is együtt miséztek. Mise után aztán örömmel borultak egymásra, Te Deumot énekelve. Mindketten tudták már, hogy holnap lesz a vértanúság napja.

„A test a földből lett és vissza is akar térni a földre. Semmi sem jobb, mint a földre esni” — mondták mind a ketten, mikor kivégzésüknél gyékényszőnyeget akartak alájuk teríteni. A csupasz földre térdelve fogadták a halálos csapást.

P. Machadónál az első ütést eltévesztette a hóhér. A nyak táján csak irtózatot seb tátongett. A páter félig öntudatlanul kicsit felemelkedett térdeléséből, aztán Jézus és Mária nevét kiáltva visszaesett, hogy a második és harmadik csapás után lelke egészen Krisztusé, vére egészen Japáné lehessen.

1619.

— A Jézustársaságból való vagy te? — kérdezi a bíró.

— Igen, úgy van, de lehetetlen, hogy te ezt ne tudnád, hiszen előjáróimtól küldve többször mentem üdvözlésedre a Társaság ruhájában.

— Miért maradtál hát a császár törvényei ellenére Japánban?

— Hogy Krisztus evangéliumát terjesszem. Ezt lankadatlanul tettem eddig is és tenni fogom ezután is, amíg csak élek.

— Ezért fogsz tehát élve megsüttetni!

Előbb gyilkossággal vádolták őt, így akarták eltenni láb alól. Persze, akinek életszentsége annyira nyilvánvaló, akinek alázata oly nagy, hogy csak segítőtestvér akart maradni mindig, aki a börtönben sem nyugodott addig, míg betegtársait orvossal el nem látta, míg a gyöngéket meg nem erősítette, aki még itteni kis ételadagját is naponta megosztotta egy öreg anyókéval, arra mégsem lehet, nem sikerül rásütni ilyen vádat.

„Minden népek, Istent dicsérjétek“, tört ki belőle a zsoltár, mikor meghallotta az ítéletet, és utána mindjárt Simeon szavai: „Nunc dimittis . . . Most bocsátd el Uram, szolgádat!“ Hű szolga volt, minden idejét Ura gazdaságának szentelte. Nyolcvanhat keresztség csak a börtönben töltött hároméves apostolkodásának eredménye. Életté tette magában a Zsoltáros kívánságát: „Minden népek . . .“

A tűzhalálban négy társa is volt. Többször adtak szállást a hithirdetőknek, ez volt a bűnük. — Facölöpkhöz kötötték őket s aztán meggyújtották a máglyát. Égre emelt szemekkel, mozdulatlanul fogadták a nyaldosó lángokat, sőt Kimura testvér, mikor kezeit a kötelekből kiszabadíthatta, iparkodott minél több lángot magához terelni. Élvezték a vértanúságot.

Kimabara mellett Boldog Paulo Navarro áldozópap, D. Fugixima és P. Onizuki jezsuita skolasztikusok és Kelemen szolgájuk, kiket keresztény hitük védelméért égettek meg elevenen.

(Martyrologium.)

1622.

P. Navarro Lainóban, Calabriában született. Tizennyolc éves korában lépett a Társaságba.

1584-ben már Indiában találjuk. Itt nyeri el felszentelését, s egy év múlva már Japánban dolgozik. Hamar tanulja meg Tyo tartomány nyelvét és könyveket ír, hogy írásban is terjessze a hitet.

Nagaszaki, Omura, Arima új, rövid állomásai az üldözések miatt. Négy éven keresztül irányítja az amanguki egyházat, amely még Xavér Ferenc alapítása. A bungók között, a magas hegyek közt járva tizenhét évet töltött. Az üldöztetés tetézi a sok szenvedést. Egy alkalommal napokon keresztül gödörben húzza meg magát üldözői elől, végül teherhordó ruhában menekül.

Közel hatvanéves, mikor Fiunga tartomány hegyeit rója és mikor itt is szépen növekszik az Egyház, megint visszatér a bungókhoz. Innen hívja a kötelesség társai vezetésére Takatuba. Három és félévi itt-tartózkodás után kerül Xogun császár katonái kezére. Egyelőre Arimában tartják fogva. Fogsága nem szigorú, még azt is megengedték, hogy prédikáljon. Huszonkét nap múlva továbbszállítják Kimabarába. Nem helyezik közös börtönbe. Akárhogy is kívánja. Keresztények között marad kezesség fejében. Minden nap miséznek, sok embert áldoztat, sok pogány jön hozzá és azokat is megnyeri. Annyira, hogy azok a fogságból szeretnék megszöktetni, ő azonban marad és készül a vértanúságra. Ciliciumát, vezeklővét fogsága első pillanatától kezdve magán hordja, keményen ostromozza magát. P. J. Zola S. J.-nál többször végez szentgyónást, sokat imádkozik, hogy minél jobb erő-

ben legyen a lélek. De még arra is jut ideje, hogy japánra fordítsa P. Spinelli Mária-könyvét.

Sokáig húzódik a döntés. Bűneit siratja. Azok miatt késlekedik vértanúsága. Mégis közeledik az idő s a páter szentmiséiben olyan vigasztalásokat nyer a jó Istentől, egész lényét úgy átjárja az öröm, hogy fél, nem bírja a vértanúságig.

„Az irgalmasság Atyja tekintetét nem az én bűneimre, hanem az ő irgalmasságára fordította és eleget tett kívánságomnak” — írja örömmel P. Mattheo Couros S. J.-nak. Ugyancsak ennek a páternek írja október 30-án:

„Mindennap szorgalmasabban készülök a Barány várva-várt lakomájára!” S megint egy nappal később: „Bárcsak a holnapi nap, mindenszentek napja lenne vágyaim teljeseése, bárcsak közbenjáróim gyarapodásával bátran halhatnék meg jó Jézusomért, ki értem bűnösért oly bőséggel hullatta vérért.”

Mindenszentek napján tényleg megjött Nagaszakiból a döntés. Örömet a hatvankét éves páter megint azonnal közli a páter provinciálissal és P. Courossal.

„Én — Isten kegyelme ez — boldognak érzem magam és készséggel halok meg Jézus szent nevének szeretetéért és dicsőségéért!”

Mintha beszélni hallanák őt a levél aláírásában is: „Petrus, Paulus Navarro, qui paulo post *deflagavit pro Christo*.” Ki nemsokára lángolni fog Krisztusért!

Mezítláb, rózsafüzérrel a nyakán ment a kivégzés helyére. Útközben vértanútársaival a mindenszentek litániáját imádkozta. Mikor felbukkant a máglyák helye, úgy sietett a páter, csakhogy minél hamarabb ott lehessen, alig tudták követni.

Mialatt az oszlophoz kötözték, a körülállókhoz beszélt, s mikor már társai is megkötözve állottak, figyelmeztette őket, enyhítsék a rövid szenvedést az

örök üdvösség gondolatával, meg Jézus és Mária szent nevével.

Megpörkölt testüket három napig mutogatták. De hogy a megfélemlítés nem sikerült, az látszik abból, hogy három nappal később hamuvá égették és a tengerbe szórták testüket, így tudták csak megakadályozni a vértanúk ereklyéjének tiszteletét.

Nagaszakiban Boldog Carlos Spinola és Kimura Sebestyén áldozópapok megkoronázása, kik hét skolasztikussal, egy segítőtestvérrel, két katekétajukkal és más negyven, különböző korú, nemű, állású vértanúval együtt arattak lassú tűzben vagy kardhalálban fényes győzelmet zsarnokukon.

(Martyrologium.)

1622.

Mikor elmondta P. Riccinek, hogy jezsuita szeretne lenni, és pedig misszionárius, a noviciusmester ellenvetéseket tett. A kis Carlos de Spinola azonban válaszolt: „Nemcsak pillanatnyi fellángolásból beszélek én, P. Rector. Azt sem állíthatom, hogy az égbe vezető rövid út gondolata indított volna arra az elhatározásra, hogy jezsuita legyek és Japánba kíváncsozzam. Inkább a nehéz és áldozatos életet keresem. Nekem mindegy, hogy rövid-e, hosszú-e, csak Istenért akarok dolgozni.”

S a kemény munka, melyre a P. Rector figyelmeztette, már kezdődik is. A tassarolói gróf, az apa nem akarja megengedni fiának a szerzetbelépést. „Ne add fel ragyogó kilátásaidat, hiszen mint fejedelem is sok jót tehetsz, s ugyan mit várhatsz a kalandos misszionárius-élettől? Itthon hatalmad és vagyonod is lesz terveid végrehajtásához. Hazádtól távol pedig csak küzdelmes és kilátástalan élet lesz sorsod.”

Carlos bíboros nagybátyjának ír, vegye rá apját az engedély megadására. Nagybátyja azonban egyelőre nem akar beavatkozni a dologba. Második, majd harmadik levelet kap. „Belépek a noviciátusba. Most már nem halogatom tovább. A jezsuiták nem utasíthatják vissza kérésemet, mert ők is engedelmeskedni kötelesek Isten akaratának, ki engem jezsuitának szánt. Ha azonban mégsem akarnának felvenni, írok P. Generálisnak, sőt ha arra kerül a sor, kérésemet a Pápa elé viszem...”

Az engedély erre megjön. 1584-ben Nolában megkezdí a noviciátust. Milyen érdekes, egy év mulva

Leccébe, Apulia városába küldik előljárói, hogy matematikát tanítson, s itt gyóntatója *Boldog Realino Bernardin*. Megint kis idő múlva Nápolyba rendelik és itt *Szent Alajossal* ismerkedik meg. *Szentek közel-ségébe viszi a Gondviselés.*

Még csak tanul. A filozófia után négy év teológiát végez Milánóban, de ki-kitör belőle a misszionárius. Kórházba jár, ahová lelkes kongreganistáit is elhívja. Elős miséje után megújítja kérését, engedjék Japánba. A P. Generális válasza kedvező. De sok akaratlan ide-oda utazás várt most rá! Öt és fél év múlva sikerült csak Japánba érnie. Szelek és tengeri viharok, rokonok és betegség, hogy szerették volna megakadályozni ezt a pillanatot. Nagyobb hatalommal álltak szemben s így nem sikerült: „Ha minden emberi próbálkozás dugába dőlne, azt hiszem, Isten szárnyakat adna, hogy Japánba repüljek. Ennyire biztos vagyok missziós hivatásomban.”

Tizenöt évet tudott titokban, de mégis elég zavar-talanul dolgozni. Akkor keményebb üldözést kezd az új császár. 1617-ben már így ír Spinola Milánóba: „Egyik helyről a másikra kell menekülnöm. Nappal valamelyik ház leghátsó zugában húzom meg magam...” A P. Generálisnak pedig boldog előérzettel írja: „... a prokurátornak nem olyan rejtett, elvonult az élete, mint a többi misszionáriusé s így előreláthatólag az elsők közt leszek, akiket az üldözők elfognak és kivégeznek. Adja Isten.”

1618 decemberében egy gyónó japán nyomán Gonokuru helytartó emberei felfedezik rejtekhelyét, majd rendtársával s a ház tulajdonosával együtt a helytartó elé viszik. Rövid kihallgatás következik s utána vértanúság. Fegyveres őrizet alatt Omurába kísérik őket s itt egy szalmatető, bambuszvázas, szűk, ajtó- és ablak nélküli „kalitkába” zárják őket. Két kis nyílás van csak börtönükön. Az egyik alul, valami bejárat, a másik oldalt, itt adják be az ételt a harminckét fogoly kereszténynek.

„Minden érzékszervünk vértanúságot szenved, — írja P. Spinola — soha meg nem engedik, hogy az ember ruháit kimoshassa, vagy hogy legalább egy kicsit kijussunk a friss levegőre. Allandóan itt a piszokban kell tartózkodni. A szükség végzésére sem engednek ki. Elképzelhető, milyen a levegő.”

„A böjtölésből azonban túlonként kijut mindnyájunknak. Akkora az ételmennyiségünk, hogy élni kevés, meghalni sok...” S ez így tartott három évig.

A rengeteg szenvedés mellett csodásan szép élet volt ez mégis. Mindennap volt szentmiséjük. A szigorú őrizet nem tudta visszatartani a körülöttük lakó keresztényeket attól, hogy szentmiséhez való kenyeret és bort ne juttassanak hozzájuk. Elmélkedés, rózsafüzér át- és átjárta egész napjukat.

P. Spinola, előjárói engedélyével társai közül hét japán ifjút a Jézustársaságába vehetett föl és ez a hét ifjú noviciátusát itt a börtönben végezte s itt is tették le a hármass fogadalmat.

1621 őszén váratlan rendelet két társával Nagaszakiba hívja a páttert, majd rövid időre ismét vissza kell térniök Omurába; de a vértanúság napja már egészen közel volt.

1622 szeptember 22-én Nagaszakiban a császári kiküldött jelenlétében folyt le a kivégzés. Harminc keresztény lefejezése után huszonötnek a máglyán kellett meghalnia. „Ne gondoljátok, hogy kivégzésünkkel kiirthatjátok hitünket az országból. A mi porainkból új apostolok támadnak, kik éppúgy mint mi, a legnagyobb szerencsésüknek tartják, ha életüket Istennek feláldozhatják” — mondta P. Spinola a császár kiküldöttjének kivégzése előtt, melyet sok tízezer ember nézett végig.

Boldog Camillo Constanzo S. J. vértanú pap és Ota Agoston skolasztikus fényes vértanúsága Kotenda Gáspár katekistával, ki királyi vérből származott, s egy tizenkét éves meg hétéves kisleánnyal, Tagnea Ferenczel és Xeki Péterrel. Hitük győőletéből ölték meg őket.

(Martyrologium.)

1622.

Egyenesen állt a lángok közt, mint az oszlop, melyhez hozzákötötték. És harsányan, mégis zengő férfihangján, mit annyiszor hallottak prédikálni körbenálló keresztény testvérei, új prédikációba kezdett. Tűz volt benne, tűz volt körülötte. Ki tudna ellenállni az ilyen beszédnek? Némán figyelték:

„Ne féljete azoktól, akik megölik a testet!” — idézte Jézus szavait. Mindenki látta, milyen eleven tud lenni egy jézusi szó, ha jó talajra talál. — Constanzo katonatiszt volt. Ez a ruha juttatta a jezsuita-üldözések ellenére is vissza Japánba. Bár kint sem szűnt meg írni és úgy küldözni haza Krisztus üzeneteit. Jól tudott japánul.

Hirtelen énekbe csapott a tüzes szónoklat: Sanctus, Sanctus, Sanctus! Szent, Szent, Szent! — hullámozott végig keresztény és pogány fejeken. Constanzo éneklie még egyedül, vagy már az egész vértanúkórus? Mert ez a három szó vitte föl lelkét is a Vértanúk Istenéhez.

Hozták Ota Agostont. Egy nappal előbb lett jezsuita.

Hozták Cotenda Gáspárt és együtt lépegetett mosolygó arccal a hóhér kardja alá a két kisleánnyal. Ez tett legjobban a pogányoknak is, és egész másképp, szívigthatóan, a keresztényeknek is. És annak is, ki annyira szerette keblére ölelni a gyermekeket, mert övek a mennyek országa.

Yediben Boldog Geronimo de Angelis S. J. áldozópap és Jempo Simon S. J. skolasztikus vértanúsága, kiket lassú tűzön égettek meg Boldog Francisco Galvez ferencrendi szerzetessel együtt.
(Martyrologium.)

1623.

De Angelis Ennában, Szicíliában született. Valaki rávette a szentignáci lelkigyakorlatok elvégzésére. A lelkigyakorlat után, 18 éves korában jezsuita lett.

Hamar és kitartóan kérte, engedjék az indiai és japán misszióba. Kérése teljesült s így 1596 április 10-én Lisszabonból Japánba indult, hajón P. Spinola Károllyal és hat más rendtársával.

Kedvező irányú, de heves szelet kaptak. Eltört a kormánylapát s így Braziliában értek partot. Hónapok mulva, december 12-én szálltak újra hajóra s keserves újabb viharok után, március havában Portoricóba érkeztek. A hajó javításra szorult. Ezalatt az idő alatt bejárták a szigetet. Gyakorolták a missziós munkát.

Augusztus 21-én portugál hajón folytatták az utat. Szerencsére átjutottak az óceánon; már az Azori-szigeteknél jártak, mikor angol hajók fogságába kerültek. Angliába kellett hát hajózniok. Sikertelen kísérletezések után végre egy német hajó Angliából Lisszabonba szállította őket megint. Ott álltak, ahonnan két évvel előbb elindultak.

Újból kérniök kellett a P. Generális engedélyét a Japánba indulásra. A válasz azonban most is kedvező. Magister de Angelist itt pappá szentelik s 1599 márciusában elindulnak újból s most meg is érkeznek másfél év után szerencsésen Malakkába, majd Makaóba, Kelet kapujába.

Serény munka közben találta már a kitört üldözés. A száműzetési parancs társait Maniába és Makaóba kényszeríti. Ő marad, Nagaszaki szigetén

dolgozik Xindajumban. Abban a városban, ahol legjobban dühöng a keresztényüldözés.

Négyszemközti buzdítások, erősítés Krisztus Tés-tével, ez az ő munkaterülete. Szürke éjeleken gyakran láthatni kettesben sétáló embereket a szűk japáni utcákon. P. de Angelis gyóntat. Így sétálva nem olyan feltűnő és nem hozza veszélybe buzgó híveit. A páter ugyanis nem magát félti. Önként állt bátran a helytartó elé, mikor úgy látta, hogy itt van már az ideje.

Egy kereszténnyé lett, de képmutató, hitehagyott bonc a helytartó pénzéért júdásszerepre adta magát. Szerető hívei rejtegették a pátert, de hogy az ő élete mások életébe kerüljön, ezt nem akarja. Leveti japán köntösét, tonzúrát nyírat, felveszi a jezsuita talárist s így, teljes díszben adja magát a helytartó kezébe.

Hű katekistája, a japán Yempó Simon követi. Ez korábban tizenhat évet pogány kolostorban bálványoknak áldozott. Most mint jezsuita Krisztusért lán-golva várja a vértanúhalált.

A helytartó a császárnak jelenti a történeteket. A császár dühében gyökerestül akarja kiirtani Krisztus követőit, így kerül a két jezsuita mellé egy ferenc-rendi és ötven világi is a máglyára. Köztük a császár rokona, Faramondus.

A két felszentelt pap és Faramondus, mielőtt ők kerülnének sorra, lóhátról nézheti végig, mint sül ötven testvérük a lassú tűzben s hogy fognak ők is megsülni. Hiába. Faramondusnak és két lovas társá-nak egyformán öröme, hogy nemsokára ők is így fog-nak szenvedhetni Krisztusért.

Most már ők is ott állnak a máglyán. Már lobog a tűz. Most elnyeli őket a füst. Már nem látszanak, de a hangjuk még mindig hallatszik s akik hallják, tud-ják, ezek még most sem bánták meg, hogy ily kemény halált választottak.

Boldog Miguel Carvalho S.J. áldozópap és
Cajus Coreanus katekistának érdemszerző halála,
kiket lassú tűzben koronázott meg a vértanúság.
(Martyrologium.)

1624.

Katonának öltözött és így lépett 1621-ben Japánba. Krisztusért szenvedő földre lépett s ő e földnek méltó misszionáriusa akart lenni.

Kemény munkája mellé még keményebb vezeklést vállalt. Mindig vezeklőinget viselt, háromszor egy héten kenyéren és vizen böjtölt, naponként keményen ostorozta magát. „Milyen boldog lennék, ha máglyán tűzhalált halhatnék Üdvözítőm iránti szeretetből. De még nagyobb lenne örömöm, ha darabonként vágnák le tagjaimat Uram dicsőségére. Ó Jézusom, milyen szenvedést vállaljak magamra? Tégy velem, amit akarsz. Egyetlen vágyam az legyen, hogy érted szenvedhessek.” — Irja egyik levelében.

Vágya teljesült, máglyán halt meg 47 éves korában.

Hasonló halált halt ugyanebben az évben, 1624-ben Cajus Coreanus katekista is. Azt hitték, mikor majd a lángok közeledését érzi, meggondolja, vajjon érdemes-e kitartani hite mellett. Csak félkezét kötötték a cölöphöz, hogy meg tudjon szökni s úgy gyújtották meg a máglyát. Elhagyhatta volna a cölöpöt, de ő letérdelt melléje. És az összesereglett nézők halották, hogy zsoltárra nyílik a szíve. Énekelt. Az ének magasabbra szállt, mint a máglya füstje. Ez feketén gomolygott le a földre. Kain-füst. Az égbe szállt.

A vértanú alakja lassan egész elködlött a füstben, csak dala hangzott. Órák mulva röppent el szívéből az utolsó melódiafoszlánnyal Krisztust szerető lelke.

Oxuama tartományban Boldog Didaco Carvalho
S. J. szenvedése, ki jeges vízbe merítve nagy lelki-
erővel, hitvallóan egész a halálig kitartott.

(Martyrologium.)

1624.

Február volt. Tél, olyan, hogy jégpáncél burkolta be a leggyorsabb folyókat is. Akkor fogták el. Alig volt negyvenhat éves. Már átmissziózta Japánt. Száműzetése alatt Kína jórészét. De ez a kínzás aszkézissel edzett akarátának bámulatos próbája volt. Egy élet szenvedései tizenkét órára sűrítve.

Mikor a folyó mellé vitték és lehúzták róla minden ruháját, tudta, mi vár rá. Előtte feketedett a lék. Szűk volt, hideg és borzongató, mint a halál. Hideg szél vágott végig jégport a meztelen bőrén. S akkor megparancsolták, álljon a lékbe... vagy tagadja meg hitét. Carvalho szó nélkül beállt. Időközönként, mikor már zsibbadtságba múlt volna a fagyás tüzes hasogatása, egyik oldalról a másikra fektették, felállították. Kihúzzák, ha akarja, de a hittagadás elengedhetetlen. A boldog vértelen vértanú szelíd-határozottan állt. S akkor bámészkodó nézői között keresztényeket vett észre. Megtartotta sose látott szószékéről utolsó prédikációját.

A szél egyre élesebben vágott. Sűrűsödött az éjtszaka. Hazament már a bámészkodó csöcselék. Csak egy-ketten vitték másnap a hírt: P. Carvalho valamivel éjfél után megfagyott.

Nagaszakiban Boldog Francisco Pacheco, Giovanni B. Zola, Balthasar de Torres jezsuita vértanú-papok, kiket más hat jezsuitával lassú tűzön égettek meg hitünk gyűlöletéből.

(Martyrologium.)

1626.

Levél érkezett Ximabarából egy jezsuita misszionáriushoz:

„Kedves Péter!

Nem hiányzik nekem más fogságomban, csak a szentmise. S az, hogy talán még halálos órám sem erősíthet meg szentáldozás. Igigylem P. J. Baezát is, ki szentségekkel felkészülve halt meg. Ami sorsomat illeti, nagyon hálás vagyok Istennek, hogy kiragadott tenger és szárazföld annyi veszélyéből, hogy átvezetett ellenséges seregek között.

De jó Jézusunk végtelen irgalmában szerencsés sorsot választott nekem, hogy Evangéliumának hirdetéséért véremet ontsam és megmossam köntösömet a Bárány véreben. Imádkozzon főtisztelendő Péter, hogy bevégezze rajtam, amit elkezdett itt a börtönben.”

P. Giovanni B. Zola írta e sorokat. Egyik a három jezsuita közül, kiket egy napon végeztek ki Nagaszakiban, a számtalan vértanú halálküzdelmétől szent dombon.

Egymásután vonultak fel P. Pacheco, a provinciális, kit a császári kegyet hajhászó helytartó fogott el egy Cumata nevű aposztata keresztény árulásával. Tizenegy évi missziós munka állott ekkor már a provinciális mögött.

P. Giovanni B. Zola, ki egész mostanáig breviáriumban hordta P. Spinola S. J. vértanú levelét, melyben neki is előremondja e kitüntetést.

P. Balthasar de Torres, kit mise közben hurcoltak el. És a többiek hatan, kit a vértanúság vonzott

hozzájuk. Szállásadója egy japán család s a Lajosnak keresztelt hétéves japán kisiú.

Nyugodt, nagy gyermekszemekkel nézte, hogy kötik oszlophoz a férfiakat, kissé távolabb a tűztől, hogy tovább pörkölődjenek. Szeme se rebbent, mikor anyja feje elgurult kis lábai előtt és akkor sem sírt, mikor rákerült a sor. — Milyen erős az Isten!

Tzugi Tamás S. J. áldozópap és Nagaxima Mihály skolasztikus fényes vértanúsága. Az első, Maquin Alajos és János vendéglátó japánokkal együtt, lassú tűzön égették el hitvallásáért, a másikat pedig az Ungen-hegy kénes vizével kínozták sokáig, míg az Úr születésnapján az ég számára ő is megszületett.

(Martyrologium.)

A száműzetés csak rövid ideig tudta visszatarítani Tzugi Tamást Japántól. Neki is Japán volt a hazája. Itt született Omurában, s így kétszeres vágy hajtotta vissza, csak hogy ki ne szoruljon hazájából Krisztus. Működését azonban hamar leleplezték.

Nagaszaki börtönébe került s nagyszerű szónoki tehetségét most már csak rokonai körében kamatoztathatta. Előkelő japán családja mindent megtett, hogy hitehagyásra bírják. Legalább őket kímélje, — mondták — ha már magát nem kíméli. Ő azonban Krisztus első tanítványainak rendíthetetlenségével állta a támadásokat és könyörgéseket.

Mikor a máglya már lángrollobbant s a lángok tüzes nyelvekkel fogták körül testét, a Szentlélek tüze mintegy viszonzásul, minden eddigénél nagyobb hatású beszéddel tört ki belőle.

Többet szenvedett társa, Nagaxima Mihály, aki szintén japán volt és jezsuita. Kegyetlenül végigverték s mikor már alig mozdult, forró napra tették, hogy seblázát még fokozzák az izzó sugarak. Aztán jött az új ördögi gondolat és azt is végrehajtották. Testébe ismételten vizet hajtottak és a vizet vérével együtt sajtolták ki belőle.

Még élt s a szikrányi élet elég volt, hogy a hóhérok tovább kéjelegjenek. Az Ungen-hegyi forrásokhoz viszik, s addig öntözik, míg teste szét nem mállik s a rothadásból el nem száll Krisztusához a lélek.

Nagaszakiban Boldog Ixida Antal S. J. „születésnapja”, ki őt más szerzetessel forróvízkinzás után végül tűzhalállal erősítette meg hitét, melyet hirdetett.

(Martyrologium.)

1632.

Ez az év minden eddiginél kegyetlenebb vértanúságot hozott. Négy ágostonrendi, egy világi pap, s egy jezsuita volt az áldozat.

Mikor a börtönben-kinzás nem használt, az Ungen-hegyi forró kénes vízre gondoltak a hóhérok. Felszólították őket még egyszer a hittagadásra s aztán valamennyiüket kihozták ide.

Fínom sugárban locsolták a hat vértanú meztelen testét a forró, maró vízzel. Sok piros csík jelezte az égés nyomait a bőrön, de ez csak kezdet volt. A locsolás napjában többször ismétlődött s a bőr fölpattozott. A kénes víz már a húspanban vágott utat, kínoz sebeket, egész a csontokig.

A hóhérok kéjelegtek a szörnyű kínokon s gondoskodtak arról is, hogy a látvány minél hosszabb ideig tartson. Nappal öntözgették, éjjel pedig orvossal gyógyították őket, hogy bírják a következő napot. Egy hónap múltán hosszabb szünet következett. A helytartónak a császárhoz kellett mennie, ezalatt az idő alatt börtönben hagyták őket.

A jezsuita Ixidát itt többször megkörnyékezték. Ő bennszülött japán volt. Ximabarában született, szerették volna megnyerni. A leghíresebb japán filozófust küldték el hozzá a börtönbe vitatkozásra. A páter azonban félholtan is biztosan győzte ellenfele támadásait. Annyira, hogy az többé nem is mert eléje kerülni tudományával.

Rettentő sebeik persze nem gyógyultak. Mikor a helytartó félév múlva visszajött, látta, hogy ezen a hat agyonkínzott testen újabb kénes vízsugár már nem sokat ronthat. S így szeptember 3-án lassú tűzön sütötte meg őket.

Janoviában Andrzej Bobola S. J. szent vértanú. Végigszenvedte a skizmatikusok ostorcsapásait, a fáklyák lángját és minden más kínzásokat. Végül kettős sebbel lejeen, kettős vértanúság koronázta meg. Halála kedves volt az Úr szemében: csodák bizonyítják.

(Martyrologium.)

1657.

Híre járt, hogy újra jönnek a kozákok. Senki sem mer eléjük vágni. Legkevésbé a gyenge lengyel király. Pinszk jezsuita kollégiuma üres. A kozákok elöl menekültek el. Mert jaj, ha éppen jezsuita kerül hurrokra. Fanatizmussá nőtt gyűlölet hajtja a kozák lovakat. Különösen egyikük után.

Aki most Janow közelében, kis falusi oltárnál misézik: Andrzej Bobola S. J. Május 16. reggelén. Kelyhen tavaszi aranyban ég a nap. Krisztus Véréét issza. Nemsokára ontani fogja. Tudja, hogy keresik. „Lélek-vadász”-nak hívják s most őt vadásszák. Csak azért, mert Janowban sok skizmatikus tért vissza az Egyetemes Anyához. Mert ő hozta vissza őket.

Most egyedül volt és egyedül akart továbbszökni, faluról-falura. Még sok lélek várja. — Janow előtt egy félóra úttal kozákok jöttek szembe. „Uram, legyen meg akaratod!” Ezt mondta, mikor elfogták.

És csak nézett. Miért e barátságos fogadtatás? Semmi durvaság. Hajlandók eleresztteni, mondják, de legyen akkor ő is orosz hitű. Nem kerül semmibe. Csak épp, hogy megtagadja a pápát.

Leválni a Szikláról?

Határozottan megtagadta.

Ezt várták. A megfontolt gyűlölet dolgozott. Akkor hát fához vele. És ostorozás következett, végig egész testhosszán.

Tavaszuhába borult bokrok nézték a véres csíkokat. Ma ők is tövist teremtek. Így font belőlük szép, zöld, májuskoszorút a kozákötlet. — Tövisét nem lehetett látni. Rányomták Bobola fejére. Apró tüszúrások nyomán nem is serked nagyon a vér. Kár. Horzsolni kell a koronát fején ide-oda. Majd akkor!

És megtették. A jezsuita fejbőrét föltépi az ág. A hússzínű vér alól elősárgállik a koponya csontja.

Elég! A lovak már toporzékolnak! Indulni kéne! Kötelet a pap nyakába! — Hozzákötik két ló nyergéhez. Gyors úgétessel el Janow felé.

Ha a végigkorbácsolt ember nem bírta az iramot kardok sujtottak le rá. Mikor beért a városkába, egész testén kövér cseppekben gyöngyözött a vér. Homlokát még mindig szorította fájdalmas koszorúja.

Újra felszólították a tiszték, tagadja meg hitét.

„Katolikus pap vagyok. Katolikus hitben születtem, benne akarok meghalni. Hitem az igazi, a jó, az üdvözítő.”

Inkább térjenek meg ők, mondta még, de új dührohamot kavart csak fel ezzel. A tiszt feléje sujtott kardjával. Fejét vette volna, ha Bobola fel nem rántja karját. Így csak ott kapott mély sebet. De már nem tudta magát tovább tartani, összeesett. Hitvalló szavakat suttogott, és a földről is erőt kérve, bizalommal emelte szemét az égre.

Ezek a szemek! Mennyi istenhit, bizalom, szenvedő türés és szeretet világított bennük. Böszítette az egyik kozákot. Ezért törét megforgatta a jobb szemgödörben.

Aztán tovább hurcolták: új kínzás következett. Mellén és oldalán szurokfenyővel égették fel bőrét. Közben állandóan ígérték, vége lesz, ha hittagadásba esik.

A vértanú türelmesen biztosította őket állhatatosságáról. Pedig tonzúrája helyén lenyúzták fejéről a bőrt, kiverték fogait és levágták a kezét.

Hátát is lenyúzták s a puszta húsról szalmatörmeléket szórtak.

„Vérének piros miseruhájában hozta meg áldozatát a pap. A szalmatörmelék úgy csillogott rajta, mintha gyémántporral szórták volna be. Hóhéraiért áldozott: kétszeres imával a kétszeres kínzásokért” — írja egy régi életrajz.

„Jézus, állj mellettem Máriával. Adjatok fényt ezeknek a vakoknak, hogy megtérjenek. Uram, legyen meg akaratod.” Ez Bobola imája.

Nem lehet hallgatni!

Átvágják nyakát és a nagy seben keresztül kíránthadják nyelvét: Most imádkozz és prédikálj!

Még vert a szíve. Hosszú szöveget nyomtak balról mellébe: akkor megszűnt az életlülkötés.

1701-ben felnyitották sírját. Teste egészen ép, hajlékony maradt. Természetes óvószerek nélkül. Holtteste megjárta még a Szovjet múzeumait is, úgy került végre Rómába.

„Tam crudele vix, aut ne vix quidem in hac sacra congregatione propositum fuit simile martyrium” — írja később róla a Szent Ritus kongregáció. „Ilyen kegyetlen vértanúságot aligha terjesztettek még elénk.”

K E L E T I N D I A

Marava tartományban Juan de Britto S. J. Kemény munkával, szüntelen veszélyben téritett meg ezernyi pogányt. A zsarnok fogságában új és új kínok után, végül, mert kitartott hitében, lefejezéssel kapta meg a vértanúpálmát.

(Martyrologium.)

1673.

Hol itt látták, hol ott. Minden hindu községben. Aztán az utakon. Éppolyan volt, mint a többi. A dzsungel háttér zöldjéből kivilágított sárga köntöse. S a gyerekek is tudták, hogy az ilyen sárgaleples ember olyan szentféle. Szakitott a világgal. Elég neki belőle rizs, tej, vaj, egy-két gyümölcs. Mezítláb jár mindig. Lábát feltöri az út. S utána is kiáltották ezeknek a vezeklőknek nevét: „Saniassi! Saniassi!” Csak az furcsa, hogy fehér bőre van. A többieknek rendes hindu képe. Ez az új *más*. De szóba áll a legalsóbb kasztokkal is és magáravállalt sok kasztszabályt. Pandaramsvami volt. A legalsóbb néposztályok misszionáriusa.

Róttá az utakat. Hinduvá lett a hindukkal. Ki gondolta volna, hogy jezsuitát burkol a sárga gyolcs! Példa már volt előtte: P. de Nobili Róbert módszere. Indiában Jézus is hindu ruhában járna!

A pandaramsvami talán már el is felejtette, hogy Brittonde-nek hívták a királyi udvarban, ahol fölnevelték.

Itt volt már vágyai földjén: Indiában. A bráminok, fakírok és páriák földjén. Sok könyörgés után. Mennyi levélbe került míg a P. Generális elengedte: „Reverende admodum in Christo Pater!

Pax Christi!

Bocsássa meg atyám, hogy ennyiszor ismétlem

meg leveleimet. De annyira heves éjjel-nappal sürgető vágyam India után, hogy magamat annak megtérítésére szenteljem. Ha szabad volna naponta kérnem erre engedélyt, míg másképp nem parancsolná. Már más leveleimben feltártam indítóokaimat a misszió mellett, most nem említem újra: mert a közösségtől venném el sok beszédemmel idejét. A lelkek megmentésének égő vágya, mit Atyaságodban annyira szeretek, sokat enged várnom jóindulatától.

Nagyon ajánlom magam atyai áldásába.

Krisztus legkisebb fia

Coimbria, 1669 március 5.

Juan de Britto."

Öt éve már, hogy ezt írta. Mikor partra szállt Goában, ezzel indult neki munkájának: „Nem azért jöttem Indiába, hogy a magam kényelme után járjak s a dolog könnyebb végét fogjam, hanem hogy szükségét és szenvedéseket vállaljak magamra.” Ezért lett saniassi.

Mit jelentettek ezek a missziós utak? A vezeklő élet minden terhén kívül, épülő keresztény falvak hirtelen összeomlását árvíztől, tüztől. Sohasem csüggedést „úton, folyóvizek veszélyében, rablók veszélyében, veszélyben a pogányoktól, veszélyben a városban, veszélyben pusztaságban, veszélyben tengeren, fáradságban és nyomorúságban, sok virrasztásban, éhségben és szomjúságban, sok böjtölésben, hidegben és mezítelenségben, eltekintve attól, ami ezenfelül van, naponkinti zaklatásom, az összes egyházak gondja”. (Szent Pál.)

Még ezt az utolsót is megkapta Britto. Tizenkét misszióterület 80,000 kereszténnyel. Abban az időben háborútól felszántva, nem kis gond. Ő bírta.

Misszionárius társai írják: „Ez a csodálatos férfi állandóan mezítláb járja a vidéket, teli buzgósággal keresztények segítésére és pogányok megtérítésére. Annyira, hogy nekem úgy tetszik, mindenben atyánkhoz, Xavéri Szent Ferenchez hasonlít.” (P. Telley.)

Alig volt még egy éve Indiában, délről üldözés híré, felgyújtott keresztény falvak füstjét hozta a szél.

Britto siet. Minden erőszak ellenére 2000 újpogányt fürdet kereszténnyé az Élet Vízében. Akkor elfogják. Katekétáját is. Még három kereszténnyel. Előjáték a vértanúsághoz. P. de Mello írja 1686-ban hazairt levelében: „... Mangola mellett, Maravában P. Brittót katonákkal elfogatták és víz-kínzásnak vetették alá. Kötéllel kezén magasról vízbe dobták le a pátert, félholtan kihúzták, aztán újra és újra...”

„... Másutt, Kaleiarkoil-ban egyik fához kezét, másikhoz lábát kikötötték hosszú időre. Másnap véres ostorozás után majdnem meztelenül kemény sziklára feszítették és nyolc ember kegyetlenül lábbal taposta. Az érdes kő húsába vágott. Aztán otthagyták több órára a perzselő napon...”

Ilyen kinok közt az egyik keresztény száján kiszaladt Schiva neve. Fölmentették. Hittagadás. A páter és a többiek kitartottak. Még úgyse jött el a vég. Ramnadba vitték, Ranganada király elé.

— Spanyol vagy, vagy portugál? — kérdezte a király.

— Uram, tiszteletreméltó férfiak társaságához tartozom. Tanításuk igaz és szándékuk tiszta. Isten követői. Azért mennek az egész világra, hogy hirdessék szent törvényeit.

— De nem vallják-e a te törvényedet itt a mi tengereinken is?

— Igen, király, az egész világ elfogadta a kereszténységet. Ez nem lehet egyetlen nép előjoga csupán. Minden embert kötelez, mindenki hirdeti az *egyetlen* Istent, kit imádni kell.

Szóval nem politikai lázító. Legfeljebb valami „fanatikus”. Fölösleges megölni. De mégse kell hagyni, hogy egynejeséggel, rablások megtiltásával, istenkultuszok elvetésével fertőzze a régi erkölcsöket. Britto újra szabadon.

Akkor kap egy levelet provinciálisától: vissza Európába!

A portugál királynak azonban nem sikerül őt ottfogni a püspöki széken. P. Brittót várják a páriák és újra elindul a vértanúság földje, India felé.

Aznap, mikor missziósterületére ér, pirosban lép az oltárhoz. Egy *vértanú* ünnepe. Talán isteni jel? — Ő issza a Mise értünk omló, édes Vérborát. És tudja, hogy „eljött az óra”. De hiszen azért jött, *erre* az Órára!

Még végiglátogatja hódításait. Műve egyre nő. Maga írja róla: „Tömegesen térnek meg a pogányok! Gyóntatok, keresztelek, viszem a szentségeket. Mindenfelől katekétát kérnek tőlem. Testvérek, hol van ehhez képest Európa *minden dicsősége!*”

Az uralkodócsalád egy fiatal hercege is megtér és első felesége kivételével elbocsátja többi asszonyát.

Mikor a keresztség a herceg fejére csorgatta, magához hívatta keresztényeit: „Három napon belül engem elfognak. Ti mentsétek meg életeteket!”

Csakugyan. Kadelai, a legfiatalabb asszony elkeseredetten sírt nagybátyjánál az elutasítás miatt. — Mindennek Britto az oka. Mi lesz, ha mindenki így tesz. A rettenetes kereszténység!

1693 január 8-án.

... A király megparancsolta, vezessék hozzá a pátert. Tizennyolc mérföld utat mezítláb, katonák lovához kötve, futólépésben kellett megtennie. Sebes lábakkal, összetörten, többször összeesett az úton, úgy-hogy még a pogányok is megsajnálták...”

Az ítélet már nem került sokba.

Visszagondolt a páter régi fogadalmára: „Ameny-nyiben rajtam áll, *halálig kitartok* a misszióban.”

Most itt volt.

Hóhérából szintén keresztény lett később. Ameny-nyire tudta, őszintén leírta, hogyan folyt le a kivég-zés. Ime, Perumal hóhér egyszerű szavai:

„A maravai király testvére magához hivatott és

mikor ott álltam előtte, első minisztere így szólt hozzám: Ez a pap, kit nemrégén fogságba vetettünk, valami új törvényt prédikál. Megtiltja, hogy tiszteljék isteneinket és már-már végtelenre nő ez a társaság. Ezért haragszik a király és megparancsolja, hogy fejezd le azt az embert. Erre a parancsra a kivégzés helyére mentem. Tisztelendő Britto atyát már térdelve, imában találtam a katonák előtt. Ezért előbb szólni akartam neki és pár pillanatig vártam. A király látta, hogy késlekedem. Újra üzent, hogy ebben a pillanatban fejezzem le. Mikor a tisztelendő atya ezt meghallotta, külön hívás nélkül felkelt és a vesztőhelyre jött, majd újra térden, kelet felé fordulva, vidám arccal fejét nyujtotta kardom alá. — Egy ütéssel levágtam. A fej előre gurult, a megcsonkított test pedig hátraesett. Királyi parancs szerint lábát és kezét is levágtam és így testével, fejével együtt póznára tűztem.”

*

Nem ez volt az utolsó vérpatak. Oltárra még nem emelt szívekből, azóta száz és száz új fakadt, hogy megváltson új századokat.

Mikor lesz vége?

Mikor már semminek

se lesz vége...

Akkor eláll a Vér!

T A R T A L O M J E G Y Z É K

Jezsuita titok?	—	—	—	—	—	—	—	3
Innigo de Loyola	—	—	—	—	—	—	—	7

„NÖVEKEDNIE KELL“

Stanislaw Kostka	—	—	—	—	—	—	—	21
Aluigi Gonzaga	—	—	—	—	—	—	—	30
Jan Berchmans	—	—	—	—	—	—	—	43

„KRISZTUS AZ“

Francisco de Xavier	—	—	—	—	—	—	—	51
Pierre le Fèvre	—	—	—	—	—	—	—	61
Francisco de Borja	—	—	—	—	—	—	—	67
Pieter van Hondt	—	—	—	—	—	—	—	73
Bernardino Realino	—	—	—	—	—	—	—	84
Antonio Baldinucci	—	—	—	—	—	—	—	88
Roberto Bellarmino	—	—	—	—	—	—	—	92
Francois Regis	—	—	—	—	—	—	—	101
Francesco di Hieronymo	—	—	—	—	—	—	—	107
Pedro Claver	—	—	—	—	—	—	—	111
Alonzo Rodriguez	—	—	—	—	—	—	—	116
Giuseppe Pignatelli	—	—	—	—	—	—	—	123
Claude de la Colombiere	—	—	—	—	—	—	—	130

„VÉRZIK A KRISZTUS“

Brazília	—	—	—	—	—	—	—	—	138
London	—	—	—	—	—	—	—	—	140
Salsette	—	—	—	—	—	—	—	—	144
Kanada	—	—	—	—	—	—	—	—	147

Franciaország	—	—	—	—	—	—	—	—	152
Kassa	—	—	—	—	—	—	—	—	155
Japán	—	—	—	—	—	—	—	—	160
Litvánia	—	—	—	—	—	—	—	—	181
Keletindia	—	—	—	—	—	—	—	—	184

A. M. D. G.

